

הישיבה השלוש-מאות-ושמונים-ואחת של הכנסת השישית

יום שלישי, ז' אדר תשכ"ט (25 פברואר 1969)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד. נצר:

כן הונחו: 1. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בעניין השתתפות הממשלה בהוצאות החינוך העל-יסודי ברשויות המקומיות של ישובים קטנים; 2. מסקנות ועדת הפנים בעניין בעיות ההתגוננות האזרחית; 3. הצעת החלטה מטעם ועדת הכספים להסיר מסדר-היום את הצעת חוק נכי רדיפות הנאצים (תיקון), תשכ"ז-1966, שהוגשה על-ידי חבר-הכנסת צימרמן.

אני מתכבדת לפתוח את ישיבת הכנסת. אבקש את מזכיר הכנסת להודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת, לקריאה ראשונה, חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 9), תשכ"ט-1969, - הצעת חוק מטעם חברי-הכנסת ב. אזניה וז. בדר.

ב. שאילתות ותשובות

היו"ר ד. נצר:

2. האם ננקטו אמצעים למניעת הישנותם של מקרים דומים בעתיד?

הכנסת תשמע עכשיו שאילתות ותשובות.

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר הפיתוח ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

ביום ג', ט' בשבט תשכ"ט, חלה הפסקה ממושכת ברשת החשמל באזורים שונים בארץ.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. מה היו הסיבות להפסקת החשמל?

ב. היש בדעת משרד הפיתוח לנקוט אמצעים מתאימים, כדי שבעתיד לא יקרה שהמדינה תשרה באפילה במשך שעות?

שר-הפיתוח מ. קול:

להלן תשובתי לארבע שאילתות חשובות.

ביום ג', אור ל-29 בינואר 1969, בשעה 20.30 -

זה היה בלילה, בין ט' ל-י' בשבט - הגיע עומס צריכת החשמל לפסגתו. בגלל מזג-האוויר הקשה חוברו מכשירי חימום רבים על-ידי הצרכנים. אותה שעה נשאה רוח הסערה רצועות פלסטיות רחבות, המשמשות לכיסוי גידולים חקלאיים, אל בין החוטאים של קווי המתח העליון, המחברים את תחנת-הכוח חיפה אל מערכת התונות תל-אביב ואשדוד. נגרם קצר ונפסקו קווים. תקלה באחד הקווים של המתח העליון היא תופעה רגילה למדי בזמן סעדות, ובדרך כלל נפסק אותו קו שנפגע בלי שהיגרם על-ידי כך הפסקת גרטרורים בתחנות וכלי שתתפשת ההפרעה לאזורים נרחבים. במקרה זה התרחבו ממדי ההפרעה בגלל הצטברות נסיבות ויתגובות שרשרת.

בעיה אחת היא חוסר האיזון בין יכולת היצירה של חשמל לבין הצריכה באזור הדרום. החורך הגיעה פסגת הצריכה בכל הארץ ל-940 מגוואט בערך, כש- יכולת היצירה הכללית היא כ-1,000 מגוואט. הצריכה של מחוזות המרכז והדרום מגיעה ל-645 מגוואט בערך. יכולת היצירה בתחנות תל-אביב ואשדוד ביחד מגיעה

1-4. הפסקת זרם החשמל ברוב תבלי

הארץ עקב סופת שלג

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר הפיתוח ביום ט"ו בשבט תשכ"ט (3 בפברואר 1969):

בעקבות הגשמים והשלגים המרובים חלה הפסקת חשמל שהקיפה כמעט את כל אזורי המדינה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. אילו תקלות חלו ברשת החשמל הארצית, שכתוצאה מהן פסק החשמל כמעט בכל הארץ?

2. מה היו הצעדים המוקדמים שנקטו לשם מניעת תקלות מסוג זה?

3. אילו אמצעים ננקטו לשם תיקון רשת החשמל מיד עם היוודע על פגיעתה?

4. מה הסיבה שהתקלות לא תוקנו באזורים רבים במשך שעות מרובות?

5. מה היה הנזק הכספי שנגרם כתוצאה מהפסקת חשמל זה?

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הפיתוח ביום ט"ו בשבט תשכ"ט (3 בפברואר 1969):

מהו מקור התקלות במערכת החשמל שאירעו ברחבי ישראל בליל 29 בינואר 1969?

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הפיתוח ביום כ"ב בשבט תשכ"ט (10 בפברואר 1969):

לאור הידיעות, שהתפרסמו בעתונות, כי חברת החשמל טרם איתרה את מקומה המדויק של התקלה שקרתה עקב סערת הרוחות והגשמים שפקדה לאחרונה את הארץ ואשר גרמה להפסקות בורם החשמל במקומות שונים בארץ, הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם הוברר בינתיים מה היתה הסיבה להפסקות בורם החשמל?

טים הישראלית וההתאחדות העולמית של הסטודנטים היהודיים בחוץ-לארץ עם פעילותו של המשרד, שכבוד השר ממונה עליו:

השר י. גלילי:

1. לא. יושב-ראש הסתדרות הסטודנטים בישראל הוזמן להשתתף בכנס.

2. שירותי ההסברה הוציאו לפעולות קשר עם הסטודנטים הישראליים באירופה, בשנת הכספים 1967/68, סך 90,000 לירות. מימון פעולת ההסברה של סטודנטים ישראלים באירופה ובכל מקום אחר בחוץ-לארץ נעשה על-ידי משרד החוץ.

3. המרכז להדרכה מקפיד על מגע קבוע עם התאחדות הסטודנטים הישראלית לתכלית של תיאום.

6. שידורי הטלוויזיה הסדירים

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את השר י. גלילי ביום ה' בטבת תשכ"ט (26 בדצמבר 1968):

לאור החלטת הטלוויזיה הישראלית לפתוח בשידורים סדירים, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. אילו הם השינויים שיחולו בתכניות השידורים, לאור התחלת השידורים הסדירים?

2. מה מספר שעות השידור המתוכננות ליום עם התחלת תכנית השידורים הסדירה?

3. האם יתווספו עובדים חדשים לצוות עובדי הטלוויזיה לאור התחלת השידורים הסדירים?

4. אם כן, האם תוספת עובדים זו מאושרת על-פי התקן הקבוע לטלוויזיה?

השר י. גלילי:

1. בשלב הראשון ייהפכו שידורי הניסוי לשידורים סדירים, על-פי תכנית, שלוש פעמים בשבוע; בשלב השני ייערכו השידורים מספר פעמים גדול יותר, כאשר יוחלט על כך.

2. 4 שעות לערב, לרבות תכניות לילדים אשר טרם הוחל בשידורן.

3. יש צורך בעובדים נוספים למדורים טכניים ולחטיבת השידורים בערבית.

4. כן. פרט לצרכים בלתי-צפויים.

7. תדריכי הסברה לתושבי ישראל

השוחים בחוץ-לארץ

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את השר י. גלילי ביום ה' בטבת תשכ"ט (26 בדצמבר 1968):

לאור ביקורו של השר הממונה על ההסברה, מר ישראל גלילי, בכנס ההסברה בלוגאנו שבשווייץ, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה היו מסקנות כנס ההסברה בלוגאנו, בו השתתף כבוד השר?

2. האם הוחלט על שיתוף אזרחים ישראלים, שאינם סטודנטים, בפעולות הסברה בחוץ-לארץ?

3. אם לא, מה הגורמים שהביאו לידי אי-ניצול כוח הסברתי זה?

4. מה הם תדריכי ההסברה, הנמסרים לתושבי ישראל היוצאים לביקור בחוץ-לארץ?

ל-450 מגוואטי. יוצא מזה שבשעות הפסגה כ-200 מגוואט מועברים מתחנת חיפה, באמצעות קווי המתח העליון, לאזור תל-אביב והדרום. העברה דומה קיימת מאשרד לכיוון תל-אביב. ברגע שנפסק חלק חשוב מן הקווים המעביים את האנרגיה הזאת מחיפה לתל-אביב, לא יכלו יתר הקווים לשאת את כל העומס. כדי למנוע שריפת החוטים, הופסק הקו כולו. הנגרטורים בתל-אביב ובאשדוד, שכבר עבדו בגבול יכולתם, נדרשו לספק 200 מגוואט נוספים. הם לא יכלו לספק תוספת דרישה זו, ולכן נפסקה פעולתם באופן אוטומטי. אזורי תל-אביב, הדרום והנגב נשארו בלי אספקת חשמל.

במחוז הצפון נגרמו רק הפסקות לאזורים מצומצמים ולזמנים קצרים. בשעה 21.10 החזירו את הגנרטורים לפעולה וחיברו את האספקה לכל האזורים. אך עם חיבור הקו בין תל-אביב לחיפה, חזרה ההפרעה ושוב נפסקו הנגרטורים. חזרו כל הפעולות בפעם השנייה, ובשעה 22.45 הוחזרה סופית מערכת האספקה למצב נורמלי, פרט למספר מכונות שנוקו לתיקונים. תיקונים אלה בוצעו בהמשך הלילה, ולמחרת בבוקר הוכנסו כל היחידות לפעולה. עלי להביע כאן את מלוא הערכתי למסירותם של עובדי החברה, שעבדו באותו הלילה בתנאים קשים של סופת חורף קשה. כדי למנוע תקלות מסוג זה, כפי שקרה בזמן הסופה, קיימים אמצעים מספר, המופעלים בדרך קבע. קיים מספר רב של קווים למעבר הזרם בין איזור לאיזור, וכאמור היה כאן מקרה יוצא מן הכלל, שרוב הקווים האלה הוצאו באותו ערב מכלל שימוש.

האמצעי היסודי לאספקה סדירה הוא בקיום כוח מספיק ליצירת חשמל, התואם בכל איזור את צרכי האיזור. משתיבנה תחנת-הכוח בתל-אביב, ייווצר מצב משביע רצון מבחינה זו. אמצעי נוסף הוא הפסקה אוטומטית של אספקה לחלק מן הצרכנים במקרה של עומס יתר. עד ליל הסערה היו מכוונים מפסיקים אלה לנתק אזורים עד עומס של 70 מגוואט. כמסקנה מליל הסערה הוחלט כעת להגדיל את הכמות הנפסקת באופן אוטומטי, כדי למנוע הפסקה כללית. אמצעי חירום זה יופעל רק בתקופת החורף. כן יתיבדק בדיקה יסודית מערכת התמסורת בין איזור לאיזור. הנוק הכספי הישיר לקווים היה קטן, ויש להצטער על הנוק העקיף שנגרם לציבור. אנו עושים את כל המאמצים כדי למנוע הישנות מקרים אלה.

5. תיאום הפעולה בין שירותי ההסברה

ו. והתאחדות הסטודנטים הישראלית

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את השר י. גלילי ביום ה' בטבת תשכ"ט (23 בדצמבר 1968):

בעקבות התכנסותו של כנס הסברה לענייני סטודנטים ישראלים הלומדים באירופה, הנערך בלוגאנו שבשווייץ, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נערך כנס זה בתיאום עם התאחדות הסטודנטים הישראלית וההתאחדות העולמית של הסטודנטים היהודיים?

2. מהו שיעור התמיכה של משרד ההסברה במימון פעולות הסברה של סטודנטים ישראלים באירופה?

3. מה עושה המשרד, שכבוד השר ממונה עליו, כדי לתאם את פעילות ההסברה של התאחדות הסטודנטים?

השר י. גלילי :

1. א. הכנס קיבל שורה של סיכומים בעניינים פנימיים של הסטודנטים. ב. הובעה תביעה כללית לסייע להגברת פעולת ההסברה של הסטודנטים על-ידי הספקת חומר הסברה בלשונות שונות, הקמת מועדונים לסטודנטים הישראליים, אירגון מפגשים לעתים תכופות יותר, אימוץ הקשר עם הנציגויות של ישראל.

2-3. יש להפנות את השאלות למשרד החוץ. 4. יוצא לאור מידע וחומר הסברה בנושאים שהומן גרמם, ברוח המדיניות המוסמכת והחלטות הכנסת.

שוקדים על הפצת החומר הזה בקרב ישראלים היוצאים לחוץ-לארץ.

8. פירסום ידיעות על תקריות גבול ב"קול ישראל"

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את השר י. גלילי ביום ה' בטבת תשכ"ט (26 בדצמבר 1968) :

ב"הארץ" מיום ל' בחשוון תשכ"ט (21 בנובמבר 1968) פורסם, שכבודו נתן הוראה ל"קול ישראל" לא לפרסם בחדשות ידיעות על תקריות גבול וזעירות. כדי לא לתת מקום להפרחת שמועות בציבור על תקריות זעירות וגדולות שאין מודיעים עליהן, וכדי שיוסיף הציבור לתת אמון מלא בידיעות המשודרות ב"קול ישראל", יואיל נא כבוד השר להשיבני :

1. האם נכונה הידיעה הנ"ל?
2. אם כן - כיצד מוגדרת תקרית גבול גדולה, וכיצד מוגדרת תקרית גבול זעירה?
3. ביד מי הסמכות לקביעת סוגה של תקרית הגבול?

השר י. גלילי :

1-2. הידיעה על מתן הוראה ל"קול ישראל" לא לפרסם בחדשות ידיעות על תקריות גבול וזעירות אינה נכונה.

3. "קול ישראל" משרד רק ידיעות שקיבל מאת דובר צה"ל ואת כל הידיעות אשר דובר צה"ל מוסר לפירסום. אין איפוא סיבה להטיל ספק כלשהו באמינותם של שידורי "קול ישראל".

9. הפעלת סטודנטים בחוץ-לארץ בשליחות ההסברה הישראלית

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את השר י. גלילי ביום ה' בטבת תשכ"ט (26 בדצמבר 1968) :

אודה לכבוד השר אם ישיבני :

א. האם קיימות תכניות להפעלת הסטודנטים הישראליים בחוץ-לארץ במסגרות ההסברה הישראלית?
ב. אם כן, מה הם פרטי תכניות אלה?

השר י. גלילי :

א-ב. הפעלת הסטודנטים בחוץ-לארץ בשליחות ההסברה הישראלית היא מתפקידיו של משרד החוץ.

10. תשלום משכורות לעובדי הטלוויזיה

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את השר י. גלילי ביום ה' בטבת תשכ"ט (26 בדצמבר 1968) :

ידיעה בעתון "ידיעות אחרונות", מיום 18 בדצמבר 1968, מציינת שעלולה לפרוץ שביתה כללית של עובדי הטלוויזיה הישראלית, בגלל אי-קבלת משכורות.

בעקבות ידיעה זו, אבקש את כבוד השר להשיבני :
1. מה הסיבה לאי-תשלום משכורות לעובדי הטלוויזיה בזמן?

2. מהו תקציב הפעלת הטלוויזיה לשנה זו?
3. מהו התקן למספר העובדים שאושר לטלוויזיה?
4. מה האמצעים שנוקט כבוד השר כדי להבטיח תשלום משכורות לעובדים במועד?

השר י. גלילי :

1. המשכורות שולמו במועדן. השביתה לא פרצה.
2. התקציב הסופי טרם נקבע, מפני שעדיין לא הוחלט על שיעור האגרה. הממשלה אישרה סך 20 מיליון ל"י לשנת הכספים 1968/69.
3. 275 עובדים.

4. למן 31 בינואר 1969 פועל צוות ההקמה של הטלוויזיה במסגרת רשות השידור. הרשות תקבל סדרים שיבטיחו תשלום משכורות במועדן.

11. דרכים לשיתוף הסטודנטים בהסברה הישראלית באירופה

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את השר י. גלילי ביום ה' בטבת תשכ"ט (26 בדצמבר 1968) :

הריני מתכבד לשאול :

מה המסקנות והתכניות שהעלה כבוד השר בקשר לשיפור ההסברה הישראלית באירופה, כתוצאה מן הביקורת וההצעות שנשמעו בכנס הסטודנטים הישראליים שנערך בלוגאנו שבשווייץ?

השר י. גלילי :

להפעלה שיטתית של הסטודנטים הישראליים במא"ב בק ההסברה באירופה יש להבטיח למשרד החוץ את האמצעים הדרושים לשם הוצאת חומר בלשונות שונות, לדבות סרטים וסרטונים; הקמת מועדונים בערים ששם מרוכז מספר גדול של סטודנטים; הגברת ההדרכה הרעיונית על-ידי פעולה סמינריונית; אימוץ הקשר בין הנציגות יות לבין הסטודנטים; מניעת פיצול רשויות המטפלות בסטודנטים הישראליים.

12. אמצעי הסברה נגד התעמולה האנטי-ישראלית

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את השר י. גלילי ביום י"ב בטבת תשכ"ט (2 בינואר 1969) :

נדע לי שהסטודנטים הישראליים והיהודיים, הן בארץ והן בחוץ-לארץ, מקבלים חומר על טיעון אנשי המחנות הערבית האנטי-ישראלית.

כבוד השר מתבקש להשיבני :

1. האם נעשית פעולת הסברה ישראלית כדי

3. בשנים האחרונות חלו העלאות מספר במחירי המודעות בעתונות, בלי שתחול העלאה מקבילה בדיו. לעומת זאת החליטה ועדת הכספים של רשות השידור על העלאות מחיר הודעות הכרוניקה, מאחר שאין בכך כדי להשפיע על מדיניות המחירים בכללותה.

15. חוסר מרכזיות בלשכת העתונות הממשלתית בשבתות

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את השר י. גלילי ביום י"ז בטבת תשכ"ט (7 בינואר 1969):

כפי שנמסר לי, בשבתות אין עומדת בלשכת העתונות הממשלתית מרכזית לרשות כתבי החוץ; יוצא איפוא, שנמנעת מהם האפשרות להתקשר עם עתונות בחוץ-לארץ מלשכת העתונות, לאחר מסיבות העתונאים הנערכות שם בשבתות.

נמסר לי, כי אחד העתונאים הציע לממן החוקת מרכזית במקום על חשבון.

הנני מבקש לדעת:

1. מה הסיבה שאין מעמידים לרשות כתבי החוץ מרכזית ומרכזית בלשכת העתונות הממשלתית בשבתות? 2. האם פנו עתונאי החוץ למנהלי לשכת העתונות וביקשו להעמיד לרשותם מרכזית כנ"ל?

השר י. גלילי:

1. לשכת העתונות עדיין אינה פתוחה בשבת, מלבד עורך תורן הנמצא בביתו. מצב זה נוצר מפאת העדר אישור לקבלת עובדים למשמרת נוספת. נעשים סידורים להבטחת שירותי הלשכה במשך כל שעות היממה ובמשך שבעה ימים בשבוע.

2. כן.

היו"ר ד. נצר:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש): לאור העובדה שהעדר מרכזית בשבת בלשכת העתונות כבר גרם תקלה חמורה ביותר והזיק לאינטרס הלאומי, ממי מקווה כבוד השר לקבל את האישור, ולאיוה תפקיד נדרש האישור?

השר י. גלילי:

הממשלה החליטה, מחמת הצורך בחסכון, כי קבלת עובדים חדשים לשירות הממשלה טעונה אישור מיוחד לפי פרוצדורה שנקבעה. מצדי הועלתה תביעה, על-פי הכללים שנקבעו, ואני מקווה שהיא תאושר. בטרם חל אישור, אינני יכול להבטיח את המשמרת הנוספת, בכלל זה מרכזית.

16. עובדים מבני המיעוטים בשירותי הטלוויזיה

חבר הכנסת ע. זועבי שאל את השר י. גלילי ביום י"ז בטבת תשכ"ט (7 בינואר 1969):

הריני מתכבד לשאול את כבוד השר:

1. כמה עובדים מבני המיעוטים נתקבלו עד כה בשירותי הטלוויזיה הישראלית? 2. כמה מהם פוטרו מאז הופעלה הטלוויזיה ועד היום? 3. מה היו הסיבות לפיטורים אלה?

לנטרל תעמולה ערבית זו, וכדי לאפשר לישראלים וליהודים, הן בארץ והן בחוץ-לארץ, להשיב על התעמולה האנטי-ישראלית?

2. אם התשובה לשאלה 1 חיובית, מה הם פרטי הפעולה הנ"ל?

השר י. גלילי:

1-2. פעולת ההסברה בחוץ-לארץ מתבצעת על-ידי משרד החוץ, לרבות הפעלת הסטודנטים הישראליים לפעילות הסברתית. שירותי ההסברה במשרד ראש הממשלה מספקים לסטודנטים הישראליים חומר-עזר להארת ההתרחשויות אשר הזמן גרמן.

היו"ר ד. נצר:

שאלה נוספת לחבר הכנסת כהן-צידון.

שלמה כהן-צידון (המרכז החפשי):

האם לדעת כבוד השר, פיצול ניהול ההסברה בין המשרד, שכבודו וממונה עליו, לבין משרד החוץ איננו מכביד על הסברה יעילה של העניין הישראלי?

השר י. גלילי:

כבר חיויתי דעתי לא פעם, כי בפיצול הפעולה בקרב הסטודנטים יש כדי להזיק ליעילות הפעלתם והקשר אתם. אני מקווה שהדבר יתוקן. אולם עד כה התחומים מחולקים בין שירותי ההסברה במשרד ראש הממשלה, שמטפחים את הקשר מבין אל הסטודנטים הישראליים, לבין הפעלתם בזירה בחוץ-לארץ, המוטלת על משרד החוץ.

13. שידורי טלוויזיה ושמירת שבת ומועדי ישראל

חבר הכנסת א. ורדיגר שאל את השר י. גלילי ביום י"ז בטבת תשכ"ט (5 בינואר 1969):

בימים האחרונים נמסר כי הטלוויזיה עושה את כל ההכנות להפעלת שידורים יום-יומיים.

האם פירוש הדבר שהטלוויזיה תפעל גם בשבתות ובמועדי ישראל?

השר י. גלילי:

טרם הוחלט בנושא.

14. תעריפי הפרסומת ב"קול ישראל"

חבר הכנסת ש. תמיד שאל את השר י. גלילי ביום י"ז בטבת תשכ"ט (7 בינואר 1969):

לפי העתון "מעריב" מיום 30 בדצמבר 1968, הועלו תעריפי הפירסום ברדיו ב-30%. לנוכח הודעת הממשלה, שהשנה לא יועלו המסים, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה ידיעה?

2. אם כן, מה הסיבה להעלאת תעריפי הפירסום ברדיו?

3. האם חלה העלאה מקבילה בתעריפי הפירסום גם בעתונות?

השר י. גלילי:

1-2. לא. אף-על-פי שמחיר הפרסומת בגל הקל הוא זול יחסית, לא הועלו התעריפים, במגמה לשמור על יציבות המחירים במשק.

השר י. גלילי:
1. עד כה נתקבלו לשירותי הטלוויזיה שמונה עובדים מבני המיעוטים לחטיבת החדשות בערבית, ושבעה לחטיבת התכניות בערבית.

השר י. גלילי:
אני מצטער לחזור ולהגיד לחבר הכנסת אבנרי, שלפי התשובה המוסמכת שקיבלתי מאת רשות השידור, הרי התלונה הספציפית הנוכחת בשאלתה שלו איננה נכונה.

18. אי הפעלת הטלוויזיה בלילי שבתות

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את השר י. גלילי ביום כ"ו בטבת תשכ"ט (16 בינואר 1969):

הגני לשאול את כבוד השר:

מדוע אין מפעילים את הטלוויזיה גם בלילות שבת?

השר י. גלילי:

ראה התשובה שהשיבתי היום על שאלתה של חבר הכנסת ורדיגר בנושא דומה.

הי"ד ד. נצר:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, אני משוכנע שהציבור יהיה מעוניין לשמוע בצורה ברורה אם יש החלטה להפעיל את הטלוויזיה בשבת, או שיש החלטה לא להפעיל את הטלוויזיה בשבת?

השר י. גלילי:

אני גיליתי דעתי ברבים לא פעם אחת, כי בדעתי להביא הצעה בדבר הפעלת הטלוויזיה שבעה ימים בשבוע. אך עד עכשיו לא נתקבלה החלטה כזו, לא ברשות השידור ולא בממשלה. בבוא העת יחליטו בנושא, ואין שום ספק שהחלטה זו תהיה ידועה לכנסת, אף אם לא נדונה בכנסת.

19. קצב התגובה הישראלית הרשמית על

ההתקפה על מטוס "אל על" בנמל-
התעופה של אתונה

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את השר י. גלילי ביום כ"ו בטבת תשכ"ט (16 בינואר 1969):

בכתבה, שנתפרסמה ב"דבר השבוע" של יום 10 בינואר 1969 (תוספת לגליון "דבר"), נמסר כי איש משרי הממשלה העוסקים בנושא ההסברה לא ידע על ההתקפה על מטוס "אל על" בנמל-התעופה של אתונה, ביום 26 בדצמבר 1968, בטרם שודרה הידיעה ב"קול ישראל" (כשעתיים ורבע לאחר ההתקפה). בין היתר מונה בעל הכתבה כסיבה לכך העדר שירותי טלקס במשרד ראש הממשלה.

בהמשך הידיעה נאמר כי מנהל לשכת העתונות הממשלתית שמע על ההתקפה מקצין צבא, שקיבל את הידיעות בטלפון, וזה בגלל נוכחות מקרית בלשכת העתונות. כסיבה לכך מציין בעל הכתבה העדר מנוי מטעם לשכת העתונות על שירות הידיעות של עיתים, או של כל סוכנות ידיעות וזה.

הגני לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?

17. תלונות על טיב השידורים העבריים

למערב אירופה

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את השר י. גלילי ביום כ"ו בטבת תשכ"ט (16 בינואר 1969):

פנו אלי סטודנטים ישראלים השוהים באיטליה לצדכי לימודים, אשר מנסים להאזין בקביעות לשידורי "קול ישראל" במסגרת "קול ציון לגולה", בשפה העברית.

לדבריהם, הקליטה באיטליה כמעט אינה אפשרית, בעיקר בשעות הערב כאשר משדרים בעברית; רמת השידורים בעברית נמוכה ביותר, בהתחשב בעובדה כי המאזינים לשידורי השפה העברית הם לרוב אלה המכינים שפה זו (כלומר ישראלים בחוץ-לארץ). בין היתר פנו סטודנטים אלה ל"קול ישראל" והציעו להוסיף מהדורות חדשות בחצות במסגרת "קול ציון לגולה", שכן בשעה זו של הלילה הקליטה ברורה יותר.

בין היתר מוזכרים הסטודנטים מקרים כלהלן: "בחג החנוכה האחרון, אחרי הודעת הקריין על מחרוזת שירי חנוכה, הובאו לשידור שירי פורים, כשם שבט"ו בשבט הקודם במקום "סקירה על ראש השנה לאילנות", שודר שידור חוזר על המלה "כביש" ואחריו חזרה הקריינית והזכירה שהאזינו לתכנית על חג האילנות".

הגני לשאול את כבוד השר:

1. האם נחקרו תלונות אלה?

2. אם נחקרו — מה העלתה החקירה?

3. הניתן להוסיף מהדורות חדשות נוספת בחצות?

השר י. גלילי:

1. אמנם לא הגיעה לרשות השידור תלונה מצד קבוצת הסטודנטים שחבר הכנסת אבנרי מוזכר אותה, אך תלונות מסוג זה ידועות והן נבדקות.

2. השידורים בעברית לחוץ-לארץ אינם מכוונים לישראלים במערב אירופה, ועל כן מובנת הביקורת על תכנם ועל טיב הקליטה.

אין יסוד לתלונה הספציפית על שיבושים מסוג זה שנזכרו בשאלתה.

3. רשות השידור מעוניינת להוסיף מישדר בעברית לישראלים בחוץ-לארץ, אך התנאים הטכניים והתקציביים אינם מאפשרים זאת לפי שעה.

הי"ד ד. נצר:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אפילו לבני מאזינים לא-יהודיים בחוץ-לארץ, האם כבוד השר איננו חושב שהדבר נשמע משונה

משרי הממשלה הקשורים ישר עם ההסברה לא ידע על ההתקפה באתונה לפני שהדבר שודר ב"קול ישראל", זאת אומרת, בערך שעתיים ומעלה אחרי שזה קרה. האם זה נכון?

השר י. גלילי:

הידיעה אינה נכונה. אילו היה בעל המאמר שואל אותי, היה מתברר לו שידעתי על כך לפני שהדבר שודר ב"קול ישראל", מן המקורות הקשורים בטלפרינטר, בצורות אחרות ובמקורות הידועים.

20. התייחסות ב"קול ישראל" אל שכם

כשטח שאינו בתחום ישראל

חבר הכנסת ש. תמיר שאל את השר י. גלילי ביום ב' בשבת תשכ"ט (21 בינואר 1969):

בהודעה ששודרה ברדיו, ביום 12 בינואר 1969, נאמר בין השאר, כי חולים תושבי השטחים המשוחררים שלא יוכלו לקבל טיפול "בבית-חולים בשכם, יועברו לישראל להמשך הטיפול".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה הסיבה שבשירותי הרדיו מובחנת שכם כשטח שאינו בתחום ישראל?

2. מה האמצעים שנוקט כבוד השר כדי שב"קול ישראל" יקפידו וידייקו בדיווח?

השר י. גלילי:

1-2. באתי בדברים עם יושב-ראש רשות השידור למען תובטח הקפדה על דיוקן של הגדרות.

21. עיכוב במתן תשובה לשאלתה

שהופנתה אל השר י. גלילי

חבר הכנסת ש. תמיר שאל את השר י. גלילי ביום ב' בשבת תשכ"ט (21 בינואר 1969):

לשאלתה שהגשתי לשר ביום 13 באוגוסט 1968, ניתנה תשובת השר ביום 14 בינואר 1969. בשאלה נוספת ביקשתי את כבוד השר להשיבני מה היתה סיבת העיכוב הגדול, החורג מן התקנון, במתן התשובה. כבוד השר לא ידע לענות על שאלה זו בו במקום.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה היו הגורמים שהביאו לידי עיכוב במתן התשובה לשאלתה שהגשתי ביום 13 באוגוסט 1968?

2. אילו אמצעים נוקט כבוד השר כדי להבטיח מתן תשובות מהירות לשאלות המופנות אליו בהתאם לתקנון?

השר י. גלילי:

1. יש אשר השגת פרטים מדויקים גורמת איחור בתשובה. בפעם זו נגרם האיחור בעיקר בגלל פגרת הקיץ של הכנסת, שארכה למעלה מחודשיים, למן ה-14 באוגוסט ועד ה-21 באוקטובר, ובגלל עיכוב קבלת פרטים בנושאים הנוגעים לתשובות לשאלות אחרות.

2. אני ממריך את החטיבות השונות להמציא את הפרטים והמידע הדרושים לתשובות מדויקות ומהירות.

2. האם אמצעי התקשורת הקיימים כיום במשרד ראש הממשלה או בלשכת העתונות הממשלתית, מאפשרים תגובה מהירה ומיידית על מאורעות המצריכים תגובה?

3. אם הידיעה דלעיל נכונה (א) מדוע אין מכשיר טלפרינטר מתאים במשרד ראש הממשלה (ב) מדוע אין לשכת העתונות מנויה על שירות ידיעות של סוכנות ידיעות כלשהי?

4. מתי ניתנה לראשונה (באיוז שעה של אותו יום ובאילו נסיבות) תגובה ממשלתית מוסמכת על ההתנפלות דלעיל?

5. מתי נמסרה תגובה זו לראשונה לעיתונאי החוץ?

6. עד איזו שעה נמצאים בלשכת העתונות הממשלתית פקידים המסוגלים לתרגם תרגום מקצועי מעברית לאנגלית ולהעביר ידיעות בשפה האנגלית?

7. האם נכון הוא כי לשכת העתונות הממשלתית, במיוחד במשרד התל-אביבי, אינה פועלת מיום שישי אחרי-הצהריים עד מוצאי שבת? אם ידיעה זו נכונה — מה הסיבה לכך?

השר י. גלילי:

1. לא.

2. כן. שוקדים על שיפורים באמצעי ההפצה ודרכי ההפצה של התגובות הממשלתיות; מהירות ההגבה תלויה בעיקר לא באמצעים הטכניים.

3. א. אין הכרח בכך; ב. לשכת העתונות מקבלת את הידיעות במהירות סבירה מן הגורמים החייבים בכך; משרד החוץ אחראי לתגובות על המאורעות המתרחשים בחוץ-לארץ והוא מצויד בטלפרינטר.

4. מאחר ששר החוץ היה באותה עת בדרכים בנגב, היתה התגובה הראשונה מאת לשכת ראש הממשלה בשעה 16.15.

5. דקות מספר לאחר שנתקבל הטקסט מלשכת ראש הממשלה.

6. במשך כל שעות העבודה, מ-8.00 עד חצות, נמצאים עובדים המסוגלים להעביר ידיעות באנגלית. תרגום מקצועי מעברית לאנגלית מובטח באורה שגרתי קבוע עד שעה 16.00, מחוץ למקרים המחייבים להזעיק מתרגמים.

7. מיום שישי אחר הצהריים עד צאת השבת מצוי עורך תורן של הלשכה בביתו לצורך מסירת ידיעות דחופות בטלפון. במוצאי-שבתות הלשכה פועלת כסדרה.

הסיבה למצב זה — העדר אישור להשגת עובדים למשמרת נוספת. נעשים סידורים להבטחת שירותיה של הלשכה 24 שעות ביממה, שבעה ימים בשבוע.

הי"ר ד. נצר:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, אני מחזיק בידי את הכתבה המפורטת של "דבר השבוע" על עניין זה. נאמר בה: "אף אחד

— שאילתות ותשובות (טיאר, גלילי, נצר, ש. תמיר, שוסטק, ארבל-אלמחלינו) —

22. תסקית בשפה הגרמנית ב"קול ישראל"

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את השר י. גלילי ביום ג' בשבט תשכ"ט (22 בינואר 1969):

ידיעה בעתון "דבר", מיום 20 בינואר 1969, מוסרת על שידור מחזה בשפה הגרמנית ב"קול ישראל", ביום ג', 21 בינואר 1969.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — האם קיבלה רשות השידור החלטה על שינוי הסטטוס-קוו בעניין שידורים בשפה הגרמנית ב"קול ישראל"?
3. אם כן — האם אושרה החלטה זו על-ידי משרד ההסברה?
4. אם לא, מה נעשה על-ידי משרד ההסברה כדי לפקח על אי-שינוי הסטטוס-קוו בענייני שידורים בשפה הגרמנית ברדיו?

השר י. גלילי:

1. כן.
2. הוועד המנהל של רשות השידור החליט על שידור תסקית על-פי המחזה האנטי-נאצי "אנדורה" של מאקס פריש, בשפת המקור, במסגרת שידורי הדרמה הלועזית.
3. אין החלטות רשות השידור בעניינים מסוג זה טעונות אישור מצד גורם אחר.
4. רשות השידור לא החליטה על כל סטטוס-קוו בקשר לשימוש בלשון הגרמנית ברדיו.

הי"ד נצר:

שאלה גוספת לחבר-הכנסת טיאר.

אברהם טיאר (המרכז התפשי):
אדוני השר, האם היו ברשות השידור או בממשלה הסתייגויות ביחס לשידור הזה?

השר י. גלילי:

אינני יודע להשיב לך לגבי רשות השידור. אבל עד כמה שזכרוני משרת אותי, איני זוכר על הסתייגויות בממשלה. בממשלה גם לא נדונה הבעיה.

23. מספר מקלטי הטלוויזיה ומספר המאזינים לתכניות הטלוויזיה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את השר י. גלילי ביום ח' בשבט תשכ"ט (27 בינואר 1969):

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מה מספר מקלטי הטלוויזיה הנמצאים בשימוש בארץ?
2. האם נערך סקר האזנה על-ידי רשות הטל-וויזיה?
3. אם כן — מה מספר המאזינים הממוצע לתכ-ניות הטלוויזיה?

השר י. גלילי:

1. ברשות השידור רשומים כ-60,000 מקלטים. מעריכים את המספר הכולל של המקלטים ב-100,000. על-פי סקר, שנערך לאחרונה, מתברר כי ב-20%

מבתי-האב בערים הגדולות יש מקלטים, לעומת 7%—8% לפני שנה.

2. כן.

3. בין 400,000 ל-500,000.

24. מעליות בבניין הטלוויזיה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את השר י. גלילי ביום ט' בשבט תשכ"ט (28 בינואר 1969):

לפי ידיעה בעתון "מעריב" מיום 23 בינואר 1969, ממי כתוב לענייני טלוויזיה מר צבי לביא, נגרמים קשיים רבים לעובדי הטלוויזיה כתוצאה מקל-קול המעליות בבניין, דבר המקשה מאוד על העברת תפאורות וציוד מקומה לקומה. הידיעה מוסיפה ואומרת כי תיקון המעליות יכול לחסוך סכומי כסף נכבדים, והדבר מתעכב בגלל מחלוקת בין כמה גופים המבצעים עבודות תיקון בבניין הטלוויזיה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — מדוע לא גיתנה הוראה לתיקונה המידי של המעלית, אשר יכול לחסוך סכומי כסף נכבדים ולהקל על צוות הטלוויזיה בעבודתו?

השר י. גלילי:

1-2. הידיעה אינה מדויקת. בבניין פועלת מעלית אחת המקשרת את קומת הכניסה עם הקומה העליונה. בשאר קומות הבניין נעשית עבודת בינוי והתאמה. בגמר העבודה תוחלף בכל הדיוטות המעלית במעלית חדשה.

25. שילוב הטלוויזיה במערכת הבחירות

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את השר י. גלילי ביום ט' בשבט תשכ"ט (28 בינואר 1969):

ידיעה בעתון "הארץ" מיום 22 בינואר 1969 מוסרת, מפי השר ישראל גלילי, על גכוונתו לשילוב הטלוויזיה במערכת הבחירות.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — באיזו צורה מתכוון כבוד השר לאפשר שימוש נאות בטלוויזיה במערכת הבחירות?

השר י. גלילי:

1. כן.
2. הנושא יובא לידיעת הכנסת ולאישורה.

26. ביטול התכנית השבועית, המוקדשת להסתדרות העובדים, ב"קול ישראל"

חבר-הכנסת ש. ארבל-אלמחלינו שאלה את השר י. גלילי ביום ט' בשבט תשכ"ט (28 בינואר 1969):

נוכח ביטול התכנית השבועית ב"קול ישראל", המוקדשת להסתדרות, ובהתחשב בכך שבהסתדרות מאורגנים יותר ממיליון חברים ולפעולתה יש השלכה והשפעה הן בתחום הכלכלי והן בתחום החברתי, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. מה היו הסיבות להפסקת התכנית המוקדשת להסתדרות ב"קול ישראל"?

המדיני, שעליו תיאבק בעת המשא-ומתן לחסדו שלום בינה לבין שכנותיה. הנחיה זו מסתמכת על ההצהרה האמורה של ראש הממשלה אשר הממשלה סמכה ידה עליה.

29. תנאי עבודתם של מומחי הטלוויזיה,

שהוזמנו מחוץ לארץ

חבר הכנסת א. שוסטק שאל את השר י. גלילי ביום י"ז בשבט תשכ"ט (5 בפברואר 1969):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 3 בינואר 1969 מוסר גדעון רייכר, כי בקרב המומחים הזרים, שהוזמנו לטלוויזיה הישראלית, קיימת תרעומת. יש אף כאלה המאיימים לעזוב את הארץ, בגלל הפרת הבטחות הקשורות בתנאי השכר והדירור שלהם. יש לציין, מוסיף בעל הידיעה, כי רבים מן המומחים הם יהודים, אשר קיוו להשתקע בארץ תוך כדי עבודתם.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — מה היו ההבטחות שניתנו למומחים, טרם הגיעם ארצה, לגבי תנאי הדירור והשכר שלהם?
3. האם הובטח להם פטור ממס הכנסה?
4. מה הם תנאי הדירור של המומחים הגרים בארץ?
5. האם משתתפת הנהלת הטלוויזיה בכיסוי הוצאות בתי-המלון של המומחים ומשפחותיהם?
6. מה האמצעים שנוקטות הרשויות המוסמכות להסדרת תנאי עבודתם של מומחים אלו?

השר י. גלילי:

1. הידיעה אינה מדויקת.
- 2, 4. למומחים הזרים הובטחו: משכורת, שהות קצרה במלון עד שימצאו דיור והשתתפות בהוצאות הדירור בסכומים קבועים, לפי מצבם המשפחתי.
3. לא.
5. כן.
6. אין שום בעיה של הסדרת תנאי העבודה של המומחים. לכולם יש חווי עבודה, וחווים אלה מכובדים על-ידי הרשויות המוסמכות.

30. אי-שידור הראיון עם מנהל

רשות הנמלים בטלוויזיה

חבר הכנסת א. שוסטק שאל את השר י. גלילי ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

פורסם כי ראיון טלוויזיה, שעמד להיערך עם מנהל רשות הנמלים, רב-אלוף (מיל') חיים לסקוב, בוטל בטענה כי דבריו של לסקוב לא יתרמו להרגעת הרוחות.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — מי החליט על ביטול התכנית?
3. ביד מי הסמכות לקבוע אילו גושים השנויים במחלוקת לא יידונו במסגרת תכניות הטלוויזיה?
4. מה היו הנימוקים המדויקים לביטול התכנית?

2. האם ההפסקה היא זמנית?

3. אם כן, מתי תחודש התכנית?

השר י. גלילי:

1. מליאת רשות השידור החליטה וקבעה שהמישור במתכונתו הקודמת לא השיג את מטרתו.

2. כן.

3. הנושא נמצא בדיון, והחלטה תתקבל עם תיכנון הקיץ של "קול ישראל".

27. הצעות, מצד מפיקים פרטיים, להפקת

סרטים תיעודיים בשביל הטלוויזיה

חבר הכנסת א. טיאר שאל את השר י. גלילי ביום י' בשבט תשכ"ט (29 בינואר 1969):

הטלוויזיה הישראלית מפיקה סרטים תיעודיים, אשר ייצורם יקר לעומת ההצעות להפקת סרטים על-ידי מפיקים פרטיים — כך מוסר צבי לביא, כתב "מעריב", ביום 23 בינואר 1969.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — האם נבדקו הצעות להפקת סרטים על-ידי מפיקים פרטיים בצד ההפקות המבוצעות על-ידי עובדי הטלוויזיה הקבועים?
3. אם כן — מה העלו תוצאות הבדיקות?

השר י. גלילי:

1. לא.
2. כן.
3. המחירים שגדרשו על-ידי מפיקים פרטיים גבוהים ממחיר ההפקה העצמית, הכולל את חישוב ההוצאות הקבועות. הטלוויזיה מעוניינת בסרטים תיעודיים, ולפיכך התקשרה עם מפיקים פרטיים אשר הציעו הצעות מתקבלות על הדעת.

28. שירותי ההסברה והצהרת ראש הממשלה,

הקובעת את הירדן כגבול בטחוני

חבר הכנסת א. אבנר שאל את השר י. גלילי ביום ט"ו בשבט תשכ"ט (3 בפברואר 1969):

"ידיעות אחרונות" של יום 31 בינואר 1969 מוסר כי השר הממונה על ההסברה, מר ישראל גלילי, הדגיש בראיון ששודר ב"קול ישראל", כי הכרות גלילי, הממשלה, הקובעת את הירדן כגבול בטחוני, מחייבת כל עוד לא הוגש עירעור עליה בממשלה. מאידך גיסא, נאמר בהמשך אותה ידיעה, כי שר החוץ מר אבא אבן הבהיר לא פעם כי הכרות שרים אינן מחייבות, כל עוד לא נתקבלו במפורש על-ידי הממשלה.

הנני מבקש איפוא לדעת:

האם פוילת מערכת ההסברה של ישראל בארץ בהסתמך על הצהרת ראש הממשלה הקובעת את הירדן כגבול בטחוני?

השר י. גלילי:

בפעולות המודרכות על-ידי שירותי ההסברה מתבקשים המסבירים לציין את התביעה כי הירדן יהיה הגבול הבטחוני של ישראל, אף-על-פי שממשלת ישראל טרם קבעה עמדתה המוסכמת לגבי הגבול

השר י. גלילי:

בחירה או העדפה בזכות הנושא, הזמן וכושר ההגשה אינה בבחינת פסילה.

היו"ר ד. נצר:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

מאחר שענייני השמות, של מר בן-אהרן ושלי, כבר פורסמו ברבים בעניין זה, אולי יוכל כבוד השר להסביר לי, מה היו הסיבות שענייני השמות הוצאו מן הרשימה שהוגשה לוועד המנהל.

השר י. גלילי:

חבר הכנסת אבנרי, אתה בקי כל צרכך בהלכות חלוקת הסמכויות בין השר ובין הוועד המנהל של רשות השידור, כדי לדעת שהשר אינו שותף לדיונים ולא לאי-פורמצייה בנושאים הנוגעים להזמנת מראיינים ומרואיינים. לפיכך, אילו גם רציתי להשיב על שאלתך, לא ידעתי מה להשיב. ושוב אני מפנה אותך לסעיף ג' בתשובתי לשאלתה שלך, כי הוועד המנהל של רשות השידור אינו רואה לאפשרי ולנכון לתת פומבי לשמות של אישים אשר הוזכרו או יועלו, בהקשרים שונים, במהלך דיוניו על שידורי הרדיו והטלוויזיה.

32. מניעת הופעתו של רב-אלוף (מיל')

לסקוב בטלוויזיה

חבר הכנסת מ. אונא שאל את השר י. גלילי ביום כ"ט בשבט תשכ"ט (17 בפברואר 1969):

בעתונות התפרסמה ידיעה, ולפיה ביטלה הטל-וויזיה ראיון שהוסרט עם רב-אלוף (מיל') לסקוב.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. הנכונה הידיעה הנ"ל?
2. אם כן, מי הורה על ביטול תכנית זו?
3. מה היו הסיבות לביטולה?

השר י. גלילי:

(1) הראיון טרם הוסרט.

(2) ראה התשובה שהשיבתי היום על שאלתה של חבר הכנסת שוסטק באותו נושא.

33. ביטול הופעתו של מר חיים לסקוב

בטלוויזיה

חבר הכנסת ש. י. גרוס שאל את השר י. גלילי ביום כ"ט בשבט תשכ"ט (17 בפברואר 1969):

בעתונות פורסם בהרחבה על ביטול הופעתו של רב-אלוף (מיל') חיים לסקוב בתכנית "במחיצה אחת" בטלוויזיה הישראלית.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מי החליט למנוע את הופעתו של מר לסקוב בתכנית האמורה?
2. מה היתה הסיבה לביטול ההופעה?

השר י. גלילי:

1-2: ראה התשובה שהשיבתי היום על שאל-

תה של חבר הכנסת שוסטק באותו נושא.

1. הוועד המנהל של רשות השידור לא החליט על ביטול שידורו של רב-אלוף לסקוב, אלא קבע פה אחד כי אין סיבה משכנעת להקדים את שידור הראיון עם רב-אלוף לסקוב על פני הראיונות שאושרו קודם לכן, ועמד על החלטתו הקודמת, שביום 11 בפברואר 1969 ידוויין אחד המועמדים הכלולים ברשימה שאושרה קודם לכן, לפיכך לא שודר הראיון עם רב-אלוף לסקוב.

2. הוועד המנהל של רשות השידור פעל בנושא ללא ידיעה והתערבות מצד גורם חיצוני כלשהו.

3. המליאה והוועד המנהל של רשות השידור הם הסמכות העליונה לכל ענייני הרשות, לרבות נושאי תכניות הטלוויזיה.

4. התכנית לא בוטלה, כאמור, ולא הובאה לאישור. ראה הודעת הוועד המנהל, שהתפרסמה בעתונות ביום 12 בפברואר 1969, וכן התשובה לסעיף 1 בשאלתה זו.

31. אי-הזמנת אישים מסויימים

לראיון בטלוויזיה

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את השר י. גלילי ביום כ"ג בשבט תשכ"ט (11 בפברואר 1969):

בעתון "מעריב" מיום 10 בפברואר 1969 מופיעה ידיעה בחתימת צבי לבאי, ובה נאמר כי הוועד המנהל של רשות השידור בטלוויזיה אסר על עריכת ראיונות עם אישים מסויימים, שאינם מקובלים על השלטונות, ובראשם רב-אלוף (מיל') חיים לסקוב, מר יצחק בן-אהרן ואני.

שאלותי הן:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. האם היה דין דברים כלשהו בין הוועד המנהל, המנהל הכללי ונציג כלשהו של השר, ובין עובדי הטלוויזיה ביחס להזמנת שלושת האישים הנ"ל או כל אחד מהם לראיון בטלוויזיה, ואם כן, מה היה תוכן הדברים?
3. אילו אישים — אם בכלל — הוצעו על-ידי עורכי תכניות ב"קול ישראל" כמועמדים לראיונות לבידור השקפותיהם, ונפסלו על-ידי הממונים עליהם, ומאילו טעמים?

השר י. גלילי:

1. לא.

2-3. (א) לא היה כל דין דברים בין נציג השר לבין עובדי הטלוויזיה ביחס להזמנת שלושת האישים הנ"ל, או כל אחד מהם, לראיון בטלוויזיה.

(ב) מנהל כללי טרם נתמנה.

(ג) הוועד המנהל של רשות השידור אינו רואה לאפשרי ולנכון לתת פומבי לשמות של אישים אשר הוזכרו או יועלו, בהקשרים שונים, במהלך דיוניו על שידורי הרדיו והטלוויזיה.

(ד) שום איש לא נפסל על-ידי הוועד המנהל.

השירות הטיל צנורה קפדנית על רשימת האנשים המועמדים לראיון בתכנית הטלוויזיה "במחיצה אחת".

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן — מה נקבע בדיון על-ידי הוועד המנהל?
3. מה הסיבה להטלת הצנורה על הופעת אנשים בראיונות טלוויזיה?
4. האם קבע הוועד המנהל כללים בעריכת ראיונות, ומה הם?

השר י. גילי:

- 1-3. לא. ראה התשובה שהשיבתי היום על שאלתה של חבר-הכנסת שוסטק באותו נושא.
4. טרם נקבעו כללים קבועים לגבי עריכת ראיונות; היה דיון בקשר לתכנית "במחיצה אחת", ונקבעה רשימת מועמדים לראיונות לשבועות אחרים.

ה"ר ד. נצר:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

מה ההבדל מבחינת חלוקת הסמכויות, ואילו תחומים קבעו לעצמם הוועד המנהל והמליאה בינם לבין עצמם מבחינת העריכה או הפיקוח על עריכת תכניות?

השר י. גילי:

נראה לי שהמצב המדויק חל לפי שעה על הרדיו, וטרם נקבעו פרטים לגבי הטלוויזיה. אין זה מן הנמנע שיהיה הבדל לגבי הטלוויזיה. על כל פנים, לגבי הרדיו נקבע, כפי שציטטתי במליאת הכנסת, שהוועד המנהל הוא ועדת רשות לחדשות ול"היום הזה", ומוסמך לפעול בנושא זה על דעת המליאה. לגבי תכניות מוסיקליות וחינוכיות יש ועדות מיוחדות שמיתנה המליאה. כללים לגבי ראיונות טרם נקבעו. אביא דוגמה: בסימפוזיון אחד קבע אחד מן העתונאים החשובים בארץ, שלמראיין יש זכות לדעת מראש מה השאלות שישאל, ולהסכים או לא להסכים מי ומי יהיה המראיין. אנשי הטלוויזיה השיבו בו במקום, שהנוהג עד עכשיו אינו כזה. המראיין אינו זכאי לדעת מראש מה השאלות שישאל, ואינו זכאי לקבוע מי ומי יראיין אותו. הוא זכאי לסרב להתראיין. אבל כללים, כיצד יש לנהוג בעניין זה, טרם נקבעו.

ג. חוק התקציב לשנת 1969/70, תשכ"ט—1969

(המשך הדיון)

ה"ר ד. נצר:

הכנסת תעבור לסעיף ב' בסדר-היום: חוק התקציב לשנת 1969/70, תשכ"ט—1969 קריאה שנייה — משרד החוץ. רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. ביום שלישי שעבר, לפנות ערב, בוצעה ההתנקשות הנפשעת נגד אווירון "אל-על" בציריך, התנקשות אשר רק בנסים,

34. עניינים שנויים במחלוקת בציבור

והצגתם ב"קול ישראל" ובטלוויזיה

חבר-הכנסת ג. האונגר שאל את השר י. גילי ביום כ"ט בשבט תשכ"ט (17 בפברואר 1969):

לאחר שהוצגו בטלוויזיה עמדת הסתדרות העובדים וכן עמדת ועד העובדים בנמל אשדוד, ניטלה האפשרות ממנהל רשות הנמלים מר לסקוב לעשות זאת, לגבי העניינים שעתידי פעולתו של הנמל באשדוד תלוי בהם.

שאלותי הן:

1. מדוע נעשה הדבר?
2. מה הן הוראות הקבע, אם קיימות כאלה, לגבי הצגת עניין השנוי במחלוקת ברדיו ובטלוויזיה, והאם כוללות הוראות אלה את החובה להשמיע דעות כל הצדדים בסמוך זה לזה?

השר י. גילי:

ראה התשובה שהשיבתי היום על שאלתה של חבר-הכנסת שוסטק באותו נושא.

35. סמכות של החלטה על תכניות

המשודרות בטלוויזיה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את השר י. גילי ביום ל' בשבט תשכ"ט (18 בפברואר 1969):

- בעקבות ביטול הראיון הטלוויזיוני עם רב-אלוף (מיל') חייב לסקוב, אבקש את כבוד השר להשיבני:
1. מי מוסמך להחליט אילו תכניות משודרות בטלוויזיה הישראלית?
 2. מה סמכויות הגוף המנהל של רשות השידור לגבי אישור העלאת תכניות לשידור בטלוויזיה?

השר י. גילי:

- 1-2. המליאה והוועד המנהל של רשות השידור הם סמכות עליונה בכל ענייני הרשות, לרבות נושאי תכניות הטלוויזיה.

36. כללים לגבי עריכת ראיונות בטלוויזיה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את השר י. גילי ביום א' באדר תשכ"ט (19 בפברואר 1969):

בעתון "מעריב" מיום 10 בפברואר 1969 מוסר כתבו, מר צבי לביא, כי הוועד המנהל של רשות

המלווים אותו כל הזמן, לא נסתיימה בקרבות קשים ורבים ביותר. בו בזמן בערך עמד על הבמה הזאת שר החוץ והעמיד זו מזל זו מערכת מושגים. הוא דיבר על כך שמתנהלת התמדרדות בין שתי מערכות מושגים אשר האחת היא קווי תיחום ארעיים, התרת פעולות חבלה ורצח, תכונה למלחמות חוזרות וגשונות, והשנייה — שלום קבע וחיסול סופי של הסיכסוך.

בו בערב עלה על הבמה חבר-הכנסת יערי,

ראשית ייאמר: אין זכותנו על ארץ-ישראל זכות שאפשר להגדירה במונחים מקובלים. כשבאו אנשי הישוב הישן ואנשי הישוב החדש בכל עליותיהם ארצה להתנחל בה — לא באו בזכויות מוגדרות כזכויות עמים אחרים. הם באו הגה בזכות ספר הספרים שלנו, אשר שימש כל השנים עד קום המדינה כ"מגנה כרטה" שלנו בת-ביעותינו כלפי עמים. ואז הבינו את הדבר. אך כעת, מתוך איזה נסיון בלתי-מוצלח לדבר בלשונות הגויים, אבדנו טיעון יסודי וחשוב זה, וכמובן מתוך כך גם מוכתבת הגישה המדינית שלנו לארץ-ישראל כולה.

אפילו אלה המוכנים ללכת לקראת ויתורים — היאך מדברים הם על ויתורים בכלל, אם אין זכויות לנו על ארץ זו? לוותר אפשר רק על משהו שמגיע לנו. על משהו שכלל לא מגיע לנו הרי אי-אפשר לוותר. ומגיע לנו הכל בזכות התנ"ך, פשוטו כמשמעו, ההבטחה האלוקית, ומתוכה אנו מעוניינים בכל מקום המיועד לנו והקדוש לנו, ומתוכה אין אנו מוכנים לדבר על ויתור — דים, כשהדיבורים האלה אינם כלל וכלל מציאותיים, ואין משהו שמוכן לקנותם מדינה. ומאידך גיסא — הנזק הגדול שהדיבורים המיתוריים עלולים לעורר אצל האוכלוסיה הערבית בכל השטחים.

אינני מן הגורסים דווקא יד חזקה כלפי חלק כלשהו באוכלוסיה שבמדינה ובשטחים ששורר. ואני סובר שהליברליות, שבה נהגנו והגנו ונהגים, לא היתה לנו לרועץ, והיא המאפיינת אותנו ונובעת מתוך כל מהותנו. אין לנו צורך להתכחש לה. אבל דאי שאין לנו לעורר מחשבות שעמדת כוח וביצוע מדיניות כוח נגדנו יטו אותנו מדרכנו וממטרותינו.

אנחנו צריכים להתחשב בהחלט במוענים פסיכו-לוגיים, הפועלים בקרב האוכלוסיה הערבית, ונדמה לי שבשטח זה עלינו ללמוד עוד הרבה.

יורשה לי לנגוע עוד בשאלה אחת. לדידי אין ספק שהסכמתה של ארצות-הברית להיבנות בין ארבע המעצמות מהווה נסיגה מסויימת מהעמדות כלפיו בעבר. אצמם נכון שהיא מסויימת במידה גדולה על-ידי כך שבשום אופן לא באה בה לידי ביטוי המגמה להסדר כפוף, אבל אנו נתעלם מהעובדה שהועמדנו כעת לפני אתגרים מחדשים. יחד עם זאת אין בשום אופן מקום לראות בכך הרעה טוטלית של מעמדנו. יש מנהיג לבירה, ומשנה העתים ומחליף הזמנים יצר בעיות חדשות בין אותן ארבע מעצמות, ועובדה זו מחדשת את בטחונו שאכן גם בקונסטלציה החדשה הזאת לא יגיעו לכלל ההיבדות שכואת אשר תוכל להזיק לנו.

בסיכומי של דבר, רצוני לציין כי אינני מתעלם בשום אופן מכך שבמדיניות החוץ שלנו אנחנו הולכים כעל חבל מתוח בין תהומות, והרבה כשרון גחון כדי לאון הליכה זו. דווקא בגלל זה עלינו להיזהר מלהיגרר לצעדים חפזים, אשר יוצאו אותנו משיווי המשקל, ואף כי אין הדברים נראים עדיין לעין, נקווה שנגיע בסופו של דבר לשלום מתוך שמירה מקסימלית על הישגים טריטוריאליים ובטחוניים.

נדע ובין כי אמנם עלינו לעשות, אבל יחד עם זה נשים את מיטב בטחונו בה', אשר לא לחינם הראה לנו את נסיו, ונדע לכוון את העם בארץ ובגולה לקראת ייחודו וייעודו של העם, לקראת שמירה על

אשר קבע כי הגיעה השעה להסיר את הלחץ ולשים קץ לסדיות האופפת את עמדתנו בכל הנוגע לטיב הגבולות המוסכמים והבטוחים.

בוויכוח, שנמשך גם ביום חמישי לאחר זה בכ"ט, דובר לא מעט גם על דמותנו בעיני העמים, אשר אנו צריכים לדאוג לה, ומתוך כך מובן שצריכים אנו להתחשב בזכויות היסטוריות של אחרים, להיות הומאניים, מתוך ידיעה כי יש כאן התנגשות של זכויות היסטוריות של שני עמים, ועלינו לעשות את הכל כדי להגיע לשלום. למחרתו התפוצץ מטען חומר נפץ ב"שופרסל" בירושלים ושוב נפל קרבנות. בכל הימים הללו לא נפסקו התגרויות על-ידי קטיושות, פגזים וכלי מלחמה אחרים על אורחים בשלום, המצהיירים וחוזרים ומצהירים כי רצונם בשלום.

כורח המציאות הביא לידי כך שאתמול, עוד לפני שהם הוויכוח בכנסת על שתי מערכות המושגים שהוכרתי, הפעיל צה"ל את חיל האוויר עמוק בסוריה. עובדות אלה מדברות בעד עצמן.

לא יעורר לנו כל דיבור, כל הצגת דברים, כל נסיון להכריז על נכונות לויתורים מרחיקי לכת פחות או יותר, מפני שהצד שכנגד לא לאלה מתכוון. אין כאן שתי מערכות מושגים מקבילות. יש כאן מערכת מושגים אחת, אשר לעת עתה היא תיאורטית גרידא, אשר עם כל מאמציו שנעשו בעבר — ואני אומר בפה מלא שטוב שנעשו —, אינה מציאותית, לצערנו הרב, והיא מתבטאת ברצונו של שלום.

האפיפיור יכול למלא פיו מים מול קרבנות באדם, בעוד שלא יכול היה להבליג על פעולת ביידות. וכדאי להזכיר כאן, דרך אגב, כי רבו בקרבנו כאלה אשר לא יכלו להשלים עם כך שנמצאו אישים אשר גילו את האמת שבתגובה זו. כעת אנו רואים ביתר שאת ויותר עוז עד כמה צדקו כלל.

אך נחזור לעניין. ובכן, לא רק כלפי אלה העויים נים לנו, אלא אף כלפי אלה אשר כאילו גייטרילים הם, לא יעורר כל הדיבורים שלנו על רצון לשלום, אם ההכרח שלנו מחייב אותנו לפעולות הגנה שהן מטבען מלחמתיות. וכל אותה תיאוריה המתבססת על כך, שאם נצא יותר ויותר על נכונותנו לויתורים נוכל לתקן את השתקפות דמותנו בעולם, אין לה על מה לסמוך.

"ניוהוויק" לא יעזור לנו מול אל-חמה, ואל-חמה היתה הכרחית. ואם "ניוהוויק" לא יעזור לנו, הרי אין הוא אלא מפריע.

אני מברך על כך שסוף סוף הבינונו שעלינו להגיד את התקציב למערכת ההסברה שלנו. אני מברך על הודעתו של יושב ראש ועדת הכספים, שבשעת הצורך יעמדו גם כספים נוספים לרשות מערכת ההסברה שלנו. אך מן ההכרח הוא לבדוק אם תמיד נקטנו בקו ההסברה המתאים. אינני בא חס וחלילה לפגוע בכשרונם ההסברתי ובדיוק הטוב של כל הפעילים בשטח ההסברה, אף כי לאחורונה היו ריגונים מרחיקי לכת על מחדלים בשטח זה. נקווה שאלה היו רק תוצאה מחוסר תקציב מתאים וכעת יתקנו הדברים. אבל נדמה לי, שיש צורך לאמור גם משהו מבחינה עקרונית, ולא רק לאלה אשר הוטל עליהם תפקיד ההסברה, אלא גם לכל המביעים דעתם בריש גלי על כיווני מדיניות החוץ שלנו.

לכת בגישה זו חברי-הכנסת בן-אליעזר מזה, וחבר-הכנסת מיקוניס, מזה. לא נותר לי אלא להוסיף שאם יש נושא שאנו חייבים בו בקור-רוח ובהערכת מצב שקולה — הרי הוא הנושא הזה. כי מצד אחד, כבר היה לעולמים, וכבר נפלנו בפח של תרמויות מכוונות ואיומי סדק, ומאידך גיסא — עלינו לא רק לעמוד על המשמר ולהימנע מקלות-דעת, אלא גם לטפח את כוחנו המרתיע אף לגבי חזית זו. וכוחנו המרתיע לגבי חזית זו הוא פוליטי לא פחות מאשר צבאי. כי הוא קשור לא במעט ביכולתנו לשכנע, וביכולת ארצות-הברית וגורמים אחרים להשתכנע, לגבי התפקיד שאנו ואחרים מצפים ממנה בסוגיה זו.

ורביעית — במזרח התיכון עצמו חלה לאחרונה התפתחות חדשה וחשובה ביותר: התמיכה הגלויה שהיקנה נאצר ל"פתח", שרק אחת מתוצאותיה היא בחירתו של יאסר ערפאת ליושב-ראש הוועד הפועל של אירגון השחרור הפלשטינאי. זוהי תופעה חדשה, וגם מקורוהי רבים ושונים. הבולט שבהם הוא אולי חוסר יכולתו של נאצר לבחור באלטרנטיבה אחרת, אם אלטרנטיבה צבאית של מלחמה בישראל, ואם אלטרנטיבה פוליטית שתקדמו להשגת מטרותיו. ומנקודת-מוצא זו אולי יש בתפנית זו של נאצר הפגנה בולטת של חולשה מצרית.

גם להתפתחות זו יש כמה וכמה תוצאות. מהן זמניות וחולפות, כתופעות רבות במדיניות הערבית, ומהן אולי יותר משמעותיות ובנות-קיימא. אחת התוצאות המדיניות של התפתחות זו היא היעלמות מיידי של כל יכולת הפלסטינאים מצרית מתונה, אפילו כזאת המיועדת לאחיות-עוינים. דומני שלא אגוים הדבה אם אומר שתפנית מצרית זאת משמיטה את הקרקע מתחת לשארית היכולת הריאלית של הידיברות חיצונית עם נאצר, אם זו הידיברות אמריקנית-רוסית, אם סנינות של ארבע המעצמות, ואם אפילו בפעילותו של יארינג. כי כשמדובר במחן השפעה לגורם המכריז שמטרותיו הן להרוג יהודים ולהרוס את הקיום המדיני הישראלי — פגה אפשרות של יומת הידיברות אפילו מצד הלהוטים לכך במשרדי החוץ השונים, הרוצים לראותנו מידיברים. ולא בכדי אנו נתקלים בגילויי חרדה או הסתייגות, לגבי התפקיד הפטלי הזה של ה"פתח" והשפעתו על מצרים ועל מדינות אחרות — דווקא בבית-המועצות וגם מצד יארינג, אם גם עדיין לא בצרפת.

מכל מקום, עלינו להדגיש נקודה זאת, להבליט גורם זה, לחזור ולומר שכל עוד קיים גורם מזוין משפיע במזרח התיכון, שמטרותיו הגלויה והמוצהרת הן — מדת מדינת ישראל, וגורם זה מקובל על נאצר ונחמך על-ידו או על-ידי כל גורם אחר — לא נאצר ולא כל גורם אחר אינם יכולים להיות פארטרנדים למשא-ומתן, דבר שיכול להפוך את מאמצי המעצמות השונות ואפילו את מאמצי יארינג לחמיתיים, גם מבחינתם. חברי הכנסת, ההתפתחות החמישית בתחום מדיניות-החוץ חלה לאחרונה דווקא במישור הפוליטי הפנימי במדינת ישראל עצמה, וכונתנו לשני גילויים בולטים של מציאות פוליטית חדשה וקצת מזווה בעיני: האופי שניתן לסערה שפרצה בגח"ל בעקבות ראיון ראש הממשלה ב"ניויוויק" והצורה שנסתיים בה המשבר,

דמותו המבטיחה את השמירה המירבית על הזדהות עמנו עם ארצו.

הי"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גבריאל כהן, ואחריה לחבר-הכנסת שמעון פרס.

גבריאל כהן (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. מאז הדיון המקיף האחרון שהיה לנו בשאלות מדיניות החוץ הישראלית — אם אינני טועה, היה זה בעקבות ההודעה המדינית של ראש הממשלה בפתיחת מושב זה —, אירעו כמה מאורעות המחייבים התייחסות, אם גם לא בהכרח הערכת מצב מחודשת. אך טבעי הוא, שאפתח בחלק ממאורעות ועובדות אלה ואתייחס לפחות לחלקם, בעיקר לאלה שלא עמדו עליהם בבית, במסגרת הדיונים הנושאים המיוחדים שנתקיימו לאחרונה בכנסת בשאלות חוץ או בטחון שוטף שבוע אחר שבוע.

אתחיל ברחוק יותר ואגיע אל הקרוב יותר, שהוא קרוב מאוד. ראשית, חילופי השלטון בארצות-הברית והסתמנות ראשונה של קווי המדיניות הבין-לאומית של הנשיא ניקסון. הבולטים והמעודדים שבהם מבחינתנו, הם קרוב לוודאי שניים. ראשית, ההכרעה החד-משמעית, הברורה, נגד בלגנות ובעד אינטרנציונאליזם ואחריית בין-לאומית. וההכרעה השנייה של ממשל ניקסון — זו המעמידה את האוקיינוס האנטלנטי, את אירופה, ובעקבותיהם את הים התיכון והמזרח התיכון, במקום נכבד ביותר, אם לא בראש סולם העדיפויות של ההתעניינות, האינטרסים וההתחייבויות הבין-לאומיות של ארצות-הברית.

אמרת שהכרעות אלה מעודדות מבחינת גישתן והשלכתן לבעיות היסוד. ברור כי לא כל השלכותיהן הטקטיות מן הדין שהיו נוחות לנו. כמובן, אין הן פוטרות אותנו מן החששות שחידוש היומה בכיוון של נסיון להחזיר השפעה אמריקנית במדינות הערביות השונות, שאף הוא פועל יוצא מההכרעות הנ"ל, עלול להעמיד אותנו מול מצבים טקטיים לא-נוחים.

קומפלכס מאורעות שני הראוי לציון — תחילתם של תהליכים חדשים או מתחדשים באירופה, תהליכים שהם בחלקם פרי הריאקציה שבאה לאחר ההתנגדות על ההלם בעקבות פרשת צ'כוסלובקיה, בחלקם פרי הבידוד הגוליסטי הגובר, ואולי בחלקם גם תחילת תוצאות המדיניות האירופית של המגיש ניקסון. אני חושב שתהליכים אלה, אם אנשים יפתחו ויתגבשו בדרך הנראית כעת, יביאו ליצירת נתונים חדשים חשובים בהערכת המצב של הוירה הים-תיכונית.

ושלישית: עברה עלינו תקופה פאסיבית במידה יחסית בהפגנת-כוח סובייטית בים התיכון, רגיעה יחסית שסיבותיה בודאי שונות ורבות. מהן קשורות במדיניות הים-תיכונית והמזרח תיכונית, של ברית-המועצות, ומהן שאינן קשורות בה. כבר עמדו על הנושא הסובייטי גומאים רבים שקדמו לי, ובראשם שר החוץ, אשר גרס שגם בתקופה ה"חמה" יחסית בסוגיה זו היה האיום הסובייטי איום-סרק, והזהיר מפני מלכודת שבה יכולים להפילנו בנושא זה גם הסובייטים עצמם וגם גורמים אחרים, ואף הרחיקו

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אולי תרשה רגע לחבר-הכנסת בן-אליעזר להגיב על זה?

שמואל מיקוניס (מק"י):
אתה לוקח לך תפקיד של יארינג?

גבריאל כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
תמונה אולי יותר —

צבי צימרמן (גח"ל):
לחבר-הכנסת בן-אליעזר אולי מותר לחשוב שזה לא-רציני.

גבריאל כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
אני חושב שחבר-הכנסת בן-אליעזר אינו מסכים אתך, חבר-הכנסת צימרמן.

צבי צימרמן (גז"ל):
לא שמעת את ההערה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
הוא אמר שהשר דיין רציני, אבל מה שהוא אומר זה לא-רציני.

אריה בן-אליעזר (גח"ל):
לפי הניסוח החדש של השר פנחס ספיר — לא מדובר על "רוב שרים" אלא על "הרבה שרים".

אמנון לין (המערך, עבודה—מפ"ם):
אמור לו שיענה חבר-הכנסת צור.

גבריאל כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
יעד אתווכח גם עם חבר-הכנסת צור.

— — — תמונה אולי יותר, ולפחות טעונה הסבר, גיר-סתו של חבר-הכנסת בן-אליעזר בדבר — ואני מצטט — "פתרון כפוי של הרוב בממשלה" בנושא אחר שבו הוא דן בנאומו, בשאלת אי-החלת החוק על שטחי מולדת משוחררים. מאימתי החלטת רוב מוגדרת ככפייה שיש ללחוץ נגדה?

אריה בן-אליעזר (גח"ל):
אבל אין החלטה.

גבריאל כהן (המערך, עבודה—מפ"ם):
אגיע לזה. אני מדבר עכשיו על החלת החוק. מאימתי החלטת רוב אינה מכשיר דמוקרטי, שעדיין לא נמצא לו תחליף? הרי בעניין זה של סיפוח ושל החלה מיידית של החוק על כל השטחים, עד כמה שאני יודע, המדובר אינו בהכרזות אלא בהחלטה של הממשלה לא לבצע זאת. או שמא אני טועה?

חבר-הכנסת, היה בנאומו של חבר-הכנסת בן-אליעזר גם אלמנט של התקפה אישית על הקומפטיניטיות של אבא אבן לתפקיד שר החוץ. אינני חושב שאני צריך להתייחס לכך. למיטב הבנתי, הרי זה תפקידו של ראש הממשלה. כי בכל זאת המדובר בדובר מפלגה אשר משתתפת בממשלה על יסוד ענייני חוץ ובטחון ולא בנושאים אחרים.

אליבא דגח"ל, וגם, במידה מסויימת — הצורה והתוכן של חלקים בנאומו של חבר-הכנסת בן-אליעזר בשבוע שעבר, שהוקדשו להתקפה, במעט על הממשלה ובהרבה על שר החוץ עצמו.

חברי הכנסת, היחסים הבין-מפלגתיים, הבעיות הפנימיות של גח"ל, היחסים בתוך מפלגות אחרות — לרבות מפלגתי שלי —, כל אלה אינם עניין לדיון זה. ההשלכות שיש להם על מדיניות-החוץ שלנו, דרכי עיצובה — הם בהחלט עניין לדיון זה. כבר ראיתי להדגיש בדיון הקודם שהשתתפתי בו, ולא במקרה, שרוב השרים בממשלת ישראל הביעו את דעתם בדרך מן הדרכים, שתמורת שלום של אמת ובר-קיימא, שימצא ביטוי בין השאר בחוזה חד-משמעי, בגבולות בטוחים ומוסכמים ועוד כהנה וכהנה סייגים וערבויות — תהא ישראל מוכנה לוותר על חלק מן השטחים שהיא מחזיקה בהם כעת. אמרו זאת ראש הממשלה, סגן ראש הממשלה, שר החוץ, שר הבטחון ועוד כמה שרים אחרים, ואין הצדקה לייחס זאת לשר החוץ דווקא, כשם שאין הצדקה לפטור מעמדה זאת שר פלוני או אלמוני שמחזיק בה. אמנם, איש לא לחץ בממשלה להגיע להכרעה פורמלית בעניין זה, כי הדבר אינו נראה אקטואלי. ייתכן שאיש לא לחץ בממשלה להכריז על מפה, כי המשא-ומתן איננו נראה אקטואלי. אבל כל זה איננו מצדיק את אמירתו של השר בגין — אם צוטט נכונה — במרכז גח"ל (ואני מצטט): "אין זה מוסרי ואין זה פוליטי לומר שרוב שרי הממשלה מוכנים לוותר על ריבונות ישראלית בחלק מן השטחים". אמת, יכולים חברי גח"ל לומר לעצמם: ממילא השלום רחוק; כשנגיע למשא-ומתן על שלום, יהיה מקום לשקלא-וטריא גם בינינו לבין עצמנו גם על הגדרת השלום וגם על הגדרת הגבולות החיוניים מבחינה בטחונית. ולכן מותר, ואולי צריך, לשבת בממשלה, אף-על-פי שרוב שריה נכונים לוותר על חלק מן השטחים תמורת שלום. אבל גם אחרי ישיבת מרכז גח"ל נשארת בעינה העובדה שרוב השרים בממשלה חושבים כאשר הם חושבים, והם ביטאו זאת בפומבי ובכללי. הדברים אמורים גם בשר הבטחון שהופיע לפני מרכז גח"ל, וגם בשר קול — אם הוא זהה עם עמדת מפלגתו, כפי שהוצהרה בפומבי, ובכל שר אחר שפנה אל מרכז גח"ל. לא שמענו שמישהו מהם הכריז על שינוי בעמדתו בנושא זה על מנת שגח"ל יישאר בממשלה.

אמרת "גם שר הבטחון", משום שאינני מוכן לקבל את גירסתו של חבר-הכנסת בן-אליעזר בנאומו ביום חמישי האחרון ש"ההבדל בין השר דיין לשר אבן הוא בזה שהשר אבן חושב זאת ברצינות, ואני מטיל ספק אם השר דיין חושב זאת ברצינות". חבר-הכנסת בן-אליעזר, אני מציע לך להרהר שנית בספק שהבעת אדם אמנם השר דיין חושב ברצינות מה שהוא אומר. כי הרי אז ייתכן שגם את דבריו, שאמר במרכז גח"ל, לא חשב ברצינות, ואולי גם דבריו בנושאים רבים אחרים. אמנם אינני רואה עצמי מופקד על ההגנה על כבודו של שר הבטחון. אינו זקוק להגנת. אבל אני תמה גם על הטלת הספק בדברי חבר-הכנסת בן-אליעזר כשהוא אומר ש"השר אבא אבן מביא נזק רב, כי העולם לוקח אותו ברצינות". אני חושב שגם את השר דיין העולם לוקח ברצינות.

גבריאל כהן (המערך, עבודה—מ"ם):
אמנם כן, אבל אמור זאת לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):
סטאלין דיבר על אומה ועם.

גבריאל כהן (המערך, עבודה—מ"ם):
מדוע אני מתייחס לשאלה זו — לא משום שאני רוצה להביע הפעם את דעתי בנושא הפלשתינאי בכללותו, אלא רק כדי להזהיר את עצמנו, לגבי נושא זה כלגבי כל נושא אחר, מדריך-מחשבה שהיא אולי נוחה, אבל מסוכנת — להזהיר מהדרך של התעלמות מקיומם של גורמים לא-נוחים.

אני נמנה עם החושבים שעלינו להידבר עם כל גורם אפשרי בנסיון להשיג את השלום, ומקווה שאמנם הממשלה ומשרד החוץ שוקדים על כך. אני נמנה עם החושבים, שהפלשתינאים הם גורם חשוב מאוד שיש להידבר אתו — אם הוא בשל להידברות מעבר לזו שנעשתה עד כה. יש אפשרויות שונות בכל מה שקשור לפלשתינאים, ואין לדיבור על הפלשתינאים השלכה אוטומטית על סוג פתרון אחד. מאידך גיסא, אני גם נמנה עם החושבים שה"פתח" וארגוני חבלה אחרים וכל גורם אחר שמטרתו המוגדרת והמוצהרת וה- *raison d'être* שלו הם השמדת יהודים והשמדת הקיום המדיני של ישראל — כל גורם כזה אינו פרטנר פוטנציאלי להידברות. כשאני אומר הידברות עם כל "גורם אפשרי" ועם "פלשתינאים" — איני כולל בהגדרות אלה גורם שמעצם הגדרת מטרותיו אינו יכול להיות צד לשיג ולשיח. אני משער שעל זה אין חילוקי-דעות בבית הזה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אלא אם כן הוא משנה את ההגדרה.

הי"ר ד. נצר:
בה תם הוויכוח. רשות הדיבור לשר החוץ, לדברי תשובה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
מה עם חבר-הכנסת פרס?

הי"ר ד. נצר:
שאל אותו.

שר-החוץ א. אבן:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. מדיניות החוץ הישראלית, כפי שנוסחה ויוצגה מאז הקיץ של 1967 ועד היום, יוצאת מדיון זה בתוספת חשובה של חיזוק ותמיכה. דברי ההערכה והתמיכה שהשמיעו חברי-הכנסת פרוש, הכהן, רפאל, יערי, שערי, מיקוניס, גוברין, צור, ברקת, לין, כהן ואחרים, איש איש וטעמו וסגנונו, ישמשו לי ולחברי בעבודה מקור לא אכזב של סיפוק ועידוד. אכן, בדברים אלה משתלבים בהחלטת הכנסת מה-1 באוגוסט, אשר הביעה למעצבי מדיניות החוץ אמון גלבה, ובעשרות נאומים בכנסת, מאז ועד היום, אשר הודוהו עם מדיניותנו לפי שני קוויה המרכזיים: חתירה מתמדת לשלום ושמירה על קווי הפסקת האש עד לכינונו.

הייתי רוצה להעיר, לגבי הסוגיה של הזיקה בין יחסי פנים וחוץ, הערה אחת. לכל שאמרת על המשתמע מן הציטטות הללו יכול גם להיות פירוש אחר, כאילו זהו דבר מכוון ומתואם בין הצדדים, ויכולה להיות דעה, לפי תיאוריה מסוימת, שזה אפילו מתואם עם הממשלה ועם ראש הממשלה. אותם ידועים שיש תיאוריה באסטרטגיה מודרנית וביחסים בין-לאומיים, ואולי הבולט באסכולה הזאת הוא שלינג, אשר טוען שיש סיטואציות שטוב בהן כלפי חוץ שהממשלה לא תהיה חזקה ותפגין אי-שליטה כלפי פנים, שלא יהיה לה ראש ממשלה חזק, שיהיו בה דעות שונות המושכות לכאן ולכאן — של שר החוץ, של שר הבטחון, של ראש הממשלה — וכולם יוכלו לבוא לביני-השיח שלהם בין המעצמות או האיום ולהגיד: הכל טוב יפה, אתם צודקים, אבל אני אינני יכול לשכנע את האנשים שלי, את מפלגתי, את ממשלתי, את האופוזיציה, את העם. ואצל שלינג כתוב אפילו שאם רוצים ללחוץ על מדינה ולהביא לנסיגה או ויתור, טוב שיהיו לה ממשל יציב וראש ממשלה חזק, כי יש מצבים שרק הוא יוכל לקבל החלטה כזאת ולבצע.

אם זו הייתה הכוונה של גח"ל ושל חבר-הכנסת בן-אליעזר ואם לצורך זה טוב להציג את הממשלה כפי שהוצגה במסכת הזאת; אם טוב להציג את שר החוץ כמי שלוקח את דבריו ברצינות אבל אין לו תומכים, ואת שר הבטחון כמי שאומר דברים שלא ברצינות — מתוך נקודת-מוצא של תפיסה כזו יכול משהו לחשוב שלא נודת-מוח. עקרונית, אני חושב שגבול ידוע יש הגיון בתיאוריה של שלינג. כשעוברים אותו — היא עלולה להיות ולשמש כבומרנג. ומה גם שיעדיין איני משיכנע שמתוך נקודת-מוצא זו פעלו ממחיגי גח"ל כמו שפעלו ודיברו.

חברי הכנסת, אני רוצה לסיים בהערה אחרונה לחברי חבר-הכנסת צור ולעוד חברי כנסת, שמנסים לתמוך את התנגדותם להערכת הגורם הפלשתינאי — כגורם קולקטיבי — כפרטנר אקטואלי או פוטנציאלי, ביותות הסברה והנמקה, שגורם קולקטיבי כזה אינו קיים כלל ועיקר. חבר-הכנסת צור, יכול להיות ויכוח — והוא לגיטימי — אם קיום גוף כזה רצוי או לא. יכול להיות ויכוח — והוא לגיטימי — אם דיאלוג עם גוף כזה רצוי, ואם דיאלוג כזה רצוי — האם הוא אפשרי בשלב זה. יכול להיות ויכוח — והוא לגיטימי — אם עידוד גוף כזה ומנהיגותו הוא רצוי לנו או לא. אבל על דבר אחד אין ויכוח, ולעניות דעתי לא יוכל להיות מקום לוויכוח: שאם אמנם קיימת "ישות" פלשתינאית ואם לא — זה עניין להרגשתם של הפלשתינאים ולא להגדרה שלנו. כולנו מכירים יפה, וגם אני מכיר יפה את כל ההנמקות התיאורטיות והמתודיות לטענה ש"ישות" פלשתינאית אינה קיימת. חלק מהן מעוגן היטב בנימוקים היסטוריים ואחרים, ואינני אומר זאת בלשון סג-גהור. אבל אני מזהיר מפני מערכת חשיבה כזאת, כי אינה רלוונטית. כולנו מכירים הרבה מקרים אחרים בהיסטוריה כשבסיסם תיאורטיים רציניים שהוכיחו שעדה פלוגית ודת פלמונית וחבורה אלמונית אינה לאום, לפי קריטריונים מקובלים — סוציולוגיים, היסטוריים ואחרים — לא עמדו במבחן המציאות.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
למשל: דברי סטאלין על היהודים.

בים איננו אלא מעניק ביטוי להחלטות הממשלה והכנסת. זו לא ממשלה של נסיגה. ומדיניות הממשלה המגובשת בהחלטותיה ובפעולותיה אינה מתיישבת עם הסיור, שמציעים כמה חברי כנסת, לראות את גבולות השלום כפתוחים למשא-ומתן והסכם במסגרת שלום, ובכלתי-זהים בהכרח עם קווי הפסקת האש. מצד אחד, אין זו ממשלה של "אף שעל אדמה". מי שגורס נסיגה בלי שלום אינו תומך במדיניות הממשלה, ומי שגורס איסור על אבחנה כלשהי בין קווי הפסקת האש הנוכחיים ובין גבולות קבע של שלום — אינו תומך במדיניות הממשלה ומדיניות הממשלה אינה תומכת בו.

הביקורת של חברי-הכנסת תמיד ובן-אליעזר אינה נמתחת על דרך הצגת מדיניות הממשלה, כי אם על מדיניות הממשלה עצמה. לחברי-הכנסת תמיד היו היוסר והעקביות להכיר בעובדה זו. מדיניותנו אינה מדיניותנו. אני חושש כי גם חברי-הכנסת בן-אליעזר משלה את עצמו, בהיותו סבור שהמדיניות שהוא רוצה בה מסוגלת למצוא אכסניה במדיניות אשר נוסחה על-ידי ממשלת ישראל ועל-ידי הכנסת במעמדים רבים. לשני חברי הכנסת האלה יש רק דרך אחת: לנסות את כוחם לשינוי מהותי של מדיניות הממשלה, כפי שהיא מנוסחת ומופעלת ומיוצגת עד כה. כלומר, הזמנת הממשלה והכנסת לשנות את הקו האומדני כי בחוזה שלום נהיה מוכנים להחליף את קווי הפסקת האש בגבולות בטוחים ומוסכמים. קווי הפסקת האש הקודמים לא היו בטוחים, גם לא היו מוסכמים על הצדדים החתומים עליהם כגבולות קבעי. קווי הפסקת האש אינם מוסכמים על-ידי הנוגעים בדבר כגבולות שלום וקבע. יוצא בהחירות רבה, כפי שטענה חברת הכנסת מאיר, כי גבול השלום טרם גובש. הוא אינו קיים. הוא מרחף אי-ישם בחלל העתיד, והוא ייקבע במשא-ומתן של שלום. זוהי מדיניותנו. כך היא מובעת בכל המעמדים הבין-לאומיים הקובעים. גברתי היושבת-ראש, אחזור לנקודה זו בבואי להעיר על כמה עירעורים שהשמיעו כמה חברי כנסת.

בינתיים עלי לציין, שב-18 בפברואר הבעתי את דעתה של הממשלה גם על כמה סוגיות נוספות, ובכללן אחריותן של מדינות האיזור העצמאיות לעיצוב פני האיזור על יסוד של שלום מוסכם לעומת תורת הפתרון הכפוי מהחץ; זכות ישראל להתגונן מפני מתקפיה, וקביעת אופיים ותכונותיהם של אירגוני הטרור. אני רוצה להוסיף הערות על נושאים אלה לאור מאורעות השבוע שעבר ובעיית השלום המוסכם לעומת השלום המוכתב. המורח התיכון יצא מכלל שיעבוד עקב הקמת מדינות ריבוניות וחסילות הגמור של משטרים קולוניאליים. מדינת ישראל היתה חלוצת המאבק על שיחורר הלאומים אחרי מלחמת העולם השנייה. היא היתה בשורה הראשונה של תובעי חירות ריבונית תחת המשך שליטתם של גורמים שמחוץ לאיזור. לרגל עמדה זו, ונוכח חזרתה של ישראל מהפיכת המורח התיכון ליורת התגוששות בין מעצמות ענק בעלות אינטרסים עצמיים ומנוגדים, היא תובעת את זכותו וכבודו של עקרון הריבונות בכל הנוגע להקמת מבנה חשלו. אחריות זו מוטלת על ממשלותיו ועמיו של האיזור. ב-8 באוקטובר אמרתי בעצרת הכללית של האו"ם את הדברים האלה: כל דרך אחרת פרט להסכם בין הצדדים היא תלושה מהמציאות, ובכלתי-מציאותית

צימצום היקף הביקורת ואופיה השולי וחסר המשקל הבלטו במשנה-תוקף את העובדה, כי מדיניותנו העצמאית, המאוזנת בין שתי המגמות אשר ציינתי, נהנית מאמונו העמוק והציב של העם היהודי בישראל וברחבי העולם; כי מדיניות זו, עקב איונה הפנימי וביטוייה השקול, הבטיחה לנו, שלבני עקרונו המרכזיים נהיה נתמכים על-ידי גורמים כבדי-משקל בעולם. לשון אחרת: קיימו את הציווי הראשון של מדיניותנו — מנענו את בידודה הגמור של ישראל.

בשום שלב במערכותינו לא נמצאו נתונים בלחצם של גורמים בין-לאומיים המיועדים לחטוף מידנו את הישיג הבטחוני בלי לתרגם אותם למציאות חדשה של שלום.

לרגל נסיונו בעבר, ובמיוחד לפני עשור אחד, ולאור עצמתם המדהימה, הגיאופוליטית, האסטרטגית והפרלמנטית של הכוחות הערוכים נגדנו, יש להעריך החזקת מעמד זו כהישג מדיני נכבד. הרי אין שום שוויון בינינו ובין יריביו בכל הנוגע למרחבי השטחים ולמספר התושבים, לריבוי הייצוג וליכולת העמידה על כפות המאזניים האסטרטגיות. אף-על-פי-כן החזקנו מעמד נגד ההסתערות המתמדת הזאת, הנמשכת והולכת זה עשרים חודש. על כן אני מסכם את הוויכוח כפי שהתחלתי אותו: ללא שמץ של התנצלות, ובמידה רבה של בטחון בנכונות מטרותנו ובהצלחת דרכי הגשמתה. אינני מאמין כי יש בעולם החפשי, באותן המדינות הפתוחות למאבקים של דעות, שר חוץ וסגל נציגים הפועלים מבסיס כה רחב ועמוק של הסכמה לאומית שקולה ומפוכחת לגבי עיקרם של דברים.

גברתי היושבת-ראש, לרגל המאורעות שתכפנו עלינו באחרונה ארשה לעצמי לסכם מחדש את עיקרי הדברים, שרוב מניין הכנסת הפנין בהם את אמונו. העיקר הראשון מצא ביטוי מרוכז ומוצלח בדברי חברי-הכנסת שערי, שעה שאמר: "הגני שולל שתי גישות: אני שולל את הגישה של נסיגה כלשהי ללא שלום, אבל גם את הגישה של 'אף שעל אדמה'". עלינו להפגין את נכונותנו לשלום וגם את הכוונות לשלם בעדו מחיר, גם אם הערבים מוסיפים לדחות את הליד המשותפת.

דברים אלה הופיעו בצורות אחרות ובסגנונים אחרים בדבריהם של חברי כנסת אחרים. דברים אלה משקפים את הסברתי באוני הכנסת והעולם זה עשרים חודש, וניתן להם ביטוי שונה בצורתו, אך אחד בתוכו, על-ידי רוב המשתתפים בוויכוח.

הערכת בימיו את חסד המחמאה שכיוון אלי חברי עקיבא גוברין, אשר שיבח את דרכי על בהירותם. אולם מסתבר כי דברי היו כה בהירים עד שחברי-הכנסת תמיד רואה אותי מוותר על שטחי מולדת ללא שלום, ואילו חברי-הכנסת אבנרי רואה אותי ככובש ומספח ללא סייג, "נשיא כבוד" של כל האגודות, התנועות והמחברים מודעות גידופים בסתר תחתון. ההגיון נותן כי אי-אפשר ששניהם יהיו צודקים. למולי ולמול המדינה שניהם טועים. מעבר לתהום הרחבה, המשתרעת בין נקודות השקפתם, הם מצליחים להיפגש זה עם זה על הקרקע המשותפת של כושר המשגה — כי אני מסרב לוותר על תחומי הפסקת האש בלי כינון השלום, ואני מסרב לוותר על החתירה לשלום או להיתפס לפענו-לה או להכרעה שתחסום את הדרך לפניה. בשני הסירו-

ביוני - דבר שאיננו מתבקש על-ידי החלטת מועצת הבטחון שהוא דוגל בה, אבל הוא מסתמך על החלטת האומרת את ההיפך ממה שהוא רוצה; אבל בשלב שני הוא טוען שגורמים, שלא קיבלו את החלטת מועצת הבטחון בדבר כינון השלום, יהיו בני-חורין להוסיף ולהסתער במסע אלימות על מה שהיה נשאר ממדינת ישראל אילו חדש מצב ה-4 ביוני, - והוא לא יחדש לעולם ולעולמי עולמים. לשון אחרת: לפי תפיסתו של שליט מצרים יד ערבית אחת תעשה הסכם על הסדר מדיני, ויד ערבית אחרת תהיה חפשיה להכות ולהלום, לחבל ולפוצץ.

לרגל הנאום, שהשמיע שליט מצרים ברוח זו, שיגרתי שליח מיוחד שנפגש עם השגריר יארינג בקופנהאגן, בירת דנמרק, ב-27 בינואר 1969. השליח מסר לו איגרת, אשר כללה כוונתו להזעיק אותנו, ובאמצעותו את ממשלת מצרים, בדבר היחס לכינון השלום לבין המשך פעולות הטרור. מדינת ישראל איננה מעוניינת בשלום שלאחר שיושג יניח את ידיהן של מדינות ערב פגיונות להמשך פעולות הטרור. לשון אחרת: איסור מוחלט דיכוי גמור של פעולות הטרור חייבים להיות משול-בים בכל הסכם שלום שנגיע אליו.

הערה זו גוררת אותי ממילא להתרחשויות האחרות של השבוע האחרון. הגברת פעולות הטרור מחייבת את ממשלת ישראל לקבוע את דרכה בהחלטה זו היתה משמעות הדברים שהשמעתי באוני הממשלה בישיבתה האחרונה שלשום ושפורסמו על דעת ראש הממשלה בפי מזכיר הממשלה לאמור: הואיל ואירעו הטרור החדיעו על כוונתם להתמיד במלחמה נגד ישראל, הדעה זו מעניקה למדינת ישראל חופש מתמיד להתגונן לפי שיקוליה.

אמנם פעולתנו נגד קיני החבלנים בסוריה משקפת מדיניות זו. היא מושתתת על עקרון ההדדיות. אירגוני הטרור אינם אלא אחת מן הפעולות הכוחות המזוינים של ממשלות ערב. למעשה התפיסה הערבית היא שתהיה הפסקת אש אשר תחול על כל הצבאות פרט לזרוע אחת של אותם צבאות שתהיה בת-חורין לפעול פעולה חד-צדדית. כלום לא היה מנוחך אילו אמרנו שתהיה מצדנו הפסקת אש פרט לחיל השריון או לחיל האוויר, שאין הפסקת האש חלה עליהם? זהו ממש העקרון שנוקטות ממשלות ערב לגבי יחידות מסוימות של כוחן המזויין, כאילו הפסקת האש איננה חלה עליהן. הפסקת האש היא בעלת ערך רב כנקודת מוצא לחיפוש אחרי שלום, אך עליה להיות הפסקת אש בעלת תחולה כללית ובתתי-מסוייגת.

חברי הכנסת, אך ירדתי מעל דוכן הכנסת ב-18 בפברואר, והנה נדע לי על ההקפיה הפיראטית על מטוס "אל-על", וכעבור ימים ספורים שמעתי באוני - ורבים מאתנו ודאי שמעו כמוני - את קול הפיצוץ הנפשע ב"שופרסל" וראיתי במו עיני את היקף הנזקים שנגרמו באותו מקום שלו, שעקדות-בית ואנשים העובדים לתומם מדווקים לו. בצירוף ובירושלים קלעו הטוריסטים למטרות שהיה ברור להם כי אין שם אפס-רות סבירה של היתקלות אלא באזרחים שלווים. כאן הופגזה ירידה מכל נכסי המוסר האנושי והופגזה משמעי-תן העמוקה של תנועות אלו.

בדורנו היינו עדים, ובמיוחד בתקופת הדיכוי

מכל דבר אחר היא ההצעה להטיל על הצדדים פתרון מכוון של המעצמות. עמדתן של המעצמות לא התקרבה זו לזו ב-15 החדשים האחרונים, כשם שלא נתקרבו זו לזו עמדותיהן של הצדדים עצמם. המזרח התיכון גם איננו שטח חסות בין-לאומי. זהו איזור אשר בו שוכנות מדינות ריבוניות, שרק עליהן החובה והאחריות לקבוע תנאים לקיומן בצוותא. כאשר יגיעו הצדדים לדי הסכם יהיה הדבר טבעי שיזכה לתמיכה בין-לאומית. ולמדינות ערב אנו אומרים: רק לכן ולנו מהווה המזרח התיכון לא עניין מרוחק, לא אינטרס אסטרטגי, לא בעיה של סיכסוך כלשהו - כי אם ביתנו, שאנו מוקירים אותו, ערש תרבויותינו, מכורת היותנו לאומות, הבית אשר עלינו, עליכן ועל כל בנינו האחריו לחיות בו מעתה ועד עולם, ביחסי כבוד ושותפות גורל הדדיים.

אני חוזר על מלים אלה, על חובתן של מדינות האיזור והאומות השוכנות בו להיות הקובעות את גורל השלום; אני חוזר על מלים אלה על מנת שיהיו קניין הכנסת ורשומות בין דבריה.

חברי הכנסת, עקרונות אלה הדרכו את תגובתנו על יזמות סובייטיות וצרפתיות, שהדגישו את אחריותן כביכול של מדינות אשר מחוץ לאיזור והמעיטו ממשקלן של אחריות מדינות האיזור. נתאשרה השבוע לפחות בשלב זה הנחתנו, כי אין ברכה או תועלת בהתכנסויות של מעצמות מחוץ לאיזור, תוך שיתוק יזמה ופעולה של ממשלות האיזור עצמן. בין ארבע המעצמות - כך נתברר וכך אמנם הזהרנו - אין תחום הסכמה אפילו בנוגע לשיטות פעולה; לגבי עקרונות השלום - לא כל שכן.

הפעולה שהתנהלה במרכז האו"ם היתה כה עקרה וחסרת תכלית, שמשתתפיה הודו לפי שעה כי אין להם עצה. ובאווירה זו מחדש השגריר יארינג את פעולתו העצמאית, שעיקרה קידום הסכם בין מדינות האיזור. התפתחות זו אינה למורת-רוחנו, היא איננה בלתי-צפויה, ואני סבור כי להסדרתנו ופעולתנו חלק בה.

אבוא בקשר עם השגריר יארינג בזמן הקרוב ואוסיף לדון אתו על כינון השלום לפי החלטות הממשלה והכנסת. ההחלטה המבצעית האחרונה והקובעת של הממשלה היא זו שנתקבלה ב-30 באוקטובר. היא מטי-לה עלי לבסס את מגעי על הנאום שהשמעתי בעצרת ב-8 באוקטובר על השלום במזרח התיכון. אני מציע לכל חברי הכנסת שיידרשו לקריאת אותו מסמך, כי על-פיו פועלים מאות נציגיו ברחבי עולם בהציגם את דבר ישראל על הבטחון והשלום. באותו מסמך מוגדרת עמדת ישראל על אופי השלום; על החלפת קווי הפסקת האש בגבולות בטוחים ומוסכמים; על היות עניין הגבול פתוח למשא-ומתן והסכם; על סירוב לחזור למצב של ה-4 ביוני; על פתרון אזורי ובין-לאומי של בעיית הפליטים; על זכויות הנצרות והאיסלאם במקומות הקדושים להם; על החלטת מועצת הבטחון, שביצועה ייתכן רק תוך הסכם על כל סעיפיה; על נכונותנו לברר מגוון רחב וסביר של נוהלי הדיברות כדי להשגיר את הקרקע למשא-ומתן.

במגעי הבאים עם השגריר יארינג אעלה עניין נוסף, שדחיפותו הובלטה לאחרונה. בחודש שעבר הבהיר שליט מצרים כי הוא גורס פתרון בשני שלבים: קודם כל הוא תובע חידוש המצב שהיה שורר ב-4

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
ראש הממשלה אמר זאת.

שרי החוץ אבא אבן:

הוא לא אמר. אני שמעתי את דברי ראש הממשלה על נושא זה.

ענייננו הוא עניין של דו-שיח ומשא-ומתן עם מדינות ערב. החלטות הכנסת מצוות עלינו לחתור לחזוי שלום עם מדינות האזור. אפילו המדיניות הבין-לאומית, הנובעת מהחלטת מועצת הבטחון, מבקשת את השגירי יארינג לנסות לקדם הסכם בין מדינות האזור. אל נא נהיה מודים כאילו יש תחומי ריבון נות והגדרה עצמית שטרם באו על סיפוקם.

ארשה לעצמי אפילו להיות נדרש לצד המשפטי של הבעיה. ההיסטוריה אינה מורכבת רק מחוויות העבר. אי-אפשר למחוק גם מה שנתהווה ונרקם בעשרים השנים האחרונות. הוקם מבנה יחסים מסוים בין ישראל לבין ארבע מדינות ריבוניות: מצרים, סוריה, לבנון וירדן. באותם הסכמים היתה חלוקה מדויקת של תחומי שיפוט לפי המושגים הארעיים של הסכמי שביתת הנשק. אולם אחריותה של ממשלה ריבונית חלה על כל תחומי הבטחון והאחריות לשמירתו. עצרת האומות המאוחדות, שהיא מעין אספקלריה של הקהילה הבין-לאומית, מכילה את המדינות הריבוניות הללו. אותן מבנה יחסים התמוטט תחת כובד הלוחמה והאיבה והתוקף נות. עכשיו יש להקים מבנה יחסים חדש: לא שביתת נשק, כי אם שלום; לא קווי יתחום, כי אם גבולות בטוחים ומוסכמים. אולם השותפים לדו-שיח הם אותם השותפים, ויש אפשרות תוך שיח-ושיג עם נציגי הצביר הערבי בארץ-ישראל להגיע לדי חוזה שלום שיפתור פתרון אינטגרלי את הבעיות של ירדן וישראל ותושבי ארץ-ישראל המערבית, הערבים תושבי תחומי הממשל. אבל בחזר אחד ד, כפי שאמרת, בחמישה גבולות למדינת ישראל.

על כן אנחנו שוללים לחלוטין גם נטייה לקשור לראשם של האירגונים האלה איזה כתר של מרי, גם את הנטייה להפריז במשקלם ההיסטורי והרעיוני, וגם המאמץ להפוך אותנו לשותף לדו-שיח לא עם מדינות ריבוניות, כי אם עם ציבור בלתי-ריבונני. מי שסבור שכן צריך לנהוג, מחזיר אתורית את שיען ההתפתחות ההיסטורית אל מקודם ל-1947. אין כאן דו-שיח בין סוכנות יהודית לבין ועד ערבי שקרא לעצמו משום-מה עליון. מדינת ישראל כמדינה ריבונית תנהל משא ומתן על שלום עם המדינות הריבוניות של האזור, ובמסגרת השלום הזה יימצא פתרון לבעיותיהם החברתיות, הלאומיות והאנושיות של כל תושבי האזור.

גברתי היושבת-ראש, אם כי ציינתי את ההיקף הרחב של הסכמה אשר הובעה למדיניותנו ולפעולותינו המסועפות של משרד החוץ, הרי הושמעו כמה הרהורים, וארשה לעצמי להתייחס להם.

חבר-הכנסת הרב פרוש העלה את בעיית השגירי רים שומרי המצוות. אני סבור כי אין חלקם של שומרי המצוות בתוך סגל שירות החוץ שלנו שונה או אחד מאחוזם בכלל, אולי אפילו יותר מזה. אבל חבר-הכנסת פרוש הפליג מעבר לבעיה הזאת ותבע ייצוג בשירות החוץ גם לחברי אגודת ישראל. אינני סבור שדבר זה הוא בלתי-נמנע. למעשה שתי דרכים פנויות:

הנאצי ומלחמת העולם השנייה, לתנועות מרי שחתרו לשלום ולשיחורור לאומי. עכשיו מתקיימת תנועה אחור-נית של המוטטלת. כאמור, תנועות של אנטי-שיחורור ושל אנטי-שלום. כי מגמת האירגונים האלה איננה שיח-רוך עמים, כי אם ביטול שיחורור שכבר הושג על-ידי העם הישראלי, אפילו שלילת חירותן של מדינות ערב מסוימות על-ידי השתלטות אלימה עליהן והפחדתן בכוח הזרוע. לאמור: חיסול הריבונות, חיסול השיחורור, ולא קידומם.

ובמסכת מגמותיהם של אירגונים אלה כלולה מגמה נוספת: למנוע מערבים שבתחום הממשל להביע את זיקתם החיונית לחיי שלום ושכנות.

העתונות העולמית, אשר רובה ללא ספק שואפת לשלום ולשיחורור, העניקה לאירגונים שהוקמו נגד השלום ונגד השיחורור אווירת פרסומת, אשר לא נתלוותה במידה מספקת של ביקורת וזעמת ושל ירידה מעמיקה למשמעותן האידיאולוגית של אירגונים אלה.

בימים האחרונים אני מבחין הערכה יותר צלולה ומדויקת של תנועות אלה. המצפון האנושי חייב להגיב על המכה שהונחתה על המחנות סוריה כפי שהיה מגיב אילו הונחתה מכה על מחנה של האס.אס. או על מרכז אימונים של קלסי אושוויץ או טרבלינקה במלחמת העולם השנייה. כי מה שקובע אינו אופיים או כשרונם של לוחמים טרוריסטיים, כי אם המגמות שבשירותן הם פועלים. ומגמות אלה הן כאלה שאין אפלות מהן: נגד שלום, נגד שיחורור, נגד קיום מדינת יהודים, נגד ריבונות הפשית לאזור הזה, נגד זכות של הפרט לקיים את מהלכי חייו בשקט; בעד רצח של יהודים. אלה המגמות. על פי המגמות, ולא על פי כשרון הפעולות, חייבות תנועות אלה לעמוד לגורל משפט העמים.

ברור כי אירגונים אלה לא ישיגו את מבוקשם. עשרים שנות קיומנו שזורות מאמצים ומכשירים שונים שנקטו ממשלות ערב לשם חיסול ישראל. הן נכשלו ברוב המכשירים וברוב השיטות הללו. נכשלו בכולם לפי שעה: נכשלו במלחמות של צבאות סדירים; נכשלו במאמץ להחניק את ישראל על-ידי חרם כלכלי; נכשלו במאמצים לבודד את ישראל בקהילה הבין-לאומית; נכשלו במאמץ לגזור עלינו צמא וצחיחות על-ידי חבלה במפעלי מים; נכשלו במאמץ לגרש אותנו מתחבורה ימית; ייכשלו במאמץ לאסור עלינו את השימוש בנתיבי אוויר בין-לאומיים.

קמו וצמחו וחלפו מן העולם אירגוני פדאיון, אירגון לשיחורור פלשתינאי, ואחמד שוקייר, מה נתרש לו מאז כל אלה הם נחלת ההיסטוריה. גם האירגונים החדשים הללו סופם להיכשל בתוך המפעלים והמכשיריים הכושלים והחולפים, אשר בהם ביקשו ממשלות ערב, לשוא, להביא לידי חיסול עצמאותה ובטחונה של ישראל. גם אלה יהיו פעם נחלת העבר והשיכחה, כמו שוקייר, כמו הוועדה להטיית מי הירדן.

על כן יש להתמודד עם מוימתם הפוגעת, אך אין לייחס להם משקל היסטורי מופרז, ואין להעמיד אותנו במישור אחד אתם, על-ידי קביעתם כשותפים לדו-שיח אתנו. שעה שישאל תסכים כי השותף שלה בדו-שיח על שלום אינו מדינה ריבונית—היא תימצא מקפחת את עצם ריבונותה.

מהפרשנות השלילית. במסגרת קביעת עובדה זו עלינו להתייחס במידה הדאגה והחרדה לכמה בקיעים שנתגלו לאחרונה ולכמה סדקים שירבינו חוללו.

חבר-הכנסת פרוש סבור, כי אנו יותר מדי רגישים לשאלה, מה יאמרו הגויים. בתהלים נאמר: "למה רגשו גויים, ולאומים יהגו ריק?" אני רוצה להרגיע את חבר הכנסת הנכבד ולומר שהאני וחברי ערים למה שיאמרו היהודים. ואני בטוח שאם חבר הכנסת הנכבד ירחיב את מגעו, ילמד לא רק שאנו ערים למה שיאמרו היהודים, אלא גם שהיהודים ערים למה שאנחנו אומרים.

איוון בין החתירה לשלום ובין השמירה על המצב הקיים עד לכינונו של השלום - יש לי יסוד מוצק הצאמין כי זה רצונו של העם היהודי. נפגשתי לפסג מספר חודשים עם נציגים של אירגוני יהודים בציבור היהודי הגדול ביותר בהיסטוריה, ולא יכולתי שלא לשמוע את הרצון המובלט, שעם כל תוקף עמידתה על זכויותיה, לא תתנכר ישראל לאותו חזון השלום שהוא מתמצית של הרוח היהודית.

כל מדיניותנו איננה אלא מאמץ למצוא את נקודת האיוון. ואני סבור שישכנס אתי חבר-הכנסת פרוש, ששר חוץ שהיה לגמרי אדיש למה יאמרו הגויים, היה יצור משונה ביותר. מדיניותנו חותרת למירב ההרמוניה בין האינטרסים של המדינה לבין אלה של האנושות, ובחזון תקומתנו על כל גילוי נדע משקל רב לעניין זה של ישראל בעמים. ההגדרה הראשונה של התביעה הלאומית ב־1987 דיברה על מדינה יהודית או על בית לאומי יהודי, שיהיה נהנה מהכרת העמים. הצהרת בלפור זכתה לאישור של מעמד שקבע את המנדט. ב־1947 ביקשנו והשגנו הכרה בין־לאומית בזכויותינו. הלאומיות העברית פועלת בתחומם של מושגים אנושיים כלליים. יש אפשרות ליישב את הייחוד הלאומי עם הייעוד האוניברסלי. ככל שישדראל הוא יותר מיוחד, כן גובר משקלו האנושי הכללי. על כן המתח בין הייחוד הפרטיקולרי לבין הייעוד האוניברסלי הוא תמצית של החוויה הישראלית בהיסטוריה. מדיניות החוץ היא אחד התחומים שבהם ניתן להביא מתח זה לנקודת איוון.

חבר-הכנסת אבנרי השמיע דברים מועטים. לדעתי, מועט המתחזק מועט. כי לא שמעתי דבר, פרט לחזרה על הרעיון שהייתי רוצה להעמיק בניתוחו. הוא הביא רעיון אחד, שכבר דיברתי עליו, שאני כובש ומספח מספר א'. הוא פתח על-ידי כך את הגישה הביוגרפית לדיונו. אני מוסיף להעדיף דיון עקרוני רעיוני על מני חייטוט בתכונותיהם של אישים. הפומון הפרסונלי פלש יותר מדי לתחום חיינו הציבוריים. על זה שאני מספח מספר א', אני מציע שיתיעץ עם חבר-הכנסת תמיר. אני באמת ובתמים חווה בעיני רוחי ובמשאלת לבי מציאות טובה יותר מזו של הפסקת האש, - שלום שביא לנו יותר בטחון מאשר הפסקת אש. אני סבור כי שלום הולם יותר את צרכינו. העובדה שיש בעולם מפת שלום לעתיד, שתהיה יותר הולמת את צרכינו ושאיפותינו מאשר מלחמה ומאשר קווי הפסקת אש, היא עובדה קיימת. אל נא נפרז בשבחים למצב הקיים. כל עוד אין שלום, אנחנו נחזיק בו, צריך להחזיק מעמד בו, אך תוך הכרת מגבלותיו של המצב הקיים ותקולותיו

דרך אחת - לשכנע שגרירים קיימים להצטרף לאגו דת ישראל, ודרך שנייה - להשפיע על הנוער הטוב שלכם לגשת למכרזי צוערים במשרד, ועל-ידי כך לזרום בעורקיו של שירות החוץ, מן המסד ועד הטפחות.

ההצהרה הזאת מוגשת לכל התנועות המדיניות והחברתיות במדינה. יותר טבעי להבטיח את הגיוון המבוקש של שירותנו על-ידי כניסה ישירה לזרם הדם המרכזי, מאשר להנחית ולהצניח שגרירים בני יומם מאנשי הציבור. אם כי גם הצעות מסוג זה מתקבלות ברצון ונבדקות ברצינות. אינני מקבל דעתו של חבר-הכנסת פרוש, כי אני מתערב בהכרעות על הריסות ירושלים. מהי התערבות? כאשר שר אחד מצביע, הוא מצביע. כאשר שר החוץ מצביע - זו התערבות. הרי אם אני חבר ועדה יש לי הזכות להצביע כמו לאחרים. ואם יישוב ירושלים לא התקדם בקצב מספיק, הרי לא בגלל משרד החוץ. תפקיד זה אינו מוטל עלינו.

אולי יזכרו חברי הכנסת כי הגבתי בחיוב אשתקד, באוגוסט 1967, על התכנית רבת החזון שגולל לפנינו או חבר-הכנסת בן-גוריון.

חבר-הכנסת שערי - ורבים בעקבותיו - נדרש לבעיית ההסברה, והוא ציין בצדק, כי כל התקציב המוקצב להסברה בחוץ לארץ אינו עולה על מחירו של מטוס קרב אחד. אולם בודאי יודה חבר-הכנסת שערי, שמחירו של מטוס קרב אחד עלה מאוד מאוד בזמן האחרון; בקצב מסחרר יותר מעליות מחירים של הנייר והסרטים. אין ספק, שאם בעיצומה של שנת התקציב נגלה כי יש פעולות שאפשר להגשים אותן, ויש לוותר עליהן בגלל חסרון כיס - לא נהסס, בגלל הוראת שעה, לבוא לממשלה - והיא לכנסת - ולהציע תוספת תקציב. דברים אלה נאמרו באוזניו של שר האוצר, וגם השמעתי רעיון זה בפני ועדת הכספים.

עם כל הצורך לשפר ולשכלל את הכלים ואת השיטות בהסברתנו, אני חוזר ומציע שלא נהיה מדברים על מצבנו ברוח נכאים. מצבנו איננו כל כך מיואש כפי שהוא מתואר לפעמים. ישראל לא ירדה מנכסי האהדה והכבוד הנודעים לה ברחבי תבל. אמנם יש החרפת המאבק ההסברתי נגדנו. אולם לא נהיה משרתים את ענייננו אם נתאר את המהלך תיאור קיצוני, כאילו מאיגדה? 50% אומרים - ישראל, ו־5% - מדינות ערב. בסך הכל הפער נצטמצם רק ב־5% מאז ימי מלחמת ששת הימים. עלינו להיות שוקדים על כל אחוז שהולך לאיבוד. אבל לפי מיטב מחקרנו ובדיקתנו, תינו, אין מדינה חפשית בעולם, בה דעת הקהל יכולה להתבטא, שבה אין הפרשנות החיובית לישראל גדולה

אינני יודע מה המשקל שעלינו לייחס למחקרים ומשאלים-עם למיניהם גם בחוץ-לארץ וגם בארץ. היוונים היו מחשבים במעיים של הצפרים; אחריהם באו אלה שהלכו לדלי לשמוע דברי נבואה; שאול המלך נקעץ באובות ומכשפות. היום כדי לדעת מהי דעת הקהל, במקום להיוועץ בדלפי, אנו נועצים במחשבים, קומפיוטרים, המבוססים על סקרי דעת קהל. משאל "גלופ" האחרון בארצות-הברית מעלה, כי ישראל עדיין נהנית מיתרון עצום באהדת הציבור. מוגשת השאלה הפשוטה ביותר: עם מי אתה רוצה להביע הזדהות ואהדה? 50% אומרים - ישראל, ו־5% - מדינות ערב. בסך הכל הפער נצטמצם רק ב־5% מאז ימי מלחמת ששת הימים. עלינו להיות שוקדים על כל אחוז שהולך לאיבוד. אבל לפי מיטב מחקרנו ובדיקתנו, תינו, אין מדינה חפשית בעולם, בה דעת הקהל יכולה להתבטא, שבה אין הפרשנות החיובית לישראל גדולה

פלשתינה ומדינת ישראל אינן יכולות לדור בכפיפה אחת. אני מסכים, אבל הפתרון שלי היה שישאלו תדור באותה כפיפה והיחסים בין ישראל ואותם הערבים משני הצדדים של הירדן ייקבעו על-ידי יחסי שלום. יש להם אפשרות, וכפי שאמרתי אין להם שום רצון, לקבוע גורל נפרד ומנותק משאר חלקי העולם הערבי. על כן אעדיף בעתיד לשמוע את הגיגי לבם, טענותיהם והצעותיהם במישורין.

אני סבור שגירסתם אינה גירסתך. אבל אם מישוה מהם ירצה להציע שלום ההולם את צרכי בטחוננו, מדוע לא יתקשר אתנו - ונטה את אוזניו ברצון.

יש עניין אחד שבו אני חייב להזדקק לדבריו של חברי הכנסת פרוש. הוא קבל שאני מתערב בענייני המיס" יון. כאן ביכולתי להרגיעו. כאשר הייתי שר החינוך, היה חברי הכנסת פרוש הנכבד משוכנע ששר החינוך הוא המגן על המיסיון נגד תביעותיו. אך נכנסתי לכהונתי כשר החינוך, ומיד ערך ידיו חברי הכנסת פרוש מדרך אחרי בטענה כי משרד החינוך הוא האחראי. אמר קהלת בן-דוד: "טוב אחרית דבר מראשיתו". אך הפעם דווקא המחשבה הראשונה של חברי הכנסת פרוש היא המדויקת. מוטב למשרד החינוך להבטיח שילדינו יקבלו חינוך עברי ברוח של חוק חינוך חובה, ואין הדין הזה מהווה מסגרת לבירור עניין זה.

על דבריו של חברי הכנסת תמיר אמרתי כי הוויכוח איננו אתי או עם משרד החינוך, כי אם עם הממשלה, ואולי אפשר לומר - עם הכנסת; לפי דעתי, הוויכוח הוא עם העם. שרי חברי הכנסת תמיר משוכנע כי הדעה על קביעת ריבונות ישראלית על כל השטחים שבדיה, והקמת מדינה בלי כוח הכרעה יהודי, מקדמות את השלום ומביאות לידי הרגעת הרוחות בתחומי הממשל הצבאי הנוכחי. יש דעה אחרת, האומרת כי קבלת הצעתו למדיניות הצהרתית הזאת וליצירת עובדות חוקיות כאלה היתה גזירת דווקא כליה על כל סיכויי השלום; גזרת על ישראל בדידות מוחלטת; מדרבנת את המעצמות להגיע לידי לחץ מיוחד למען נסיגה בלי שלום; מביאה לידי תסיסה מוגברת ומוחרפת בשטחים ויוצרת מדינה אשר למעלה משלש של אורחיה אינם רוצים בקיומה ובכבודו. ויש דעה הסבורה כי דעתו היתה מחסלת את ההישגים החברתיים וייעודה הרוחני של ישראל כמדינת יהודים ומעמידה את המדינה בסכנה משולבת של פגיעה מבחוץ והתפוצצות מבפנים. יש גם דעה כזאת.

ואם שואל חברי הכנסת תמיר מדוע אין הממשלה קובעת ומכריעה, מדוע אין היא מקבלת את הצעתו - הרי זה שמוע שלפי דעת חברים רבים בה יש בהצעה זו אוסף מרוכז של הסכנות, של כל הסכנות האפשריות העלולות לסכן את בטחונה, שלומה, מעמדה הבין-לאומי וליכודה הפנימי של מדינתנו. אך אם השאלה מוצגת במישור החוקתי, הרי התשובה היא אחת: אין אנו מקבלים את הצעתך, כי היא לא אושרה בממשלה ומפני שרוב חברי הממשלה מתנגדים לה, וכן מפני שבכוא ההצעה הזאת לפני הכנסת לפני שנה וחצי, היא קיבלה, אם אינני טועה, ארבעה קולות בלבד.

יש לפחות בהירות במצב הפרלמנטרי. לחברי הכנסת תמיר אין אמון במדיניות הממשלה ובהכרעות רוב הכנסת; לממשלה ולרוב הכנסת אין אמון במדיניות

הבטחונית והאחרות. אם אין שלום, הרי יש להתבצר במצב הזה. אבל מתוך המבצר יש לשגר את מבטינו ואת עינינו החוצה, שמא יש לנו אכסניה מדינית יציבה יותר, מושתתת על עקרון השלום המוסכם.

השאלה הנוספת שהעלה חברי הכנסת אבנרי היא אם פעולתנו מספקת למען השלום. לדעתי, טרם הגיעה השעה לסכם את הפעולה הזאת. אנחנו עומדים בעיצומה, ומטעמים אלה ואחרים לא הגיעה שעת הסיכום. אולם בעיקר רוצה אני לומר מלה על ההנחה הזאת, כאילו יש תרופת-קסם ששמה פלשתינה. כבר אמרתי דברים אחדים על השאלה מי יהיו שותפינו. אנחנו חייבים לחתור למבצע שלום, מקיף ויסודי. אצא הפעם מגדר של לשון נקייה ואומר שאני בטוח שבדבריו של חברי הכנסת אבנרי אינם משקפים את הלכי הרוח בקרב אותו ציבור, שהוא מייחד את הדיבור עליו. רצה הגורל ובאותו בוקר, לפני שהקשבתי לגאומי של חברי הכנסת אבנרי, היתה לי הזדמנות לשמוע במישורין את דעתם של נציגי אותו ציבור. הם אינם גורסים כגירסתו. לאמור, הם אינם גורסים גורל נפרד לעצמם במנותק ממה שיהיה ויתורש מן הצד המזרחי של הירדן. בכל פעם ששמעתי את הנאומים על הפתרון הזה, רציתי לדעת מה באמת התכנית שמציע חברי הכנסת אבנרי. אני מחפש את התשובה, זה שבועות, בדבריו בכנסת, ואין פתרון סמטמן. אמרו לי, שיוצא לאור בכל שבוע שבועות, ובו מופיעים דבריו של חברי הכנסת אבנרי בלי הגבלת הנשיאות. אמרתי: אקח את השבועון הזה ואעניין בו. ככתוב: "דדי ירד לגנו, לערוגות הבושים". נכנסתי לבית-מלון וקניתי את "העולם הזה", להפתעתם הנדהמת של מוכרי העתון וקובצת יתירים שנודמנה למקום. אבל הקדים חברי הכנסת אבנרי והציע את תכניתו בבהירות הרבה יותר גדולה דווקא בגאומי בכנסת. למעשה הוא מציע שנחזיר את כל השטחים להנהגה פלשתינאית ובלו שלום; על כל פנים, בלי הבטחת שלום עם מדינות ערב שמסביב. כאשר אני מעמיד הצעה זו מול ההצעה הסובייטית, אינני יודע איזו משתיהן גרועה יותר מהבחינה הישראלית. בהצעה הסובייטית אנחנו לפחות שותפים לדו-שיח ריבוני, גם אם זה מן השפה ולחוץ. בהצעה הסובייטית אין תביעה - לפחות מן השפה ולחוץ - לויתור על שטחים בלי הסדר שלום כולל ומקיף. הליקוי הפטאלי, כמובן, הוא שהבדלים נאמרים שם רק מן השפה ולחוץ. ולא עוד, אלא שיש שם הצעה לחדש לגמרי את המצב אות של ה-4 ביוני, אך אינני רואה את ההבדל בין המציאות של ה-4 ביוני לבין תכנית שלום זו.

אני אומר דברים אלה על דרך הביקורת, על מנת להגיע דווקא להגדרה חיובית. אני מסכים כי יש למנהיגי הציבור הערבי החי אתנו עכשיו תפקיד אפשרי וחשוב כמנוף לשלום.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
האם יש לציבור הזה שם, כבוד השר?

שר החינוך א. אבן:

אין אני מחייב אחרים שיבחרו את דבריו ואת הגדרותיו. אני משתמש במושגים משפטיים בין-לאומיים ממלכתיים.

רק פעם אחת בחיי נדמנ לי להסכים עם אחד שוקיירי, כאשר הכריו ואמר בעצרת האו"ם: מדינת

מדכאה ומספחת. הוא מציע שישראל תהיה במציאות כזו המתוארת, ללא צדק, בעיני דמויות. איני סבור שנוכל להילחם בהאשמות בלתי-מבוססות על-ידי שנאמת אותן למעשה.

כאשר חבר-הכנסת בן-אליעזר פונה אלי אישית בקול תחנונים נמרץ ומציע לשד החוק לשנות את מדיניותו ולהתחפר בקו מדיני חדש, הרי התשובה היא זו שהשמעתי. משרד החוק לא ייצג ואיננו מייצג מדיניות שאינה מדיניות ממשלת ישראל. ומדיניות זו המוצעת על-ידי חבר-הכנסת בן-אליעזר איננה מדיניות ממשלת ישראל. אחרי הנאום שהשמעתי בשמה ועל דעתה בשבוע שעבר, לא הושמע שום עירעור על נאומי מה' 18 בפברואר, שיצאה נגדו חמתו הבוררת של חבר-הכנסת בן-אליעזר. רשאי חבר-הכנסת בן-אליעזר לחלוק על מדיניות הממשלה תוך הצבעת אמונו בה. אך, לדעתי, אינו רשאי להטיל מסך עשן מערפל על מהותה של מדיניות זו. הוא יודע כי החלטות הממשלה מאוגסט 1967 אינן קובעות את קווי הפסקת האש כגבול השלום. הוא יודע שנאומי בעצרת האו"ם ב-19 ביוני, שחבר-הכנסת בן-אליעזר מחא כף לקראתה בהתלהבות כה נמרצת, לא חייבה את הממשלה והמדינה לראות את בעיית הגבולות כנחתת וכבלתי-פתוחה לתמורות הנובעות מכל משאל-ומתן ומכל הסכם. הוא יודע על הדעותיהם של ראש הממשלה, סגן ראש הממשלה, שר הבטחון, השר הממונה על ההסברה, שר הפנים, שר המשטרה, שר החינוך, השר ספיר, שר המשפטים ועוד נגד הסיסמה "אף שעל אדמה" אפילו בשלום. הוא יודע על האמון המודגש שהעניקה הממשלה לנאומי מה' 8 באוקטובר והוראתה המפורשת שאמשיך לטעון לפיו, לאמור: הממשלה פועלת לא רק על פי החלטות מנוסחות, היא מוכרחה להיות מושפעת, נציגיה מוכרחים להיות מושפעים, על-פי הקונסנסוס הממשלתי, הפרלמנטרי והלאומי בכללותו, כפי שאפשר וסביר לפרש אותו. שום הדעתה שאינה נועצת דגש חזק בגבולות לשלום, בגבולות מוסכמים ובטוחים, שעוד ייקבעו, בחוזה שלום, אינה משקפת את מדיניות הממשלה, ואינה משקפת את משמעות החלטות הכנסת ואת רצונו של הציבור, אותו ציבור שכל מאמץ לעמוד על דעתו מוביל את הרצון גם להחזיק מעמד ואיתנות וגם לא לסגור את אופק המשאל-ומתן והשלום.

ואחרון אחרון: לדאבני איני מבין את התופעה הזאת. בדבריו של חבר-הכנסת בן-אליעזר התבלטה, בצורה שהדהימה אותי, נעימה אישית משונה ביותר. הוא אינו מסתפק במאמץ להבין ולהעריך את מדיניות הממשלה, הוא גם הופך עצמו בוחן כליות ולב. צרת רבים חצי נאמנה, אין חבר הכנסת הנכבד וכן את לבי וכליותי בלבד, כי מול הדעתו הברורה של שר הבטחון, כי הוא מוכן לוותר על שטחים הרבה תמורת שלום, טוען חבר-הכנסת בן-אליעזר, כי אין שר הבטחון מתכוון בדצינות למה שהוא אומר. כיצד הוא מגיע לכדי מסקנה זו? איך הוא מודד את כוונותיו של זולתו? הרי אי-אפשר להביע נגד איש ציבור האשמה יותר חמורה וכבדה מזו המייחסת לו מנהג של השמעת דברים בנושאים מרכזיים בלי להתכוון להם בדצינות. אילו חשבתי כי שר הבטחון היה טעון הגנה, הייתי מרחיב את הדיבור בהגנה עליו. אך על אותה ההודעה

של חבר-הכנסת תמיר. יש כאן הצעה של תפיסת מרובה מילולית, שתוצאתה אבדן הישגים היסטוריים וסיכון קיומו, בטחונו וכבודו של המפעל הלאומי כולו. אולם העניין הוא עניין למחלוקת, ולפי שעה ההכרעות נפלו נגד ההצעה הזאת.

לי נדמה כי מצבו של חבר-הכנסת בן-אליעזר הוא יותר מסובך. הוא הצביע הצבעת אמונו בממשלה, ויש לברכו על כך, אך הצבעת אמונו לחוד והבעת אמונו להצבעת מדיניותו מונה חבר-הכנסת בן-אליעזר מומים וכשלונות בממשלת אמונו, שאין חריפים וחמורים מהם. איש אשר היה נוחת בישראל מכוכב-לכת אחר ומטה את אוזנו לקול בכי תמרורים של חבר הכנסת הנכבד, לא היה מעלה על דעתו כי ישראל, הודות למדיניותה של ממשלתה, הדפה כל לחץ וכל פיתוי לשינוי מצב הפסקת האש במשך עשרים חודשים סוערים וקשים, והיא ניצבת עכשיו במלוא קומתה על הגגת בטחונה ושיאיפתה לשלום. הצלחה בלתי-משוערת זו מתוארת על ידי חבר-הכנסת בן-אליעזר בפומון של אבל ויגון, זעם וסערת רוח. הוא נתפס להבחנה, לדעתי בלתי-סבירה, בין המדיניות ותוצאותיה. הקשיבו נא, חברי הכנסת, למשפט חמד זה: "לשמחתי הרבה נכשלה מדיניות החוץ הישראלית גם במאמציה להשתחרר מהשטחים המשוחררים ולא הצליחה ממשלת ישראל לשכנע את העם בישראל לסגת ולוותר על שטחים אלה". כלום אפשר להעלות על הדעת ועל הדמיון תיאור פחות מדויק מזה?

מדיניותנו עשתה מאמצים להשתחרר משטחים בלי שלום - אם כן, איך קרה שמפת הפסקת האש נשארה בעינה? - אי-אפשר להפריד בין התוצאה ובין המאמץ צים שהביאו אליה. ממשלה זו עשתה מאמצים לשכנע את העם לסגת ולוותר? - זהו לדעתי תיאור בלתי-הגון של מדיניות הממשלה, החותרת לשמירה קפדנית על עמדותינו הקיימות כל עוד לא יושג שלום, כלשון החלטת הכנסת, החותרת לשלום בגבולות שלום מוסכם מים, קרי: אחרים, גם כן לפי סיכומיהן והכרעותיהן של הממשלה והכנסת.

מוסיף חבר-הכנסת בן-אליעזר ומצייר את התמונה הבאה: "דמות ישראל - אני מודה לו שלא השתמש במלה תדמית - משנת 1969 היא של מדינה תוקפנית, גוענית, כובשת, מדכאה ומספחת שטחים לא לה". זהו תיאור חסר שחר לחלוטין. אין זו דמותה של מדינת ישראל בדעת הקהל העולמית בשנת 1969. עמדתנו היסודית לא לזוז בלי שלום, אך במקרה של שלום נהיה מוכנים למבנה יחסים אחר, לגבולות מוסכמים ובטוחים, תחת קווי הפסקת האש, - מדיניות זו נתמכת מאוד ברחבי העולם. הופעת כמה מבעי ביקורת על מדיניותנו אינה חייבת לדחוף אותנו לחלום בלהות עד כדי אמונת סרק כאילו ישראל רק מוצגת לשימצה בעולם. למעשה, שום מדינה שתמכה בנו ביוני, יולי, אוגוסט 1967, לא שינתה את הקו המרכזי של מדיניותה. ואמרתי כי בכל מדינה חפשית, שיש בה אפשרות של מדידת דעת קהל, אחוז האהדה הוא גדול עדיין מאחוז השלילה, אם כי יש לדאוג לצימצום הפער, והיתרון עדיין גדול. זה הדין לגבי התרופה המוצעת בפי חבר הכנסת הנכבד. חבר-הכנסת בן-אליעזר מציע, הוא אומר: לישראל יש דמות של מדינה כובשת, מדכאה ומספחת. לכן הפתרון הוא שישראל תהיה מדינה כובשת.

אינני בא לנתח מדוע חברי כנסת שהסכימו אתי — הסכימו אתי. ייתכן שלא הייתי כלי-כך תורם למטרתו אילו עשיתי כן. למשל: אני שמח מאוד מאוד שהחברי הכנסת לין שיבת את דברי. אך אינני רוצה לנתח בדיוק מדוע, לאור כמה הבדלים, על כל פנים בסגנון הצגת הדברים. אני ומסכים אתו לגבי דבר אחד: אם אנו אומרים שנתחוק במצב הקיים, נחליף אותו בגבולות שלום מוסכמים ובטוחים — אינני סבור שיש צורך להרחיק לכת מעבר להגדרה העקרונית הזאת. אולם השמעת הדעה העקרונית הזאת היא הכרת.

כאן אני חייב לחלוק על כמה חברים — חברי כנסת ובתוכם חברי הכנסת הד"ר כהנא, וקדם לו חברי הכנסת רפאל — שמתחו ביקורת על ההופעה הכללית של ראינות של שרים ואישי מדינה אחראיים. אי-אפשר לתפוס כאן את החבל בשני צדדיו: מצד אחד — הנה, אנו מתייסרים בחבלי מערכת הסברתית גדולה. אומרים לי: השמיעו והכריזו את דבר ישראל באוני העולם. ובעת ובעונה אחת מציעים לנו לוותר על הצינור העיקרי שבאמצעותו אפשר להשמיע את דברנו באוני העולם. עובדה היא כי צינורות התקשורת ההמונית — הטלוויזיה, הרדיו, השבועונים רבי-התפוצה — פותחים את שעריהם לרווחה לשמוע את דברנו. יש קומץ אנשים אשר עקב תפקידם ונתונים אחרים נתבעים להשמיע את דברם. אם נוותר על ההודמנויות הללו — יהיה קולנו משותק. יש רק לקוות שהמאזן הכולל הוא לחיוב. לפעמים מפיקעים שער, ולפעמים מבקיעים שער, ולא רק חולקים לפעמים על האדמה החלקה. אך העובדה שדבר ישראל, בצורה מוסמכת, הושמע על-ידי דוברים שונים לעשרות מיליוני בני-אדם בזמן האחרון — לדעתי זהו נכס, שאילו ויתרנו עליו היינו מקפחים את סיכוינו ההסברתיים מראש.

לסיכום, גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אם כי כדרכו של פולמוס פרלמנטרי התעכבתי במיוחד על דברי עירעור ותהייה — אני מסכם, כפי שפתחתי, בהבעת הרושם שיש למדינת ישראל נוסחה מדינית מרכזית, הנתמכת על-ידי רוב מניינו של העם ועל-ידי רוב מניינה של הכנסת. כל מאמץ לתהות על קנקן ציבורנו מאשר את ההנחה הזאת. ובתחושה זאת של ייצוג מדיני מאוחד ומלוכד בעיקרם של דברים — ימשיך משרד החוץ להגשים את ייעודו במסגרת האמצעי-עים שתואיל הכנסת להמציא לידו.

הי"ר ד. נצר:

חברי הכנסת, אני באה להזכיר לכם שהדיון המדיני שערכה הכנסת הוא במסגרת דיון על תקציב משרד החוץ לשנת 1969/70, ועליו להצביע היום בקריאה שנייה.

תצב עה

התיקונים א'—ט"ז של חברי הכנסת
ש. תמיר לא נתקבלו.

התיקון של חברי הכנסת מ. וילנר
לא נתקבל.

בני-יורק כבר חיוויתי את דעתי בתשובה לשאלתה. אולם, אם הוא יגן על עצמו — אינני סבור שאני פטור מהגנה על עצמי. המדובר כאן בשאלה זו: האם שר החוץ, נפשית, יכול לייצג את מלחמת העם היהודי למולדתו, על כל שלביה? זוהי שאלה משונה, לדעתי, להציב אחרי עשרים שנות מאבקנו המדיני, אינני יודע מי הסמיך את חבר הכנסת הנכבד לשאלת שאלות ברוח זו. הרי התשובות לדברים כאלה אינן בידי ואינן בידו. האם אני יכול לייצג את מלחמת העם היהודי למולדתו בכל השלבים? יבוא פעם, אני מניח, היסטוריון ויחטט בכל מה שהושמע ונאמם ונטען ופורסם והוקלט והופץ ונקרא — ובכל גילויי התגובות וההתרשמות של המוני בני-אדם והמוני אדם יהודיים — ויפסק. אני נאלץ, נגד רצוני, נגד מזגי ומנהגי, להרחיק לכת ולהיכנס לסוגיה האישית עד כדי הודעה כי לפי דעתי גורדין זה כבר נחרץ. כי אני מזדעזע כל פעם מחדש, בכל מעמקי הנפש, מעצמת התמיכה והאחדה הזורמות בכל עתות משבר מהציבור בישראל, מעמנו בתפוצות ומרבבות בני-אדם אשר מגיבים על הבעת המדיניות הישראלית, אשר אינם אלא מאמץ לתת ביטוי לאותה "מלחמת העם היהודי על מולדתו". על כן, בכל הכבוד והידידות — אינני זקוק לתעודת כשרות מחברי הכנסת בן-אליעזר בעניין זה. ואם עיניו אינן רואות ואזנו, אטומות משמוע — אני אינני חייב לשכנע אותו. אדרבה, יד נא אל כל ציבור יהודי או יידיותי בישראל, ברחבי התפוצות ובעולם, וייצגי היכן שירצה את שאלתו זו. כי גם השאלה הזאת איננה כנראה מספקת.

יש עוד שאלה הנורקת אל חלל העולם, לאמור: היכול שר החוץ להזדהות עם השאיפות העמוקות ביותר של כל הדורות של העם, מאז הוגלגו מהמולדת? גם כאן אין בידו לפסוק. יואל נא לקחת בידו את הכתבים, הנאומים, הספרים, התקליטים, הסרטים, ולתהות על קנקנה של דעת הקהל דווקא בעניין זה. כיצד בכלל אפשר לעמוד במערכות מדיניות כאלו שידענו במשך עשרים שנה אלו, ובמיוחד לאחרונה, איך אפשר לעמוד בהן מבלי לשאוב השראה מהתרג-שות היסטורית סוערת ומתמדת? על כל פנים, גדולים ומוסמכים מאתנו פסקו בעניין זה, ושוב אינני זקוק לשום לקח ממנו, לא ברגש לאומי ולא בתחושה היסטורית, רית, ולא במגע עם כל העוקבים זה שנים הרבה אחרי הדרמה הזאת שכמה מאתנו הועמדו במרכזה.

אני סבור שההערה הבודדת הזאת היתה יותר ראויה לתיקון ומחיקה מדברים אשר נמחקו ותוקנו באותו הנאום.

חברי הכנסת, אינני מזדקק כאן למאמץ...

אריה בן-אליעזר (גח"ל):

אדוני שר החוץ, שום דבר לא נמחק.

אודי אבנר (העולם הזה — כוח חדש):

אבל תוקן ושונה.

שרי-החוץ א. אבן:

אם לא — אני מציע לך לא להתבדד בדידות זו של מרידות.

הז"ר ד. נצר:

לסעיף 09 - משרד החוץ, הכנסה מיועדת, אין הסתייגויות. אני מעמידה סעיף זה להצבעה.

הצבעה

סעיף 09 - משרד החוץ, הכנסה מיועדת - נתקבל.

התיקונים א' - ז' של חברי הכנסת א. אבנרי לא נתקבלו.

התיקון של חברי הכנסת ש. מיקוניס לא נתקבל.

סעיף 09 - משרד החוץ - בנוסח הוועדה נתקבל.

ד. מצב היהודים בארצות ערב ***1. דיון (המשך)**

אנשי בלעל, בעוד העולם, ששתק בשנות הארבעים, ממשיך לשתוק גם היום. במצרים נמצאים במחנות הסגר ובתי-סוהר למעלה ממחצית תושביה היהודים. בתי-הכלא בקהיר ובאלכסנדריה הפכו לסמל של אימה ופחד. סוריה, הנמצאת אצלנו בכותרות היום, לא צריכה אפילו תיאור. יהודי מדינה זו מדורגים שם בדרגה אנושית נמוכה ביותר. הם חסרי כל זכויות, נאנקים מעול חובות ויסורים המוטלים עליהם מדי יום ביומו, חיים בתנאי אימה ודיכוי מתמידים. וכך במדינות כמו תימן, עדן ומדינות אחרות.

ומעל לכל אלה מתנשאת עיראק, החבה חוב של מאות בשנים ליהודיה. במדינה זו, בה שרדו רק 2,500 יהודים, אין לקחת את מצבם הרע בחסות משפטי ריגול ובגידה נאסרים ומועלים לגרום יהודים שאינם יודעים מה חטאם ומה פשעם, ורק יודעים כי יהדותם היא שהביאה את הברבריסם הערבי אל סביב צווארם, הרימה אותם לגרום והשליכה אותם חסרי רוח חיים. כך, בעוני ובדוחק, כשהם נמקים בבתי-כלא ומואשמים באשמות שונות, נגזעים שרידי אחינו בארצות ערב ומומטים על קידוש השם.

אנו במדינת ישראל חייבים לזכרם תמיד, חייבים להפעיל את כל מי שמוכן ויכול לעשות להצלתם ולהוצאתם מניכר. ובראש ובראשונה - בכוחותינו אנו. אל נא נשקוט ואל נא ניתן למנהיגי ארצות ערב להמשיך במעשיהם - ואפילו יום אחד.

על יהודים כאלה כתב רבי יוסף-טוב ליפמן הלר, בעל תוספות יום טוב, את הקינה הפיוטית המתאימה גם לתקופתנו ולימינו אלה, המסתיימת במלים:

"ובני קטורה / ידם תקפה על בני הגבורה - / שרה העבריה / ייסר ייסורם בשבט עברה / פצע חבורה ומכה טריה / קנא לציון קנאה גדולה / קדושי ואבי / קיים 'הנה אנכי שולח לכם / את אליה הנביא'."

הז"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אבנרי, ואחריו - לחברת הכנסת ארבל-אלמוזלנו.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
תחילה אביע השתוממות עמוקה ביותר על כך שאלה הם פני הכנסת בדיון כזה, דיון שיזמה הכנסת עצמה, מתוך ראיית החומרה הנוראה של הבעיה. נוכח חים כאן עכשיו רק שישה חברי כנסת, והיושבת-ראש

הז"ר ד. נצר:
אנחנו עוברים לסעיף כ"ט של סדר-היום: מצב היהודים בארצות ערב, המשך הדיון. רשות הדיבור לחברי הכנסת ורדיגר, ואחריו - לחברי הכנסת אבנרי.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. היום, יום ז' באדר, יום פטירתו של משה רבנו עליו השלום, נקבע ליום אבל לדורות, ואפילו שהוא חל בחודש של שמחה. היום אנו מעלים את זכרם של אחים שנפלו ולא נודע מקום קבורתם - אלמונים נשארו. היום נזכיר את היהודים אחינו כל בית-ישראל, הנתונים בצרה ובשביה והנמקים בבתי-הכלא, מאחורי סורג ובריה, במדינות ערב.

השבת נקרא בכל בתי-הכנסת בארץ ובעולם כולו את פרשת עמלק, שהיא פרשת "זכור את אשר עשה לך עמלק", ועל כך אומר הספרי: "זכור בפה ואל תשכח בלב".

בימינו אלה חיים אנו בתקופת שלוט צאצאיהם של אותו עמלק בארצות ערב. אותו עמלק, שניסה לזנוב בנחשלים, ממשיך בדרכו גם כיום. עלינו החובה להמשיך במצווה ולמחות את זכר עמלק. אל נא ניתן לעמלקים החדשים לפגוע באחינו שבארצות ערב. נסביר לעולם כולו, כי לא ניתן עוד לאספסוף להוביל את אחינו היגעים והעייפים אלי קבר, כשעולתם היחידה שהם יהודים.

גברתי היושבת-ראש, הקונגרס המוסלמי, שהתכנס בין ה-16 ל-21 בספטמבר 1967 ברבת-עמון, קרא בהחלטותיו לכל ארצות ערב לפעול נגד תושביהן היהודיים. "יהודי ארצות ערב - נאמר בהחלטות - לא כיבדו את ההגנה שהגן עליהם האיסלאם במשך דורות רבים. הם עודדו את הציונות בעולם ובישראל בתוקפנותה נגד הערבים. יש להתייחס אליהם כאל אויבי האיסלאם ולשלול מהם את החסות שהמוסלמים נוהגים להעניק לדתות היהודיות והנוצריות. כל העמים המוסלמים, כציבור וכיחידים, חייבים להחרים את היהודים ולהתייחס אליהם כאל אויבים מושבעים."

חברי הכנסת, מנהיגי הארצות הערביות ותושביהן קיבלו את הכרזת הקונגרס המוסלמי כפי שהבינו האינוקוויטטורים בדרום-מערב אירופה ויורשיהם הגרמניים במרכז אירופה. גם לפני כן, וביתר תוקף עכשיו, נרדפים ומתענים רבבות יהודים, צעירים וקונים, בידי

אורי אבנר (העולם הזה—כוח חדש):
אני מגיב במישרין על נאום הפתיחה של שר החוץ.
אני מוחה על המנהג המוזר של כמה יושבות־ראש,
בזמן האחרון, להתערב בדברי הנואמים.

היז"ר ר. הקטין:
לפי התקנון צריך חבר כנסת לדבר לנושא.

אורי אבנר (העולם הזה—כוח חדש):
אני מגיב על דברי שר החוץ.

היז"ר ר. הקטין:
הכנסת דנה בעניין מסויים. כאשר הכנסת דנה
בעניין מסויים, אפשר לסטות במקצת מהנושא, אבל
אין לעלות על הבמה ולנאום נאום ביקורתי על ספר
שיצא לאור. אני מבקשת להתייחס לנושא.

אורי אבנר (העולם הזה—כוח חדש):
אולי לא הקשבת, או לא היתה לך הזדמנות להק'
שיב, לכל מה שאמרתי רק עכשיו. אני מגיב על נאומי
של שר החוץ בפתיחת הוויכוח, שקטע ממנו קראתי
זה עתה.

מאז שחרר ההיסטוריה היה קיים הסימביוזיס הער'
ביי־עברי והמוסלמי־יהודי. חיילים עבריים בפקודת המלך
אחאב וחיילים ערביים בפקודת השיר גינדיבו לחמו
שכם אל שכם נגד עריצות אשור, בקרב של כרכר.
מלחמת השיחור של המכבים היתה קשורה בברית עם
ממלכות ערב בדרום. וגדול החוקרים של ימינו, שלמה
דוד גויטיין, קובע בספרו "יהודים וערבים": "על כן
אין זה מפתיע שבכל מקום, וביחוד בארץ־ישראל,
בסוריה ובספרד, עזרו היהודים באופן פעיל לכובשים
המוסלמים ונחשבו על ידם כבעלי־בריתם". הספר מונח
לפני. זהו ספר ששר החוץ הזכיר אותו בקריאתו
ביניים. לו היה לי פנאי, הייתי קורא באוני כבוד שר
החוץ כמה עמודים נוספים מהספר. יכול להיות ויכוח
על השאלה מהו העיקר בספר של המלומד. אני טוען
שעיקר הספר הזה הוא, שהסימביוזיס היה בעיקרו חיובי,
שהאור גבר בהרבה על הצללים בכל התקופה אף
שהספר אינו מעלים את נקודות־הצל שהיו, שאיש אינו
מכחיש אותן.

השפעת הגומלין בין תרבויות היהדות והאיסלאם
בימי־הביניים היתה עצומה. יהדות ערב תרמה תרומה
רבה לאיסלאם, ואילו הדת היהודית והלשון העברית
של ימינו כלל לא יתוארו בלי התרומה העצומה שקיב'
לה מידי תרבות האיסלאם. די להזכיר את שמו של
הרמב"ם, הפילוסוף היהודי, יחדיו של גדול מצביאי
ערב, צלאח אל־דין. ידיות זו לא היתה אלא השלמה
לברית הדמים של לוחמים מוסלמיים ויהודיים, שעמדו
יחד מול הכובש הצלבני, שנטבחו יחד בחוצות ירושלים,
שהגנו יחד על חיפה, הגנה שזכתה בתהילת דורות.

ואם באים אנחנו לסקור את המצב הקודר הנוכחי
של היחסים בין שני העמים, האם נשכח כי עוד לפני
עשרים־וחמש שנים בירך ראש ממשלת מצרים, נחאס
באשא, את התומורת הפילהרמונית שלנו, כשהופיעה
תחת חסותו בקהיר; וכי לפני שש־עשרה שנים בלבד
הקפיד נשיא מצרים, הגנרל נגיב, בראשית המהפכה,
לבקר אישית בבית־הכנסת, כדי לברך את יהודי
מצרים בראש השנה?

ועל תשובתו של השר אבן לנאומי בוויכוח על
לשרד החוץ, אומר רק זאת: השר עצמו הודיע שמצא
עצמו מסכים עם אחד שוקיירי, אשר אמר כי מדינת
ישראל ומדינת פלשתינה אינן יכולות לדור בכפיפה
אחת. אוי למדינה אם שר החוץ שלה מסכים בעניין
המכריע ביותר של קיומו עם אחד שוקיירי ועם
"אל־פתח". ההיסטוריה, שהשר אבן אוהב להפוך עצמו
לדבורה המוסמך, תפריך את דעתם של אחד שוקיירי
ושל השר אבן גם יחד.

כבוד הישיבת־ראש, כנסת נכבדה, הייתי אחד היוז'
מים של דיון זה. אך במהלכו שאלתי את עצמי לא פעם
אם לא טעיתי בזימה זו. כי במקום הדיון השקול,
הנוקב, האחראי, בבניה הממאירה של מצב היהודים
בחלק מארצות ערב, באה אצל נואמים מסוימים
השתכחות מזוכיסטיות והתפרצות של שגאה שלוחת רסן.

פתח בכך שר החוץ עצמו, כאשר נשא נאום שרק
חלק ממנו היה מוקדש לדיון ענייני בנושא הוויכוח,
בעוד שבמרכז עמדה סקירה פסבדו־היסטורית, שהגיעה
למסקנה המופלגת, שמעולם לא היו יחסים טובים בין
יהודים וערבים, וכי אין שחר לדעה המקובלת האומרת
את ההיפך. אולי איטיב לעשות אם אקרא את דבריו
של שר החוץ מתוך הסטיגוגרמה המונחת לפני. אמר
שר החוץ: "יש לציין את האמת, כי הצללים היו תמיד
מזוהים מן האור. אין שחר היסטורי ומדעי לדעה
כאילו היחסים בין יהודים וערבים היו בעיקרם טובים,
עד אשר באו המאבקים בין תנועות לאומיות במאה
העשרים וקילקלו כביכול את שורת השילוב."

אדוני שר החוץ, אתה אחד מגדולי הפרקליטים
בדורנו. אך אתה לוקה במחלה המקצועית של הפרקלי'
טים. הודהות־יתר עם הטיעון של הרגע מעבירה אותך
לא פעם על דעתך.

אינני יודע מה היא מומחיותך בהיסטוריה של
העמים השמיים, אשר בלשונותיהם אתה בקי בצורה כה
מזהירה. —

שר־החוץ א. אבן:
על זה כתבתי שלושה ספרים.

אברהם טיאר (המרכז החפשי):
הוא עוד לא קרא אותם.

אורי אבנר (העולם הזה—כוח חדש):
— אך אני יודע שקביעתך הפסקנית עומדת
בניגוד משווע לדעת גדולי החוקרים בעולם ובישראל,
וגולשת לפובליציסטיקה אופנתית וולגרית, שפשטה
לאחרונה בישראל. די להזכיר מאמר אחד, מביש
ומחרתי, שהתפרסם לאחרונה בעתון נפוץ בישראל,
המתאר את הנביא מוחמד, אחת הדמויות הגדולות
של האנושות בכל הדורות, כתגון אפילפטי, פלגיאטור,
מלווה־גמלים נבער, שגנב את סיפורי המקרא והפך
אותם לסיפורים דבית רבן. הכוונה היא לקוראן,
ספר המקודש כמעט על חצי מיליארד בני אדם.

היז"ר ר. הקטין:
חברי־הכנסת אבנר, דומני ששכחת את הנושא.

לשלטונה. ידינו הנקיות הן הגימוק הטוב ביותר שברשוֹנו. ועל כן נישמר נא מפרי הבאושים של השנאה.

כבוד היושבת־ראש, אנו, שלחנו תמיד למען שוויון ערבי וישראלי; אנו, הדוגלים בחירות האדם באשר הוא, בעד זכותו לרווחה, לחופש ואף להגירה — אנו תובעים אותן הזכויות ליהודי ערב, בעקשנות ובדעה צלולה.

הי"ד ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברת־הכנסת ארבלי-אלמוזלינו, ואחריה — לחברת־הכנסת תלמי.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך, עבודה-מ"ם):

כבוד היושבת־ראש, כנסת נכבדה. חלף חודש ימים מאז הודיע רדיו בגדד בשעות המוקדמות של הבוקר על ביצוע גזר דיום של תשעה יהודים חפים מפשע, שהועלו לגרודם בחוצות בגדד ובצרה. "היו אחים, — קרא רדיו בגדד — היום הוא אחד הימים הגדולים בתולדותיה של האומה העיראקית המפוארת. גזר הדיון נגד הפושעים בוצע היום". הוא קרא במשך כל שעות היום להמוני העם לצאת לכיכר השיחרור ולחזות בגופות התלויות, לצהול ולשמוח.

נזכור ונוקיע את האחראים לרצח שבוצע, את האחראים לחינוך המתועבת של רבבות ורקדים, שרים ועוזרים אל מול הגרודמים ולזכות גופות מתגודדות ברוח. היה זה מחוז אימה וזוועה, בייטו תהומי לשפלות, להעדד צלם אדם, להתפרצות של יצרים המאפיינים ברברים מחוסרי תרבות. היו אלה מחזות המשפילים את כבוד האדם, מחזות שחיללו את דת האיסלאם וכבוד העולם הערבי.

היתה בחינה זו תזכורת לנו על טיבו של העולם הסובב אותנו, על "אהבתו" לישראל וחלומה לפתרון בעיית היהודים.

חלפו ימים, אך הפצע לא הגליד, ולא במהרה יגליד. דמם של תשעת הרוגי המלכות, שנרצחו בדם קר לאחר משפט סדום מבויים, זועק ומצווה עלינו, על אזרחי מדינת ישראל ועל הכנסת, המסמלת את ריבונות ישראל, לא לנוח ולא לשקוט עד אשר נציל את שארית הפליטה הנדרפת והגמקה בעיראק, בסודיה ובמצרים. דמם מחייב אותנו לזעזע את מצפון העולם על גנות למנוע את הגורל, שהיה מנת חלקם, מיהודים נוספים מעונים, החיים בפחד מתמיד וחורב דמוקלס תלויה על ראשם.

כנסת נכבדה, נחלי דם של יהודים נשפכו במשך דורות מאז הולגה עמנו מארצו, וחיינו היו תלויים לא פעם בחסדם של שליטים ומושלים. דם יהודי היה הפקר, ומעטים היו אלה שנקמו את הדם. אך בימינו, לאחר הש"י אה והמרד, לאחר כינון מדינת ישראל, דם יהודים לא יהיה עוד הפקר. ואני בטוחה שדין צדק עוד ייעשה ותלייני בגדד ישלמו בעד הפשע המחריד והמתועב שביצעו נגד יהודים חפים מפשע, חסרי מגן, מושפלים ומעונים.

מטרת הדיון שהועלה בכנסת היא: (1) לבטא פעם נוספת את ההזדעזעות העמוקה של העם בישראל, על כל העדות והדתות, ממעשי הרצח וההתעללות שבוצעו בעיראק נגד תשעה יהודים על שאלו עוול בכפם, וכל עונם — היותם יהודים.

אם כן, מדוע לסלף את ההיסטוריה? האם רק מפני שנוח לך, אדוני שר החוץ, לסתור טענה המופיעה באיזה שהוא גאון־תעמולה ערבי? האם נשכתב את ההיסטוריה כל כמה שנים, כנהוג בברית־המועצות, או ב"מיניסטריון האמת" של הספר "1984"?

אולם לא רק על האמת ההיסטורית אני חס, כבוד הש"י. יש לוויכוח זה צד מעשי ביותר.

כל מיתוס משפיע על המעשה. כל תיאור של העבר משפיע על עיצוב העתיד. כשיוצרים מיתוס של ידידות ישראל-ערב, כמו תור־הזהב בספרד, מיתוס המעונון באמת, הרי משפיעים על תודעת שני העמים ומכשירים את הקרקע הנפשית לשלום בעתיד. כשיוצרים מיתוס של שנאה, הורסים את הנכונות לשלום בקרב שני העמים כאחד.

כשעושה זאת השר אבא אבן, הרי זה שלב גוסף במיטאמורפוזיס שלו מיונה מפקפקת לנץ מופגן. הרי זה מוכיח שוב כי אין הוא ערוך לשלום, שאין דעתו נתונה לשלום, שאין תודעתו מופנית אל השלום של מחר — אלא רק לניהול המלחמה המדינית והפסיכולוגית של היום.

כבוד היושבת־ראש, מי שהולך בדוך תחתחים זאת, הרי מבלי דעת הוא עוזר לתלייני בגדד, המעוניינים לכרות תהום של שנאה, תהום כה עמוקה וכה רחבה עד ששום גשר של שלום לא יצלח עוד לגשר מעליה.

אוי לנו אם זעמנו המוצדק יעביר אותנו על דעתנו, אם דאגתנו לגורל אחים נרדפים תוצק לקנקן של שנאה, אם גזר לדרגתם של המתנכלים לנו.

פעולתנו להצלת אחים תצלח רק אם נשמור על שיווי־המשקל ונראה את הבעיה הממאירה כמו שהיא. נזכור נא היטב את העובדות הבאות:

א. המשטרים המתעללים ביהודים הם משטרי רודנות, המתעללים באותה מידה עצמה ביריביהם הערביים. לא רק יהודים נתלים בבגדד, ולא רק יהודים נמקים בתנאים האכזריים בבתי־הסוהר של מצרים, אלא גם קומוניסטים, גם האחים המוסלמים.

ב. גם בשעה זו חיים יהודים בתנאים נאותים בארצות ערביות, כמו בלבנון, בתוניסיה, ואפילו באלג'יריה. אחרי ההתקפה בנמל התעופה בבירות היתה התגובה הראשונה של השלטון הלבנוני להגן על הרובע היהודי ולמנוע כל התפרעות.

ג. מצפון העולם קיים, וכאשר הוא מתעורר — רב כוחו. אפילו תלייני בגדד נאלצו להתחשב בו, ובשבוע שעבר ניתלו ערבים בלבד.

אברהם טיאר (המרכז החפשי):

יהודים מתו בבית־הכלא.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אני יודע זאת, אל נעלים זאת. הפסיכולוגיה של "שפך חמתך על הגויים" לא זו בלבד שהיא מעוותת את נפשנו, היא גם מסכלת פעולה יעילה להצלת אחים. הפעלת דעת הקהל העולמית היא עדיין הדרך הטובה ביותר, ואולי היחידה, להגנה על אחינו.

ד. כדי להפעיל את מצפון העולם חייבים אנחנו להצביע על היחס הליברלי של ישראל לערבים הכפופים

חברי הכנסת, אין לנו מה להסתיר מהעולם בקשר ליחסיו לערבים בשטחים המשוחררים. הכול גלוי לעין, גאים או בטוהר נשקנו. גאים או ביחסנו לאוכלוסיה הערבית. קדושת החיים, המדריכה אותנו גם לגבי חבל-גים ששפכו את דמם של חיילי צה"ל, מזכה אותנו לתבוע מהאוי"ם לפעול להצלת היהודים בארצות ערב. חרב דמוקלס לא הוסרה עדיין מעל לראשם של אחינו בעיראק, והיא מונחת על צווארם של אחינו בסוריה ובמצרים. הסכנה לחידוש משפטים מבוימים בעיראק בעינה עומדת. הגרדומים לא נופצו. ההמונים צמאי הדם מחכים לשעשועים. ממשלת עיראק המעורערת, המתייפה בנוצות של סוציאליזם והוראה בשעשועי הדמים שהיא מספקת להמונים נבערים אמצעי לחיזוק שלטונה - ידה עדיין נטויה לתליית נוספות, וקרבנותיה יהיו ודאי שוב יהיו דים המעונים.

אנו, יוצאי בבל, שאבות אבותינו ישבו בארץ הפרת והחידקל אלף ושלוש מאות שנה בטרם דרכה רגלו של הערבי הראשון של אדמתה, ואשר תרמו רבות לפיתוחה ושיגשוגה הכלכלי של מדינה זו בטרם עצמאותה ולאחריה, היינו לא פעם קרבנות השנאה ליהודים, שקנתה לה מהלכים בקרב החוגים השליטים במדינה זו, שלמדו בכשרון רב את תורת היטלר ואשר ניסו להגשים את זממם ולהחזיק את יהדות בבל בשנת 1941, בעת שלטונם של ראשיד עלי אל-כילאני והמונפי הירושלמי - פרעות שהביאו להתעוררות בקרב הנוער היהודי ולהקמתה והתארגנותה של תנועת החלוץ בעיראק, אשר רשמה דפים מזהירים בחיי היהודים בעיראק, ובמיוחד בחיי הנוער היהודי.

משהוקמה מדינת ישראל גברו הרדיפות נגד יהודי עיראק. מאות נאסרו שלושה יתלו על לא עוול בכפם: שאפיק עדס, שנחלה בשנת 1949, ושלוש צאלח ויוסף בצרי, שהועלו לגרדום בשנת 1952, ובפניהם המלים "תחי מדינת ישראל".

גלות שלמה חוסלה. למעלה ממאה אלף איש קמו ועלו לישראל. עלו בנעריהם ובזקניהם, בהותרים אחרי-הם נכסים וממון ורכוש שהוחזק. אך נשאו שרידים לא מעטים שמספרם נאמד בכשלושת אלפים איש, ומזמן שלטונו של עארף מצבם הלך ורע, ומאז מלחמת ששת הימים ובזמן שלטונו של באכר מצבם החמיר עוד יותר, ומעיקה על בני הקהילה הרגשת יתמות, באין מושיע ואין גואל.

מצבם של אחינו המעונים בסוריה ומצרים אף הוא חמור מאוד. יהודי סוריה, שנשארו שם, מרכזים בדמשק, חלב וקמישלה. זה שנים מרחפת על בני הקהילה היהודית אימת נאצות ופרעות מצד התושבים. כל בתיהם נמסרו לפליטים הפלשטינאים. כבדן של בנות ישראל חולל עלי-ידי זה שאילצו אותן להתחתן עם מוסלמים. הם נמצאים תחת פיקוח מתמיד ושכניהם הפלשטינאים ממלאים את תפקיד הבילוש אחריהם.

מצבם של יהודי מצרים גם הוא חמור ביותר, ומזעזעות במיוחד הידיעות המגיעות על מצבם של היהודים העצורים במחנות מיוחדים, וכבר הכירו השלטונות, שהעצורים האלה לא יושתרו עד שישאלו תפנה את השטחים שכבשה. כמה מהעצורים איבדו את עצמם לדעת וכמה מהם אף איבדו את שיווי משקלם הנפשי.

(2) לזעזע את כל שוחרי החופש ובעלי המצפון באשר הם שם, קברנטי מדינות, ראשי כנסיות, אגודות בין-לאומיות, שיפעלו וישפיעו על שליטי עיראק להימנע מעריכת משפטים מדומים והצבת גרדומים נוספים.

(3) להתריע בפני אלה הדורשים מאתנו לא להגיב על מעשה התועבה, שהבלגתנו מותנית בכך שהם יפעלו למניעת מדיניות של ג'נסייד מצד שלטונות מדינות ערב נגד שארית הפליטה, ויתנו ליהודים לצאת אל הארצות אשר לבם חפץ בהן.

(4) להוקיע מעל במה רמה זו את אלה שהחרישו על הפשע שבזעזע, שתקו, והיה בשתיקתם לא רק השלמה עם גרדומים, אלא גם עידוד לתליינים.

רבותי חברי הכנסת, הלב נצבט נוכח העובדה המדהימה שממשלת צרפת, מדינה שחרתה על דגלה חופש ואחוזה, קולה לא נשמע, ומתוך חשבון של זכויות נפט התכחשה למסורת מפוארת. נזכור ונוקיע קבל עולם שהיתה זאת ממשלת ברית-המועצות, מדינה המתיימרת להיות סמל הסוציאליזם, שלא הסתייגה, חברי-הכנסת ולנו, ולא אגתה. קולה לא נשמע בין אלה אשר מחו ותבעו הפסקת הרצח. והיה זה שר התרבות שלה שגינה את מסעות ההסתה שנעשו בזימת האימפריאליסטים והציונים כביכול נגד עיראק, ואמר שממשלת עיראק הפעילה את זכותה הטבעית כהענישה את הבוגדים והמרגלים בהתאם לחוקיה. היתה זו החדדות טמאה של שר התרבות הסובייטי עם עמיתו שר התרבות של עיראק, שהצהיר למחרת התליות שמשפטים יימשכו ועוד תהיינה תליות נוספות.

רבותי, אפילו הדמיון הפורה ביותר לא יכול היה לתאר לעצמו שבשנת 1969 תהיה זהות מתועבת כזאת בין שרי התרבות של ברית-המועצות ועיראק, כשהמניע הוא אחד: השנאה למדינת ישראל והאנטישמיות הנובעת מכך.

בימי היגון והקדרות היו הפגנות זעם נגד התל"ות, שהתקיימו בבירות רבות בעולם, בהן השתתפו לא רק יהודים. הן היו קרן אור ועידור. אך איננו יכולים להשלים עם העובדה שהצלב האדום לא הרים את קולו ולא שיוג עד היום הזה שליחים לבדוק מצבם של יהודי עיראק, ולתבוע בשם ההומניזם שיחרור הכלואים ונתינת אפשרות ליהודים למצוא מקלט בארץ אחרת. הצלב האדום, המסמל את ההומניזם, את הרגשות הנעלים ביותר, הדואג כל כך למצבם של החבבלים הכלואים בבתי-הסוהר בישראל, והמריץ מחאות על פיצוץ בתים שבהם הסתתרו חבבלים שוממו מעשה רצח - לא מילא את תפקידו והתכחש לשליחותו וייעודו בעת שהיה חייב להגיש את העזרה לאחינו הנמצאים בצרה.

מזכיר האו"ם אר-תאנז, שהביע צער והודעות על ההוצאה להורג, ניסה מהר להסתייג ולהצטדק לאחר מכן בפני המשלחת העיראקית. לא להבעת צער וחמלה אנו מצפים, אלא למעשים. מזכיר האו"ם חייב לפעול כדי להגן ולהבטיח את זכויותיהם האלמנטריות של בני-אדם באשר הם, ללא הבדל דת וגזע.

אנו דורשים מהאוי"ם לשגר משלחת, ומיד, לבדוק את מצבם של היהודים במדינות ערב. זוהי דרישה אלמנטרית וצודקת, אולי יותר מאשר שיגור משלחת, כפי שהוחלט באו"ם, לבדוק את מצבה של האוכלוסיה הערבית בשטחים המשוחררים.

העמים באפריקה ובאסיה, באירופה ובאמריקה, ויעמידו אותם על חומרת המצב.

הדרך היחידה להצלת היהודים בארצות ערב היא הוצאתם משם. חובה מוסרית מוטלת על המדינות הנאורות בעולם, על מוסדות בין-לאומיים ואישים בעלי השפעה ומעמד, לפעול כדי להשפיע על שליטי מדינות ערב לתת ליהודים לצאת משם. אנו חייבים להחזיר לתודעת העולם, ששתיקה מול הגרדומים זאת השלמה עם רצח; שתיקה משמעה עידוד לרוצחים. שתיקה כזאת היא שותפות פסיבית למעשה התועבה.

שתיקה העולם עלתה לעמנו בשישה מיליונים קרובות; שתיקה כיום תטיל כתם לעולמים על העולם הנאור, וזאת תהיה חרפה שלא תנוקה.

נקרא מעל במה רמה זאת לעולם הרדום להתעורר מתרדמתו ולפעול להצלת שארית הפליטה, ומוטב שעה אחת קודם.

הי"ד ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת תלמי.

אמה תלמי (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים. תפקידם של פרלמנטים לחוות דעה, למחות, לגנות, להשמיע. כאן במתנו הגבוהה ביותר. ואנו באנו כלנו כאחד לתבוע מעל במה זו את הצלת היהודים בארצות ערב. הרי זו במת העם באשר הוא.

יש עוד במה אחת, במה שהופקדה על שמירת זכויות האדם באשר הוא. היא שוכנת בבית זכויות, תרתי משמע. כוונתי לאו"ם. מחדליו נראים. העולם רואה את הקולות ושופט.

דאי, סיבות רבות למצב היהודים בארצות ערב. מהן טמונות במשטר, במדיניות, בתבוסה, בעוני. אבל אין לשחרר את האו"ם. חלק מהאחריות מוטל עליו.

ביוני 1967 נשלח אלינו מטעם הבית הרם ההוא ד"ר גילס גוסינג לראות מה שלום הערבים לאחר המלחמה. הוא בא, ראה, חקר, התרשם. השליחות כשלעצמה אינה גור דין ולא עלכון. אבל כאשר ישראל תבעה, תורה ותבעה השליחות אנושית לראות מה שלום היהודים בארצות ערב — בא הסירוב. תלויני עיראק פירשו את הסירוב כאור ירוק וכן הרוצחים בלוב, במצרים ובסוריה.

ליהדות זו אין דובר ואין מדבר. לפעמים מגיע פליט, לפעמים איגרת, שממנה אנו למדים מה המצב. נודע לנו: במצרים יש מערך בתי-סוהר הנושא את השם "אבו זאעבל", עשרה מיל בלבד באיסמאעליה, שעה במכונית מקהיר. בקומה השלישית, בחמישיה תאים, שמספרם 20, 21, 22, 23, 24, נכלאו יהודים. כל תא הוא 5 על 8 מטר. הוכנסו לכל אחד 70 גברים. הגול — מ-17 עד 80. אשכנזים, ספרדים, קראים. אותו יום, 5 ביוני, נצטוו לכרוע על ברכיהם ועל מרפקיהם ולהישאר כך שעות ארוכות. ושטוריהם עורכים מצעד נצחון על גביהם, לפחות כאן. חלקם שוחררו. הנשאר רים יושבים ללא משפט. חלקם הועברו ל"אל-טורה", גם הוא בית סוהר. אחרים נמקים ב"ברג" — גם הוא בית כלא. יש גם "קסר אל גיל" — גם כן בית-סוהר.

זאת היא האמת לאמיתה, חברת-הכנסת אורי אבנרי. אין איש בא להוסיף עליה מתוך מגמה להגביר שנאה בין יהודים לערבים. ההיפך הוא הנכון. בדברך אתה בא לעורר דברים שלא היו ולא נבראו, ודברך באים להיוק לעצם העניין ולסלף את מטרת הדיון. אתה בא לעורר לאותם שליטי ערב אשר ידיהם מגואלות בדם, ורוצה אתה להיות להם לסניגור.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אני מציע לך להיזהר בדברים כאלה.

שושנה ארבלי-אלמוזלני (המערך, עבודה-מפ"ם):
גם אתה צריך להיזהר בדברך.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

זה בלתי-הגון בצורה קיצונית.

שושנה ארבלי-אלמוזלני (המערך, עבודה-מפ"ם):
דברך היו בלתי-הגונים.

כל יום ובשורת איוב שלו, כל יום אנו מתבשרים על אמצעי דיכוי ואכזריות נוספים וחדשים נגד היהודים בעיראק. והנה בימים האחרונים התבשרנו מעל דפי העתונות שהמישה יהודים מתו בבית-הכלא בעיראק וחמישים-ושבעה יהודים נוספים נעצרו על-ידי שלטונות עיראק, אשר הודיעו שיחזיקו אותם כבני-ערובה נגד כל פעולת תגמול ישראלית נגד כל מדינה ערבית או נגד חברי החזית העממית. על נהרות בבל ישבו אבות אבותינו ובכו בזכרם את ציון; על חומות ירושלים בירת הנצח של עמנו ניצבים אנו כיום כשלרגלנו משתרעת מדינת ישראל בגבולותיה ההיסטוריים.

לבנו שותת דם ובוכים אנו על יקירינו שהועלו לגרדום ושמתו מעינויים בבית-הכלא, אך יודעים אנו שהכוח שאנו מחשלים משמש ערובה לא רק לקיומה ולבטחונה של מדינת ישראל, אלא לכל יהודי באשר הוא שם. ובידענו כי כוחנו רב, אנו תובעים מאת ממשלת עיראק; הרפו את ידיכם המגואלות בדם מאחינו הנרדפים והחרדים לחייהם; תנו להם לצאת ולהגיע לחוף מבטחים. ישראל היא מדינת היהודים ויש לה כל הזכות להגן על יהודי התפוצות, ובמיוחד אותם יהודים שסכנת השמדה מרחפת עליהם בהיותם מוחזקים כבני-ערובה בידי המדינות הנמצאות במצב לוחמה עם מדינת ישראל. לא נפקיר את אחינו הנרדפים והמעונים, וזכותנו וחובתנו להתייצב לימים ולעשות את כל הנדרש להצלתם.

ישראל פעלה עד כה באמצעים מדיניים, — ביקשה ממדינות ידידותיות, מאישים גדולים בעלי מצפון ומוסר לחשוף ולהשפיע על שליטי ערב שיניחו ליהודים ורצוני לציין בהערכה את פעולתו של משרד החוץ במשך כל הזמן, שהיה ער וחדר למתרחש ולנעשה בארצות ערב והפעיל את הכלים והאמצעים העומדים לרשותו כדי לעורר את דעת הקהל בעולם להושיט את העזרה הדרושה. אך לצערנו הרב, העולם לא התעורר והוא ממשיך להתחיש.

כבוד היושבת-ראש, נוכח מצבם החמור של אחינו בארצות ערב ונוכח סכנת הכליה המאיימת עליהם, חייבת מדינת ישראל להוסיף את דעת הקהל בעולם, לאתגר ולהגביר מסע הסברה ולהרחיבו, לשגר משלחות, וביניהן מיוצאי ארצות ערב, שיעוררו את מצפון

שנשמע מעל הבמה הזאת, במבתי ירושלים: שלח את עמי. ילך הקול אל העמים כולם, אל הדתות כולן ואל דעת הקהל החילונית: יהודי ערב חייבים לצאת. ילכו באשר ירצו ויוכלו. יש ארצות המוכנות לארח. ישראל מצפה להם.

חברי הכנסת, היום בוועדת האדמה תחת רגלי היהודים בארצות ערב. אתמול היה זה באירופה, שלשום בספרד. יחד שמונים דורות של לקה, ואין מנוס מהשאלה: מי בתור מחר? כל הכבוד לארצות אפריקה האחרות. השלטונות מגעו פרעות ביהודים. עיכבו פוגרום. כל ההוקרה לשיפוטם העצמאי והבלתי-משוחד. אלא שאין אנו בני חורין שלא לקרוא ליהודים לעלות, כיוון שהשערים פתוחים עדיין. כי גם בארצות אלה, כמו בכל העולם, המציאות עלולה להשתנות. פה ושם המשטר מתחלף, ומן ההיסטוריה למדנו, כי בתחת המכס שבין משטר למשטר, היהודים, תמיד הם, וקודם כל הם, מפקיעים מהם את האשליה של שלוה ובטחון — ואז מאוחר. לכן, עלו בטרם יהיה מאוחר.

מלה כלפי עצמנו: יש גם ימי רגיעה יחסיים בדברי ימי העם. אז באים אנשי מחשבה ואנשי ניתוח היסטורי ומוהרים: סכנה. מתהווים שני חלקי עם ישראל: ספרדים מזה ואשכנזים מזה. או שלושה — הקראים לחוד. אף בני ישראל — לחוד. והנה בא אסון במצרים ובתי-הכלא הפילו את כל המחיצות. האומנם רק האויב יפיל את כל המחיצות? זהו לקח לאומי גורלי לתשומת לב כולנו — מדינאים, הורים ומחנכים. ליהודי ערב יש משפחות בארץ...

בימי רגיעה יחסית, לפני שנתיים — שלוש, שאלו רבים בחדרה: הנה העם היהודי בתפוצות, ובישראל עם ישראל, ואין גשר ביניהם. באו ימי יוני וטרפו את כל החששות. אחדות העם פרצה את כל הסכרים.

נחשל שותפות זו בין הגולה החפשית ובין ישראל למען הצלת יהודי ערב בכל דרך. זה העיקר — הצלתם. והעיקר השני: השותפות באחריות לגורלם. תמומש כמיאותית אחדות הדיבור והמעשה, אחדות העם. בשם האחדות הזאת, אנו קוראים מעל במה זו לכל מי שמוכן לשמוע: שלח את עמי!

הי"ד ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת ברעם.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. מטרת הדיבור החשוב בכנסת היא קודם כל כלפי אחינו הנאנקים בסבלם, להגיד להם דברי עידוד, להוכיח להם שאינם יתומים, שהם בני עם שזכה לחירות במולדת, שהם בני עם שיש לו מדינה ריבונית עצמאית. והיא ללא ספק תמצא שבילים ודרכים להציל אותם מהנוגש והצורך הגדול, שקם בדורנו לאחר הטיול. ההזדהות עם היהדות אשר נשארה בארצות ערב כבני-ערובה אצל צורדי ישראל היא לא הזדהות פורמלית, אלא הזדהות של עם עם אחיו הנמצאים במצוקה וצרה.

ועוד מטרה: לעורר את דעת הציבור הנאורה ולהפנות את תשומת-הלב לעובדה שהעולם חוזר למעשה לשנות השלושים. אנסה להוכיח זאת גם בדוקומנטים, כי כל הטיעון שטוענים לבני מצבם של יהודי ארצות ערב, שזה עניין פנימי של ארצות אלה, מזכיר לנו את

אני מונה אותם אחד לאחד, ומוצאת עצמי לומדת דף חדש בגיאוגרפיה של בתי-הסוהר לעמי ומצרפת הדף לדפי בתי-הכלא בעבר, שהיו לכרך: מבצר פטרר-פבלוסק, פוויאק-פנקרין; והנה אבירזאעבל, קסר אל ניל, אל-טורה, ברנ', — אני ממשיכה ומצרפת אותם למח-נות המוות.

אחד מראשי קהילת מצרים נשאל, מה שלום צאן מרעיתו, והוא סיפר. פרט אחד מספיק כדי שנדע את האמת לאשורה. הפרט הוא, כי בשנת 1968 נולד תינוק יהודי אחד, אחד בלבד, לאלף משפחות במצרים. הסירוב באו"ם פורש גם במצרים כאור ירוק. לא נשקף למצרים ביקורו של אחד גוסינג. מסתמן בבהירות, כי יש כאן כעין המשך המדיניות הקודמת, באמצעים אחרים. קודם הופקדו הפליטים הערביים כקלף פוליטי — עכשיו מוחזקים היהודים כקלף פוליטי. כאן אוגרים טנקים ושנאה ובני-ערובה — כושק לעת מצוא. זה לא הפריע לנאצר לפרסם ברכת שנה "טובה" ליהודי מצרים.

העיראקים בבגד העלו יהודים לגרדום כדי לעורר את הנימה הפטריוטית בהמונים, כיוון שנדל-דלה, — כדי להעניק להמונים אלה קצת רוח שמחה, כי אין להם, ולהרוויח זמן עד בוא הועם הבא נגדם. העולם הזדעזע, ודיברו. הפעם דיברו. צרפת והסובייטים לא מצאו מלת גינוי ולא מלת גנאי למענם. מכיוון שכך, שוב נדלק להם אור ירוק, לאמור: במסלול הזה הנסיעה היא בטוחה. ומבגד נמסר על מאסרים המוניים של "ציונים". ומכיוון שחמישה מתו בכלא — נעצרו חמישים נוספים. אוגרים כאן בנק של דם, לחיווק הממשלה האנמית מאד.

סוריה: היה זה אורי אילן, צעיר מגן-שמואל, שעינו אותו בכלא סוריה. במוות הטרדגו הזעיק בפת-קים כתובים בסיכה נגד ההתעללות ונגד השנאה, שם, בסוריה. הוא הזהיר ואותה, — ואנחנו לא נרמזנו. אני שואלת: הלימדנו יהודים לעמוד על נפשם? הלימדנו יהודים באשר הם במדינות העוינות להגן על עצמם? מאוד אשמונו בנושא זה, ויש להסיק מסקנות.

הגיע פליט מסוריה וסיפר סיפור עצוב מאוד על יהודי סוריה. הוא שואל: היוכלו יהודי סוריה להמשיך ולחיות במצב זה? הוא שואל והוא משיב: אי-אפשר...

הנה חודש מאי 1968. משלחת ארצות-הברית באו"ם הודיעה על מצב היהודים והציעה לשלוח נציג או"ם לארץ זו. הוא לא נשלח.

חודש אוקטובר 1968. באו קריאות מאירגונים יהודיים, אשר תבעו מהעולם להפר את קשר השתיקה, לדבר. לא ענו. לא דיברו, לא שלחו. לא גינו. כלומר, גינו, כן — את הפשיטה לביירות. גינו מזה, ושתיקה מזה. שתיקה כהסכמה. אור ירוק. המסלול הזה פנוי — והגיעו בו הישר לצירוף והתקיפו את המטוס האזרחי של "אל-על", ואילו האור האדום מופנה לישראל.

כל הכבוד לרמזור, אבל או"ם חייב לנווט, חייב לנהוג. נהג הוא לפעמים בעל מצפון. רמזור הוא אוטומאט, ואמנם יש וטו אוטומטי במיעצת הבטחון. או"ם ומוסדותיו מן הדין שיהגו לפי מצפון אנושי. לא על שיהדור יהודי ערב מדובר. מדובר על הצלת פשוטו כמשמעו. אנחנו מבקשים להעביר את הקול

קים בה בבית-הסוהר. עד כה כמעט הכחישו זאת. אך במסיבת עיתונאים שהתקיימה ביום 8 בפברואר נאלץ היה דובר ממשלת מצרים להודות בכך שמאתיים יהודים נאנקים בבתי-הסוהר, והסיבה לכך היא סירובם להתגייס לצבא המצרי ה"מהולל", כי הם לא מוכנים להילחם בציונים. זאת עילה להחזיק אנשים ללא משפט, להחזיק אותם במעצר אדמיניסטרטיבי וכל זאת אפשרי בשנת 1969?

אנחנו עומדים בכל שנה בפני ביקורת במוסדות האו"ם בדבר מצבם של הפליטים, בדבר המצב בשטחים. אנחנו מבינים שאנחנו חייבים להסביר למוסדות האו"ם מה נעשה אצלנו. ואילו הערבים - הם אינם חייבים להסביר?

אחד מדוברי סיעה, שלדעתי היא יותר בחוץ מאשר בפנים, אמר שהנה זכינו לכך שממשלת מצרים האדיבה, ממשלת מצרים הנאורה, מצרים הנאצריסטית, הסתייגה מהתליות בבגד. אני חייב להביא לידעתכם ציטוט מדיון בגד. אמנם, במאמר שהופיע ב"אל-אחרם" היה משהו מעין הסתייגות. אך רדיו קהיר שידר, לדראון עולם, את הדברים הבאים: פסקי הדין האלה הם ללא ספק צדקים, כפי שמצאו השופטים האחראיים; עיראק נהגה כמדינה ריבונית ולפי קנה-מידה נכון ונקי מכל חשדות; שום ערבי אינו יכול שלא לתמוך בעיראק תמיכה מלאה ללא הסתייגות או עירור. ההסתייגות היחידה היא מצעדים פורמליים, מהעילה לות והחנינות, בשל השאלה האם היתה זאת הודמנות נאותה לעריכת מפגנים. לדעת רדיו קהיר עיתוי הביצוע לא היה מתאים. המשמעות מכך היא פשוטה מאוד. המשמעות היא אחת ויחידה: טוב שנעשה, זה מוצדק, זה חוקי, זה אנושי. הם מצטרפים לכך, אלא שהחנינה וההיחלצה לא היו במקום, לפי דעתם. כלומר, במצרים ובסוריה יודעים לעשות זאת יותר טוב.

בסוריה נמצאים היהודים למעשה במצב איום. בתיים מוחרמים לטובת הפליטים ומתעללים במשפחות. המשפחות גונות ברעב. וכל זה לא מגיע לדעת הקהל ולא מגיע לאוזניו של אף תאנט, לא מגיע לאוזני אנשי הצלב האדום. מדוע האם דמם של היהודים הפקרד האם אין האנושות יודעת שזה מתחיל ביהודים ונגמר לא רק ביהודים? הנסיון שהיה לנו בשלושים-ארבעים השנים האחרונות לא הוכיח זאת?

אנחנו יודעים כי או תאנט, המזכיר הכללי של האו"ם, רגיש. לא נכון שאינו מתערב בעניינים פנימיים. אני מכיר ארצות שבהן הוא מתערב בעניינים הפנימיים, אם מדובר באפליה. ואנחנו, לא רק שאיננו מבקרים אותו על כך, אלא מעודדים אותו לכך. גם אנחנו יודעים שכל אפליה באזור ארץ שהיא תפגע בסופו של דבר גם בנו. מדוע הוא מתערב רק אצלם? מדוע לא עשה הצלב האדום עד היום הזה שום דבר ממשי למען היהודים? שום שליח של הצלב האדום עוד לא ביקר שם. נדמה לנו שלצלב האדום יש איום סמכות. קודם כל יש לו סמכות בזכות שמו, בזכות האוטוריטה הבין-לאומית הגדולה שלו.

כידוע לכנסת, רצה האו"ם לשגר שליח מיוחד על מנת לבדוק את מצב תושבי האזורים המשוחררים אצלנו. אנחנו לא סירבנו. אין לנו מה להסתיר. אבל התנינו: אם יוצא שליח מוסמך מהאו"ם לבדוק מה

הוויכוח משנות השלושים. ככה טענו לגבי גרמניה. כי חשבו שכל עוד מכים יהודים, כל עוד שמים כבלים על יהודים - הדבר לא יפגע באחרים. ברם האנושות שילמה ביוקר רב בעד זו שעמדה מנגד. לא רק העם היהודי שילם ביוקר, בדם רב, באשר שליש מעמנו הושמד, אף שאר חלקי העולם שילמו ביוקר, בשל סכנת השמדה טוטלית לאחר מכן. מי שלא ירצה כיום לגדוע את הזרוע הרצחנית התוקפנית, בסופו של דבר ישלם ביוקר.

המטרה החשובה ביותר - אנחנו חייבים לעודד ויכוח נוקב עד תומו עם אותם מוסדות בין-לאומיים שחייבים להתערב בעניין ולצערנו אינם מתערבים בכך. על כל פנים, לא במידה מספקת. כוונתי לאו"ם, לאו תאנט ולצלב האדום. אל יחשבו שהסכנה צפויה רק ליהודי עיראק. המשטר, הקיים בעיראק, קיים למעשה בכל הארצות הערביות.

לאחר שהצלחנו לפנות לצלב האדום - התחמק. הוא טען שאין לו קשרים עם הסהר האדום העיראקי. לאחר מכן הוא טען שזוהי שאלה פנימית של עיראק. אם זכרוני אינו בוגד בי, זאת היתה גם הטענה בדרך כלל בימי היטלר.

גברתי היושבת-ראש, רצוני להפנות את תשומת-הלב לחוקים היטלראיים בארצות ערב, לחוקים שחוקקו שם עוד לפני מלחמת ששת הימים. אל יגידו שמלחמת ששת הימים החישה, המריצה או האיצה את החקיקה הזאת. עוד בחודש פברואר 1967 הוציא משרד ההגנה הסורי לכל המשרתים בזרועות הבטחון את החזר מס' 4, אשר אסר עליהם לבוא במגע כל-שהוא עם יהודים. זה חל על מסחר, על מלאכה ועוד. למעשה זאת אותה תכנית גינדרברג. ופושעי המלחמה דונו משום שהם פעלו לפי חוקים אלה בגרמניה. משום שחוקים אלה מצדיקים חיסול עמים. הרי פירוש הדבר, שהאנושות לא קיבלה את הטיעון מיד לאחר המלחמה, שזה דבר פנימי של גרמניה. עובדה היא כי האנושות לא קיבלה טיעון מגוחך זה. מדוע בשנת 1968 ובשנת 1969 האו"ם, ובעיקר הצלב האדום, מקבלים טיעון מגוחך זה?

מונה לפני החוק של ממשלת עיראק, שחוקק בחזש יולי 1967 והורחב בשנת 1968. למעשה הוא מפקיע את רכוש היהודים. הוא מאפשר לשדוד אותם. הוא מפקיע אותם.

גברתי היושבת-ראש, אני רואה לעצמי חובה, על יסוד הדיווח של רדיו בגדד, לומר שמכניסם כבר את הרקע למשפטים גוססים בעיראק, והעניין לא ייגמר בכך. קיימת עובדה כי מפארים את המעשה הנפשע והברברי בכיכר השוק בבגדד. נאמר שהעילה למשפטים ולתליות היא גם הפעם ריגול לטובת ישראל. מי שמדבר על ריגול לטובת ישראל בקרב הערבים, ידע שהוא מכין את הקרקע למעשי פשע גוססים. עלינו להעיר ולעודד את הכוחות היכולים לסייע לנו בנושא זה. לפי דעתי אין מה לדבר אל הממשלות הרוחניות של סוריה, עיראק ומצרים. אין להן גישה אנושית. המשפט שלהן הוא משפה. אין להן חוק, ואין להן רגשי בוששה.

כל עוד יש כוח בעולם - ויש לעת עתה כוח לדעת-הקהל - אנחנו צריכים בעיקר לחזק. על האו"ם והצלב האדום. שמענו הודעה רשמית של מצרים, שיהודים נא-

שר-החץ א. אבן:

אמש יצאתי הלך ושוב לתל-אביב, גם כן במצוקת זמן גדולה, כדי לבלות כמה שעות עם כנס של יהודי ערב; אלה שזכו להיגאל — ליבם מר על אותה שארית פליטה קטנה שנשארה שם, במלמענותיהם של רודנים. אני חושש מאוד מתוצאות שינבעו מכל ירידה, ולו אקראית, של מתח ההתעניינות, הלאומית והבין-לאומית. שהרי בשבועות האחרונים הגענו לידי יצירת מתח בין-לאומי מסביב לבעיה זו. ולא מן הדברים הקלים למנוע התפשטותו של אותו יצר שכחה, הסתגלות והתרגלות, הפוקד בני-אדם אפילו מול פרקי טרגדיה גדולה.

אינני סבור שזהו נושא שראוי ורצוי שנהיה מתפל-מסים בו. בכל זאת אעיר הערה לגבי המניעים שהביאו אותי לידי ציון כמה עובדות היסטוריות, או הערכות היסטוריות.

הפגישה בין שני העמים האלה היא פרשה מסובכת מאוד, ויש בה על פני השטח ההיסטורי כולו יותר דמיונות מאשר שמחה. על כך מאוחדים כל המקורות. ייתכן כי ראשיתה של הטחגדיה היא בכך שהקוראן והספרות הקלאסית אינם נוחים דווקא לראייה חיובית וצלולה של החוויה היהודית. היו גם פרקי שיתוף, פרקי כבוד, ומהם יש לשאוב השראה לקראת העתיד. אולם הצורך בציון מדויק של הרקע ההיסטורי גובע מן הצורך להכיר כי המאבק בין שני העמים הללו, בין עם ישראל לבין העם הערבי, הוא מעיקרו מאבק פסיכולוגי, נפשי, רוחני. אין פה התנגשות של אינטרסים. יש בו תחום של התנכרות וחוסר הערכה, לפעמים הדדי, לאמור: שרשי המתיחות הם עמוקים ביותר. אדם יתקשה למצוא בכל הספרות הערבית ספר המתאר את החוויה היהודית תיאור חיובי. וייתכן כי אנו גזינים באשר את הבטחנו שיהיה בנמצא ספר ערבי המתאר את מנעיה ותשובה של מדינת ישראל התיאור חיובי. עובדה היא שהעם היהודי בישראל נהג להשתקף באספקלריה של התודעה הערבית השתקפות שלילית, למדות פרקי הזהר שבהחלט יש להעלותם על זכרוננו.

המסקנה המעשית היא זו: אילו היו פרקי הדיכוי יוצאים מן הכלל — אפשר היה להניח אפשרות שיש קיום לקהילה היהודית בארצות ערב. אני באתי להביע דעה, שלדעתי נתאשרה עכשיו מעבר לכל ספק, כי אין פתרון אלא ביציאה. החוויה הזאת של יהודים באותן מדינות אין לה שום אפשרות של קיום והמשך. לא רק בגלל מה שקרה לאחרונה, אלא בגלל עומק שרשי הבעיה בהיסטוריה הנפשית של שני העמים. השותפות והאחוזה יכולות להתקיים רק בין מדינות שוות וריבוניות. אבל קהילה יהודית באותן ארצות, על רקע ההיסטוריה הזאת, אין לה קיום. והרי לפנינו בעיה שיש אפשרות לפתור אותה. עולמנו מלא וגדוש בעיות סבוכות שאין להן פתרון. כאן מדובר לכל היותר אולי בשתי רבבות. איזה כשלון יהיה זה לעולם של ימינו אם בעיה בעלת ממדים מצומצמים ומוגבלים כאלה לא תבוא על פת-רונה הסבירה, ההגיונית והיעילה, על-ידי יצירת תנאים ליציאתן ולקליטתן של שאריות פליטה אלו.

מה לעשות? — ליצור אפשרויות של קליטה, מעבר מגורים, במדינות אחרות, וליצור מצב בתוך המדינות

נעשה בשטחים שלנו — אנו מבקשים ששמכותו תהיה גם לבדוק מה נעשה לגבי יהודים בארצות ערב. המדינות הערביות לא קיבלו תנאי זה. המזכיר הכללי של האו"ם כנראה לא גיסה אפילו להתמודד עם הארצות הערביות. הוא קיבל זאת כמעט כדבר מובן מאליה.

כל כמה שנרצה לתאר את מצבם של היהודים — לא נצליח; כי הוא ידבר יותר חמור והרבה יותר גרוע. אולי רק כוח פזיטי בעל ביטוי עליון יוכל לבטא מה קורה שם, ויותר נכון — מה עלול חלילה לקרות שם. הם נמצאים על הר-געש. די לנו לראות איך יצאו מבית-הסוהר השבויים שלנו, כדי שנדע מה צפוי ליהודים שלנו בסוריה. די לנו לדעת מה קרה בשבועות האחרונים בעיראק כדי שנדע מה צפוי להם. הוא הדין גם לגבי מצרים ה"נאורה".

לכן, הפתרון היחיד, גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הוא רק בדבר אחד: לאפשר, ליצור לחץ של דעת הקהל, להוציא אותם מבית-הכלא הגדול הזה הנקרא מדינות ערב. יש מדינות המוכנות לקלוט אותם. בראש וראשונה יש מדינת היהודים, מדינה שנוסדה והוקמה בדם בניה למען יהודים, ובעיקר — לקיבוצים וקהילות יהודים כאלה. אנחנו מוכנים לקלוט אותם. אבל לא רק אנחנו. אנו יודעים שיכולה אולי להיות להם, למרצחים, עילה מרושעת כלפי אלה אשר ירצו לבוא אלינו. יש איפוא עוד מדינות נאורות המוכנות לקלוט קיבוצים אלה. ועלינו לחזק תביעה זאת: שלח את עמי. אין שום פתרון אחד לבעיה זו. לא שליוח ולא התערבות, אם כי אנו בעד זה. הפתרון היחיד: לשחררם מהכלא הגדול.

אני חושב שאת ההחלטה שנקבל היום — ואני רוצה לקוות שהיא תהיה על דעת כל הכנסת כמעט — יעביר היושב-ראש לכל הפרלמנטים בעולם, ולכל שוחרי החופש ואנשי המצפון, לכל האנשים שבכוחם לעורר את מצפון העולם, כדי להזהיר בעוד מועד, שמה חלילה יהיה מאוחר מדי, זה יחול על מצפון העולם, על מצפונם של אלה המטפלים בעניין.

אני חושב שהכנסת, המאוחדת ללא ספק בתביעה זו, תביא לידי כך שדעת הקהל תתאחד סביב התביעה הזאת, והתביעה שלנו היא אחת ויחידה: שחררו את אחינו, למדינות המוכנות לקלוט אותם, ובדאש וראשונה למדינתנו — מדינת ישראל.

ה"ר ד. הקטין:

רשות הדיבור לשר החוץ.

שר-החץ א. אבן:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. המצוקה שאנו מדברים עליה מחייבת טיפול מדיני נמרץ. מה שאפשר לעשות בוויכוחים פומביים הוא בגדר של הפגנת הדעויות והזדהות עם גורלם של אחינו. דווקא משום כך אינני יכול להסתיר את אכזבתי, שמספר יותר גדול מחברי הכנסת לא ראה אפשרות לנכוח בדיון זה ולהעניק להדעויותנו סמליות מכובדת ומרשימה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
נכון מאוד.

אם כן: כיצד להביא לידי כך שהאפשרויות אשר נוצרו — נוצרו עקב לחץ בין-לאומי, נוצרו עקב היממות של הכנסת והממשלה בחלקן — כיצד יבואו אפשרויות אלה על ניצולן היעיל?

על כך יהיה משרד החוץ שוקד יומם ולילה, ואנו נמצא בודאי דרכים לשתף חברי כנסת באותן הבעיות.

אני מסיים בהצעה, שאם, כצפוי, יימצא ביטוי מאוחד ומאוחד לרחשי ליבה של הכנסת, תובא אותה התבטאות של הכנסת לידיעתם ותשומת-לבם של כל הפרלמנטים בעולם.

2. סיכום הדיון

הם. הדרך היחידה להצלת היהודים בארצות אלו היא על-ידי הוצאתם מהן במהירות האפשרית.

הכנסת מביעה הוקרתה לממשלות שהזדעו על נכונותן לפעול למען מטרה אנושית זו ולקבל את הניצולים.

ממשלת ישראל תוסיף לפעול למען הצלתם של אחיו במדינות ערב והבאתם לחוף מבטחים.

גברתי היושבת-ראש, אני מוסיף עוד הצעה: לבקש את יושב-ראש הכנסת להעביר את ההחלטה, אם התקבל, לידיעתם של כל הפרלמנטים וכל אותם המוסדות הבין-לאומיים, שבכוונתם לסייע לנו ליצירת דעת קהל נאורה סביב ההחלטות שלנו.

הי"ר ר. הקטין:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת חביבי, אשר יביא הצעה בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה): אני מציע את הצעת הסיכום הבאה בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה בעניין מצב יהודי ערב:

הכנסת מגנה את משפטי המוות ואת ההוצאות להורג בעיראק.

הכנסת מביעה את אהדתה לכוחות המתקדמים בעיראק, הנאבקים למען שוויון זכויות לאומי וחירויות דמוקרטיות בארצם.

הכנסת מביעה את דעתה, כי ביטול האפליה הלאומית לגבי האוכלוסיה הערבית בישראל וביצוע החלטת מועצת הבטחון מה' 22 בנובמבר 1967 יסייעו לפיתוח יחסי שוויון, אחווה וכבוד הדדי בין יהודים וערבים, בארצות הערביות וישראל.

הי"ר ר. הקטין:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. תחילה אני מעמידה להצבעה את ההצעה שהביא חברי-הכנסת משה ברעם, בשם רוב הסיעות בכנסת.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהביא

— רוב

חברי-הכנסת מ. ברעם

— 0

נגד

ההון, תנאים שיאפשרו יציאה. יש הצלחה מסוימת בסוגיה הראשונה.

יש ממשלות המוכנות לפתוח שעריהן ולהעניק זכות מגורים או זכות מעבר לאותם יהודי עיראק, סוריה ומצרים, אשר יצליחו לצאת. יש ממשלות אשר הכריזו על כך. יש ממשלות אשר דאגו שהדבר הזה יהיה ידוע. אולם אין בכך משום פתרון הבעיה, כי כפי שצינו כמה חברי כנסת, שוררים באותן מדינות — ובמיוחד בעיראק — תנאים כאלה אשר בהם לא יעלה על דעתו של יהודי להעמיד במבחן את יכלתו לקבל רשות יציאה. אווירת ההפחדה, האימה והרדנות היא כזאת. השאלה היא,

הי"ר ר. הקטין:

חברי הכנסת, תם הדיון על מצב היהודים בארצות ערב. נעבור עתה לסיכום הדיון. ישנן שתי הצעות סיכום. רשות הדיבור לחברי-הכנסת ברעם, אשר יביא הצעת סיכום בשם רוב הסיעות בכנסת.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. יש לי הכבוד להביא הצעת סיכום בשם כל הכנסת, פרט לסיעה אחת. בשם הסיעות: המערך (עבודה-מפ"ם), גח"ל, מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, אגודת ישראל, המרכז החפשי, פועלי אגודת ישראל, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחווה, העולם הזה — כוח חדש, מק"י, הסיעה הדרוזית הישראלית, סיעת האחווה הערבית-יהודית — הנני מתכבד להציע את הסיכום כלהלן:

הכנסת החליטה ביום י"ז בשבט תשכ"ט — 5 בפברואר 1969 לקיים דיון במליאת הכנסת על הצעות לסדר-היום של חברי-הכנסת לורנץ, אבנרי, טיאה, אליעד ובן-אליעזר.

במלאות שלושים להעלאתם לגרדום של אחינו, תשעת הרוגי המלכות בבגד, מתייחדת הכנסת עם זכרם ושולחת תנחומים למשפחות השכולות ביגון.

הכנסת מביעה את הערכתה לממשלות, לראשי דתות ואישים אחרים אשר ניסו למנוע את הפשע בבגד והביעו הזדעקותם האנושיות על ביצועו.

התליות בבגד וההשתוללות הברברית סביב הגרדומים, שאורגנה על-ידי השלטונות, הוכיחו לעולם כולו, כי סכנה חמורה צפויה לשרידי הקהילה היהודית בעיראק. כמו כן נתקבלו ידיעות מהימנות על התעללותם של שלטונות סוריה ומצרים בתושבים היהודיים המוחזקים כבני ערובה בתנאי פחד ועינויים.

עובדות אלו הוכיחו בעליל את צדקת תביעתה החוזרת ונשנית של ישראל, כי הארץ יחקור במצבם של היהודים הגרדפים במדינות ערב.

הכנסת מביעה את חרדתה העמוקה נוכח המשך ההתעללות ביהודי עיראק, סוריה ומצרים, ופונה אל העמים הנאורים וממשלותיהם, אל אירגון האומות המאוחדות ואל הצלב האדום הבין-לאומי בתביעה לפעול בדחיפות להצלתם של היהודים בעיראק, סוריה ומצרים, הגרדפים, מושפלים ומעונים רק משום שיהודים

— מצב היהודים בארצות ערב (סיכום הדיון) (חביבי, הקטין, תלמי); חוק התקציב לשנת 1969/70 (הקטין, מיקוניס, שערי, כהן-צידין) —

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת ברעם, בשם כל סיעות הכנסת, פרט לסיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
מי נמנע?

הי"ר ר. הקטין:
נמנע — 1.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר-הכנסת א. חביבי

— מיעוט

— דוב

נגד

הי"ר ר. הקטין:
אני קובעת כי בהימנעות של קול אחד נתקבלה

אמה תלמי (המערך, עבודה—מפ"ם):
ישנה סיעה שלמה הנמצאת עכשיו בוועידה.

הי"ר ר. הקטין:

סיעה זו אמנם לא השתתפה בהצבעה, אבל ההצעה הובאה גם בשמה ועל דעתה. ובכן, כל הבית הצביע בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת ברעם, פרט לסיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה.

ה. חוק התקציב לשנת 1969/70, תשכ"ט—1969 (המשך הדיון)

הי"ר ר. הקטין:

אנחנו עוברים לסעיף ב' בסדר-היום: חוק התקציב לשנת 1969/70, תשכ"ט—1969, קריאה שנייה, המשך הדיון על תקציב משרד הפיתוח. רשות הדיבור לחברי-הכנסת מיקוניס, ואחריו — לחברי-הכנסת שם-טוב.

שמואל מיקוניס (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בצדק אמרה לי היושבת-ראש כאשר ניגשתי לדוכן, שקשה לעבור משאלת המצב של יהודי עיראק וארצות ערביות אחרות לשאלות הפיתוח. אבל כפי שאומרים: אין ברירה. זהו חלק בלתי-נפרד מן הבטחון שלנו, מן העתיד שלנו, מן הכוח שלנו, והדבר משרת לא רק את עם ישראל, אלא גם את העניין הזה, אשר למענו הקדשנו הרבה מאות שעות בוויכוח הזה על הצלת יהודי הארצות הערביות. לכן השאלה הזאת נכבדה מאוד.

אני רוצה לציין שכל שנה, כאשר אנו דנים בסקירתו של סגן שר הפיתוח, יש דברים חדשים בסקירה ויש גם דברים ישנים החוזרים מדי שנה בשנה. כי אנחנו עוסקים בשאלות שאינן נוצרות ונעלמות. אנחנו דנים בסוגיה כלכלית שהיא מיסודי היסודות של הכלכלה הישראלית, של העצמאות הכלכלית הישראלית. לכן יש דברים שחוזרים עליהם.

יחד עם זאת, מן הצורך לדבר קודם כל גם על הדברים הישנים, מפני שגם הדברים הישנים הם תמיד בוויכוח, בוויכוח בין נציגי היזמה הפרטית — כפי שקוראים לה בעדינות — שמייצגים את הבורגנות, לבין נציגי תנועת הפועלים הישראלית. כשאני מדבר על נציגי הבורגנות, אותם חברי הכנסת שדיברו אמש, כגון חברי-הכנסת גרוס ופלשטיין, אין פירושו של דבר שהם עצמם הבורגנות, שהם הקפיטליסטים הגדולים. בדרך כלל בעלי ההון הגדולים נוהגים לשלוח קבצנים לדבר בשמם, קבצנים במידה מסוימת, כזו או כזו.

סגן שר הפיתוח י. שערי:
הכוונה לחברי-הכנסת גרוס?

שמואל מיקוניס (מק"י):

הכוונה אפילו לחברי-הכנסת פלשטיין. אני רוצה לומר שגם בקונגרס האמריקני, בדרך כלל עורכי-דין

או אנשי ציבור שאינם עשירים כלל, הם אשר מייצגים את המורגנים והרוקפלירים והפורדים. לאלה האחרונים אין זמן ללכת לבית-הנבחרים. הם שולחים אנשים אחרים. כזה גם המצב אצלנו. נקח לדוגמה את חברי-הכנסת אברמוב מן המפלגה הליברלית, שהיא מפלגת הבורגנות הגדולה; הוא בדרך כלל יהודי קבצן. אני מכיר עורכי-דין במפלגת העבודה שהם הרבה יותר עשירים ממנו.

(קריאה: סלון-סוציאליסטים.)

לא רק סלון-סוציאליסטים. השקפת-עולמם קשורה יותר בתנועות הפועלים הישראלית, ולכן יש הבדל. זוהי שאלה של השקפת-עולם. לכן ויכוח זה נמשך מדי שנה בשנה גם לגבי הדברים החדשים וגם לגבי הדברים הישנים.

ראשית כל אני רוצה לשאול: מה הם הדברים החדשים שעוררו את העניין בעקבות סקירתו של סגן שר הפיתוח? הדבר החדש מתייחס לעובדי חברת החשמל בדרום, ומסביב לדבר חדש זה דיברו כמה חברי כנסת, כגון חברי-הכנסת גרוס, למשל, אם כי דווקא הוא צריך היה לדעת, לפי השקפת-עולמו שלו, שבזאת העולם הוא הראשון שהכריז על שביתה אחרי שישה ימי עבודה. הוא עבד בסך-הכל שישה ימים, בא ליל שבת והכריז על השבת —

סגן שר הפיתוח י. שערי:
אבל הוא לא דרש תוספת שכר.

שמואל מיקוניס (מק"י):

— והיא נהפכה לשבתון כללי. זהו דבר חשוב מאוד. המלה "שביתה" מקורה במלה "שבת". זאת אומרת, הפועלים, כל אלה שעושים שביתות, למדו זאת מבזרא העולם, אשר ראשון הכריז על שביתה, אשר אחרי שישה ימי עמל התעייף ושבתי.

שלמה כהן-צידין (המרכז החפשי):
אפשר להביא את נאומך לוועידת המפד"ל.

שמואל מיקוניס (מק"י):

לכן אינני מבין את הרעש סביב העניין הזה, שכביכול חדש הוא, ופועלי חברת החשמל בדרום ביקשו רק תוספת שכר מסוימת — אפילו נניח שהיתה

לרבות יותר. זוהי הפוליטיקה. האם זוהי פוליטיקה בשביל ממשלה, אשר בה רוב מכריע למפלגות פועלים הדוגלות בסוציאליזם? האם זוהי פוליטיקה בשביל ההנהגה של ההסתדרות, אשר בה רוב מכריע למפלגות הדוגלות בסוציאליזם? זו איננה פוליטיקה. על כן לא צריך לבוא בטענות על דבר חדש זה, שהתנפל עליו חברי הכנסת גרוס וכמוהו חברי הכנסת פרלשטיין ועוד חברי כנסת. הופכים דבר נורמלי ותקין - זהו דבר תקין ביחסים של חברה מעמדית - לאיזה דחליל ומנהלים סביבו מערכה עצומה.

הי"ר ד. הקטין:

אתה צריך לסיים את נאומך. אני מצטערת.

שמואל מיקונים (מק"י):

אני כמעט מסיים. בכל הרצינות. לא אושיב אתכם כאן עד השעה תשע בערב. עכשיו שמונה וחמישים.

הי"ר ד. הקטין:

קיים תקנון, יש זמן מוגבל, וחבר הכנסת צריך להחזיק את עצמו בגבול זה.

שמואל מיקונים (מק"י):

אני מסכם ואומר: לנציגי הבורגנות הגדולה והקטנה יש אידיאל הנקרא: בורות חובה. הם חושבים שזוהי הצלה, אבל זו איננה הצלה כלל. הדבר לא יועיל. כל עוד קיימת חברה מעמדית - והיא תתקיים עוד זמן רב - יהיה מאבק בין עובדים ומעבידים. כל זמן שהיה ניצול, יילחמו המנוצלים נגד הניצול ונגד המנוצלים, ויהיו אשר יהיו - ההסתדרות, הממשלה, ההון הפרטי. זהו מצב שצריך להתרגל אליו. טובת המשק מחייבת להיענות לדרישות הצדקות של הפועלים, ובכלל זה להטבות בתנאים הסוציאליים.

לכן אין זה מקרה שאני במשך כל שנותי בכנסת עומד על גדות-השקפה זו ואני מגן על רוב רובו של העם, שאצלנו בישראל הוא עם עובד. אם 72.5% מכלל המפרנסים הם שכירים, ואם נוסיף על כך את אנשי הקיבוצים והמושבים, את בעלי-המלאכה, נבוא לידי המסקנה שרובם המכריע של המפרנסים בישראל הם אנשים עובדים. והרוב המכריע הזה רשאי לדרוש את זכויותיו, וצריך להבטיח את הזכויות האלה.

מה מתברר? באותן חברות ממשלתיות, שם העובדים זוכים לתנאים טובים יותר, כמו בחברת "אל על" או חברת ההשמל או המפעל בתמנע - שם יש רווחים. באותן חברות, שם התנאים הכלכליים של העובדים הם קשים, שם אין רווחים אלא הפסדים; חברות אלה תשקענה יותר ויותר בהפסדים.

לכן אני מתנגד לרעיון בדבר מכירת 26% של המניות של חברת ההשמל להון פרטי יחודי ולא-יהודי די בחוץ-לארץ. מכירת 26% מכלל המניות - ובמרוצת הזמן יגדל השיעור ל-50% - תכבול את ידיו של המשק הבסיסי הישראלי, שרק הוא יבטיח לנו עצמאות כלכלית חפשית.

הי"ר ד. הקטין:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שם-טוב.

מוגזמת - והטבת תנאים סוציאליים. הם שלחו הרבה מכתבים, לפני כן, כפי שהסתבר, וכלום אפשר להגיד שהנהלת חברת ההשמל לא ידעה על כך? כנראה, המכתבים הגיעו והושמו במגירה. אני יודע מן הנסיון שלי שהרבה מועצות פועלים, ועדי פועלים, מוכירי פועלים וכו', מעירות פיתוח וממקומות אחרים, פונים כמה וכמה פעמים, מטלפנים וכותבים מכתבים, אולם מצפצפים עליהם ועושים כל מיני דברים בניגוד לרצונם. הרי זה מוזר: קוראים לערים ולעיריות מסוימות ערי פיתוח ומפתחים למעשה דלות ועוני ואפליה. כפי שיש אצלנו - כבר אמרתי זאת פעם - חוק הגנת הדייר, שהוא למעשה חוק הגנת בעלי-הבתים. כלומר - לא השם קובע, כי אם המדיניות קובע.

לכן נטפלו לכך: פלשתיים עליך, ישראל! עובדי חברת ההשמל מסכנים בשעת חירום זו וכו'. אלא מה? בשעת חירום זו אנו קוראים בסטטיסטיקה הרשמית שבעלי התעשייה רווחיהם עולים, רווחי הבנקים עולים, פירון העבודה עולה - ורק שכר העבודה מוקפא, ואפילו קוראים אנו שבשנת 1967 ערכו הריאלי של שכר העבודה ירד באחוז אחד. בשעת חירום זו הכל מוטל על שכמם של השכירים. אסור לגעת, חלילה, בבעלי ההון, אף-על-פי שהיה כדאי להם להיפטר קצת מנכסיהם. אז הם היו פחות מודאגים. תמיד הם מודאגים, הם צריכים לצרף לאלף עוד אלף ועוד אלף. אצלנו הרי כתוב "מרבם נכסים" - מרבה דאגה, וכל דאגתי היא לפטור את נציגי הבורגנות מדאגות מיתרות. ואם גם המעביד הוא ממשלתי, אם גם המעביד הוא הסתדרותי, ואם המעביד פרטי - אחד דינו של העובד: לדרוש את מה שמגיע לו. לדרוש את שכר העבודה, כדי שיוכל להתקיים, ולדרוש את התנאים הסוציאליים המגיעים לו.

לכן, זוהי גם דרישתם של עובדי חברת ההשמל, אשר בסופו של דבר, ולאחר לחץ, "הרימו ידיים", כמו שאומרים, ולא רוצים לסמוך על ההסתדרות ועל הוועד ועל הנהלת החברה, אשר בראש מועצת המנהלים שלה עומד סגן שר הפיתוח המכובד, אשר לפי השקפתו לא צריך לתת לפועלים שום דבר בשעת חירום זו.

הי"ר ד. הקטין:

אתה צריך להתקרב...

שמואל מיקונים (מק"י):

אני מתקרב.

לחבר הכנסת שערי יש השקפה שקיים שיבוש ביחסי העבודה בארץ. כאילו אינו יודע אילו שיבושים יש באמריקה ובאנגליה ובצרפת ובאיטליה - שביניה רודפת שבתה -, ואיש אינו מניף את הדגל של שעת חירום.

אבל לאמיתו של דבר, הרי אנהנו חיים בשעת חירום. ובכן, מה עושים בשעת חירום? מה עשו באנגליה בשעת חירום, בשנות מלחמת-העולם השנייה? מה עשה צ'רצ'ילו? הוא גבה 94% מס הכנסה מרווחי המעבידים, מרווחי בעלי ההון. מה עושים בשעת חירום - מנהלים פוליטיקה של שוויון בקרבן - העשיר ירבה והעני ימעט. ומה רוצים אצלנו? - דווקא בשעת חירום העשיר צריך להתעשר עוד יותר, להשמין עוד יותר, ואילו הדל צריך

ובמגורים קשים של המשק. החברות שמשרד הפיתוח מטפל בהן או מנהל אותן הן חברות-יסוד במשק הישראלי, והייתי אומר שהן התשתית היצרנית של המשק. הקימונו את החברות שבהנהלת משרד הפיתוח בשטחים אלה, לא מפני שרצינו לדחוק את רגלי היומה הפרטית מן המשק; חברות אלו הוקמו כחברות ממשלתיות ולא כחברות פרטיות מפני שלא נמצאו בעלי הון פרטי ויוזמים שרצו לפנות לאותם מגורים ששם פועל לות החברות הללו.

אני חושב שתנועת העבודה, העומדת ליד הגה השלטון במדינה מיום תקומתה, הקימה את החברות הממשלתיות לא רק מפני שאלה תאמו מאוד את תנאי הארץ, ולא רק מפני שלא היו יומות אחרות בשטחים אלה - זוהי האמת - אלא גם מסיבות אידיאולוגיות. אני יצרנו במדינה משק פלורליסטי - ממלכתי, ציבורי, הסתדרותי ופרטי. מעולם לא שינינו את דעתנו שצריך לתת עזרה ועידוד גם ליומה הפרטית, אבל לאותה יומה פרטית שתבוא ותקים מפעלים חדשים, תפתח מגורים חדשים של המשק.

ומכאן גם השאלה שאני רוצה לשאול בעקבות כמה משפטים בדבריו של סגן שר הפיתוח, שהתייחסו לבעיית הבעלות על החברות, וגם לנסות להשיב עליה לפי מיטב תפיסתי והבנתי: מה עתידן של החברות הממשלתיות, ובכלל זה אלו שמשרד הפיתוח מנהל אותן? האם אנו נפתח אותן, האם נשאיר את הבעלות הממלכתית עליהן, או שמא המגמה היא להעבירן לאט לאט לידים פרטיות? כדי להמחיש את הדבר, אחזור שוב לאותה חברה שכל-כך מרבים לדבר עליה בזמן האחרון בקשר לשביתה שפרצה בה. מעניין וחשוב לדבר היום על חברת החשמל מבחינת הבעלות על החברה.

לאחר הוועידה הכלכלית שנתכנסה בירושלים, ושכונתה "ועידת המיליונרים", ועידה שעוררה בנו תקוות רבות, נאמר - והדברים זכורים דאי כלל - שהנה מקימים עכשיו מכשיר חדש, שכל מטרתו איננה לגייס כספים, - וזה נושא חשוב, אבל יש לנו כלים לגייס כספים, - אלא המטרה היא למשוך יהודים בעלי ידע ונסיון בתעשיות חדשות כדי שיבואו לישראל ויקימו מפעלים חדשים או שירחיבו מפעלים קיימים באותם תחומים שהם מומחים להם. זה היה דבר חשוב מאין כמוהו למשק הישראלי בתקופת המיתון, וגם כיום. אבל במקום ללכת בדרך זו, מנסים עכשיו, לצערי הרב, ללכת בדרך קלה יותר: הופכים את החברה לישראל, את ה"הולדינג קומפני", למכשיר חדש, נוסף על המכשיריים הקיימים - מילווה העצמאות ו"כלל וכו' - של גיוס כספים, ומחפשים מה ניתן למכור להם מן הקיים במשק הישראלי.

אני רוצה לומר לחברי-הכנסת פרלשטיין וגרוס, הדואגים ליומה הפרטית - גם אני דואג ליומה הפרטית - וכן לסגן שר הפיתוח: אתם יודעים, למשל, שהממשל לה החליטה לפני זמן-מה למכור את חברת הביטוח "יובל". היתה זו חברה רווחית. מדי שנה הפסידה במגזר אחד, הרוויחה במגזר אחר. היא היתה מרוויחה מיליון עד שני מיליון לירות בשנה. החליטו למכור את המניות למשקיעים אנגליים. אני לא שבעתי נחת מזה.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. לא יכולתי אתמול לשמוע את הדיון על תקציב משרד הפיתוח, אבל קראתי את הסטנוגרמה ואני חייב לציין, כי לרוע מזלו של המשרד, לא התייחסו השנה בדיון, כפי שהתקיים אתמול, לבעיות היסוד של המשרד, כמו בשנים קודמות. התגנב אפילו חשד ללב, שחברי כנסת מסוימים אירגנו את השביתה באשדוד כדי להתחמק מן הדיון על משרד הפיתוח ועל החברות הממשלתיות.

אברהם טיאר (המרכז החפשי):
 עד כדי כך אין לנו השפעה.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):

אמרתי שהתגנב חשד ללב, ולא אמרתי זאת ברצינות.

היו גם הגזמות מסוימות בדברי הגוואמים, שאינני יכול שלא להתייחס אליהן. בסופו של דבר מדובר בשביתה של 400 פועלים באשדוד, לא יותר מכן, בעוד שחברת החשמל מעסיקה 6,000 עובדים. אני מעיד על עצמי את סגן שר הפיתוח, ששמעתי מפיו בהזדמנויות שונות דברי הערכה על עבודתם של עובדי חברת החשמל והתפקיד שהם ממלאים בחברה. זוהי חברה שבה עשינו את הנסיון של שיתוף העובדים בהנהלה. עם כל הסייגים והצדדים השונים של שיתוף זה, אין העובדים ראויים שכך ייאמר עליהם.

אני מציין שתי עובדות: לפני שנה, דומני, חילקה החברה דיבידנד בשיעור של 6.5% על מניותיה, לאחר שנים שלא חולק כל דיבידנד. לפי כל הסימונים, גם השנה יחולק דיבידנד. אנו יודעים שחברת החשמל זכתה להישגים הודות לעובדים, הודות להנהלה. השביתה שפרצה היא בבחינת פטנט ישראלי חדש. אנו מכירים מושגים של שביתה כללית, שביתת האטה, אבל כאן מדובר בשביתה של ייצור-יתר של חשמל, או הפעלת-יתר של הייצור. לכן אמר פעם שושיאלים פירשו בעלות ציבורית על אמצעי הייצור ואלקטריפי-קציה.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
 סובייטים וחשמל...

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):

זו בעלות ציבורית על אמצעי הייצור פלוס ייצור-יתר של חשמל. במקרה שלפנינו, אין זו הדרך הטובה ביותר. אבל לומר על כל הפועלים של החברה שהם מחבלים, שהם הורסים את החברה, - יש בכך משום הגזמה.

אני מציע שהכנסת לא תעסוק בעניין ותשאיר את הסיכסוך להסתדרות ולעובדים, ואין לי ספק שהפתרון ימצא.

יש לי דעה חיובית מאוד על משרד הפיתוח, על פעולותיו ופעולות החברות הנמצאות בהנהלתו של המשרד ובפיקוחו. הקימונו שורה שלמה של חברות ממשלתיות, שחלקן במצב טוב, וחלקן במצב פחות טוב. החברות הממשלתיות, בדרך כלל, הוקמו בשטחים

שאלתי את השאלה הזאת. אבל אני שואל אתכם: האם אין זו איוולת כלכלית למכור 26% של שליטה בחברת החשמל תמורת 11.5 מיליון דולר? וזאת חברה שההון המושקע שלה, עם ההשקעות של השנה, מתקרב למיליארד לירות ישראליות.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת שבשנה הבאה אנו עומדים לייבא מכוניות ומכשירי טלוויזיה בסך 250 מיליון לירות, כלומר בסך 70 מיליון דולר. אנחנו מוכרים 26% שליטה בחברת החשמל תמורת 5,000 כלי-רכב פרטיים. האם דבר זה מציל את הרור-בות של מדינת ישראל רבותי, האם זה רציני? ובאילו תנאים? מבטיחים לבעלי המניות האלה 40 מיליון לירות, 8% רווח. בודאי אין זה כתוב בחוזה, אבל זה מובטח.

למה אנחנו מגיעים? כדי לתת 8% דיבידנד נטו, צריך להיות רווח ברוטו של 16%. לכן צריך לתת לחברה הזאת מעמד מיוחד והקלות במס הכנסה. אם ניתן הקלות במס הכנסה, דרושים 10% רווח ברוטו כדי שיהיו 8% רווח בטוח. אין לחברת החשמל סיכוי להגיע בקרוב ל-10% רווח ברוטו. סימן שצריך לשנות את מדיניות התעריפים כדי להבטיח רווח זה עכשיו.

יש מניות סוג א' ויש מניות סוג ב' של הממשלה. מניות סוג ב' של הממשלה מקבלות דיבידנד דק לאחר שמניות סוג א' תקבלנה את שלהן; ומעל ל-5%, אם מחלקים 6% — סוג ב' מקבלות 1%. זאת אומרת, על-ידי שאני מבטיח רווח למניות המועדפות של המשקיעים, אני מבטיח לשנים רבות, שהממשלה תמורת 42 מיליון לירות מניות סוג ב' לעולם לא תקבל דיבידנד. אם אני מבטיח תחילה למשקיעים, אינני יודע אם מניות רגילות של הממשלה יקבלו אף הן 8% דיבידנד, כי המשקיעים יקבלו את הכל. בכך יוצרים עדיפות לגבי מניות המשקיעים הזרים.

יש בחברת החשמל גם 8% מניות בידיים אחרות, לא ממשלתיות. מה יהיה עליהן? איך להבטיח להן 18%

אדוני סגן השר, צריך לחשוב על כך. הלא חברת החשמל היא חברה של השקעות מפורשות בפיתוח, דבר שהוא מחוייב-המצאויות בארץ. משקיעים בחברה זו מדי שנה 100 מיליון לירות לפחות, השנה — 140 מיליון, מזה 40 מיליון לירות השקעה ממשלתית בפי-תוח חדש. האם המשקיעים החדשים מתחייבים להשתתף מדי שנה ב-26% מתוך ההשקעות הנוספות? אם לא, האם הם יירדו באחוז? או בטל הנימוק של חברה-הכנסת פרלשטיין, שהחוק האמריקני אינו מאפשר להם לרדת למטה משותפות של 26%.

עניין זה של מכירת מניות חברת החשמל, כדי להציל 11.5 מיליון דולר מן הרורבות, איננו מוצדק. אם רוצים למשוך הון, נמכור להם איגרות חוב. אני מוכן לקחת איגרות חוב ולהבטיח 8% רווח, ולא למכור שליטה של 26% בחברה, ששייכת לשלושת הענפים של התשתית בישראל, שבעלות הממשלה עליהם צריכה להיות מובטחת בחוק: קרקע, מים וחשמל.

לפני חדשים הגשתי הצעה דחופה לסדר-היום בעניין מכירת מניות חברת החשמל. בנשיאות הכנסת הופיע דובר הממשלה — אני מניח שהוא היה גם דובר משרד הפיתוח — והודיע שאין שום דחיפות. אמנם

חשבתי שטוב שהממשלה תהיה גורם בענף הביטוח. אבל אין זה אסון. יכול להיות שהממשלה יכולה לוותר על בעלותה בחברת ביטוח. הממשלה מכרה מניותיה בחברת השקעות של "ולפסון-קלור-מאיר". אין זה אסון, אין כל הכרח שתהיה שם. אולי נמכור מחר את המניות שלנו ב"הילטון". הלוואי ו"הילטון" יתחיל להרוויח, ושיהיה מי שיקנה. או מניות הממשלה בחברת "קינג דייז" הממשלה אינה מוכרחה להיות שותף במלונאות.

אני מתהלך בהרגשה — וכבר אמרתי זאת בוועדת הכספים, אולי אני טועה — אבל נדמה לי שזה אחד האבסורדים הכלכליים של מדינת ישראל, שיש לנו "תמנע", המייצא צמנט נחושת, חומר גלם. אנחנו מדינה שבציפניה לוחמת על כך שהיא תייצר, ולא על כך שתהא יצואן של חומר גלם. נדמה לי שמתוך מין עצלנות מסרבים אנו לחשוב על התכת נחושת ב"תמנע". אני יודע שאין זה פשוט ולא קל, אני יודע שחושבים על כך ושבדקים זאת. קל להיות יצואן של חומר גלם, להרוויח כמה מאות מיליון דולרים. זה לא מעט וזה חשוב. אני אומר מעל במת הכנסת שאילו היו מעניינים חברות בעלות ידע בחוץ-לארץ והיו משתפים אותן במפעל להכתת נחושת ב"תמנע", כדי שאנחנו ניהפך ליבואן של חומר גלם — כי הכמות שאנחנו מייצרים אולי אינה מספיקה כדי להתיר נחושת אצלנו —, הייתי בעד כך שנשתף הון פרטי זר בעניין זה, בשותפות עם "תמנע" והממשלה.

אני מסכים גם לשיתוף הון פרטי בהקמת התשלובת הכימית בעדר. הדבר דרוש, כי מדובר בפיתוח ענף חדש. אך במקום זאת באים עכשיו ומציעים לנו למכור 26% של מניות חברת החשמל, זו החברה המייצרת לנו את האנרגיה היחידה, זו התשתית שבתשתית בפיתוח הארץ. אילו היה לי זמן, הייתי מביא לכם דוגמאות רבות של מדינות שמכרו את החשמל לידיים זרות, פרטיות, כאשר חברות החשמל האלו היו גורם מעכב בפיתוח אותן מדינות.

שלמה פרלשטיין (גח"ל):
האם מדובר בידיים זרות?

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):
לא, מדובר על הון יהודי. אבל יש לזכור שתחילה הודיעו שמדובר על מניות של 100,000 דולר האחת. כעת החליטה הממשלה להוציא מניות של 1,000 דולר האחת. מניות כאלו נרכשות על-ידי הרבה אנשים. מניה כזו יכולה לעבור מיד לידי. אינני יודע אם המניות יישארו בידיים יהודיות, אבל אם זה הון יהודי שכוונתו להרוויח קצת ולפתח את הארץ — זה סביר. אולם למה יש צורך למכור לו 126% למה דרושה לו השליטה, שפירושה וטו לגבי שורה של בעיות בחברת החשמל?

שלמה פרלשטיין (גח"ל):
הרי אתה יודע שהחוק האמריקני דורש שליטה של 26% כתנאי להשקעה במדינות זרות.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם):
דבר זה פועל בשני כיוונים. לי נאמר קצת אחרת.

ויקטור שם-טוב (המערך, עבודה-מפ"ם) :
 אני רוצה להבטיח את עמדתכם. אינני חושב שאם
 יירשם בהיסטוריה שהשר קול וסגן שר הפיתוח שערי
 התחילו במכירת השליטה בחברת החשמל, המייצרת
 את האנרגיה היסודית היחידה במדינה - יזקף הדבר
 לזכותכם.

הי"ר ד. חקטין :

חברי הכנסת, המשך הדיון ותשובת השר - באחת
 הישיבות הקדובות. הישיבה הבאה מחר בשעה 11.30.
 ישיבה זו נעולה.

מנהלים שיחות, אך הדבר לא הוכרע. בטרם יוכרע -
 יהיה דיון. אני רוצה לקוות שמה שנאמר, זהו המצב
 כיום.

אני מונה להנהלת משרד הפיתוח: אנא שקלו
 את הדבר פעם נוספת. אני יודע את הקונצפציה של
 המפלגה הליברלית העצמאית בעניין זה. אנו חלוקים
 בעניין זה.

שר-הפיתוח מ. קול :
 הממשלה תחליט.

הישיבה ננעלה בשעה 20.11.